

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Н. Л. Марусяк

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

Навчальний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

УДК 658.14/.17 (075.8)
М 296

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія
Федьковича (протокол № 14 від 17.12.2018 р.)*

Рецензенти:

Галушка З. І., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії та менеджменту і адміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Перепічка П. В., начальник управління Західного офісу Держаудитслужби в Чернівецькій області

Марусяк Н.Л.

М 296 Фінанси підприємств : навч. посіб.: 2-ге вид., перероб. і доп.
Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.

Посібник побудований з урахуванням вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу та містить перелік питань, глосарій, літературу для поглибленого вивчення матеріалу, інформативні таблиці, рисунки, формули, практичні завдання до кожної теми, тести для самоперевірки знань, а також запитання до тем.

Для викладачів і студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

УДК 658.14/.17 (075.8))

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2023 р.
© Н. Л. Марусяк, 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
Тема 1. Основи фінансів підприємства	6
Тема 2. Організація грошових розрахунків	18
на підприємстві	18
Тема 3. Грошові надходження підприємств	34
Тема 4. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів	49
Тема 5. Формування та використання оборотного капіталу підприємства	66
МОДУЛЬ 2. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.....	83
Тема 6. Формування та розподіл прибутку підприємства	83
Тема 7. Оподаткування підприємства	100
Тема 8. Кредитування підприємств	115
Тема 9. Оцінка фінансового стану підприємства.....	129
Тема 10. Фінансове планування на підприємствах.....	144
Тема 11. Фінансова санація підприємств.....	157
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	173

ВСТУП

Сучасні умови господарювання та зростання конкуренції в Україні характеризуються жорсткими умовами функціонування підприємств. Для їх ефективного функціонування необхідне відтворення усіх складових потенціалу суб'єктів господарювання. Це дасть можливість підприємствам швидко реагувати й адаптуватися до мінливих тенденцій розвитку в умовах глобалізації та формуванням реального конкурентного середовища.

Стан економіки і тенденції економічних перетворень в Україні викликають необхідність використання якісно нового підходу до управління можливостями підприємства для досягнення стійкого розвитку. Актуальною проблемою економіки підприємства є завдання мобілізації фінансових ресурсів та інтенсивного і комплексного їх використання. Підприємство повинно самостійно шукати внутрішні та зовнішні джерела фінансування, раціонально ними управляти, досягаючи ефективного використання, чітко орієнтуватися у складному лабіринті ринкових відносин, правильно оцінювати стратегію подальшого розвитку, свій фінансовий стан, виходячи з наявних і можливих до залучення ресурсів. Розв'язок даної проблеми безпосередньо пов'язаний з удосконаленням механізму управління фінансами підприємства. Вивчення дисципліни “Фінанси підприємств” - важлива складова професійної підготовки майбутніх фахівців-економістів.

Мета навчальної дисципліни “Фінанси підприємств” - набуття студентами глибоких теоретичних знань і практичних навичок у сфері фінансів підприємств. Тому завдання її вивчення передбачають:

- отримання здобувачами базових знань з питань теорії та практики фінансових відносин та фінансового механізму підприємств, організації фінансової роботи на підприємстві;
- надання майбутнім спеціалістам навичок вивчення основних фундаментальних положень фінансів підприємств, а також їх урахування у практичній діяльності;
- виховання ринкового економічного мислення з вмінням побачити найефективніші варіантні й альтернативні шляхи

економічного розвитку підприємств, пов'язувати різні економічні процеси воедино;

- з'ясування суттєвих фінансових ресурсів підприємств, методів і джерел їх формування, основного й оборотного капіталу підприємств;
- здобуття навичок здійснення розрахунків грошових надходжень, формування і розподілу прибутку;
- аналізу впливу оподаткування та кредитування на фінанси підприємства;
- оволодіння методами оцінки фінансового стану, фінансового планування, санації підприємств.

За умови активної участі здобувача у навчальному процесі, зокрема його багатогранної самостійної роботи над навчально-методичним матеріалом, поставлені завдання можуть бути виконані в повному обсязі.

Навчально-методичний матеріал, наведений у посібнику за темами, які відповідають навчальній програмі курсу “Фінанси підприємств”, включає:

1) *перелік питань*, для пошуку відповідей на які здобувачу необхідно звернутися списку рекомендованих джерел інформації;

2) *глосарій*, опрацювання якого дозволить здобувачу уточнити та поглибити знання навчального матеріалу, зокрема: розуміння основних термінів і понять предмета;

3) *літературу для поглибленого вивчення матеріалу* (законодавчо-нормативні акти, навчальні посібники, наукові публікації), ознайомлення з якою допоможе здобувачу поглибити знання та розуміння матеріалу теми навчальної дисципліни;

4) *рисунки, формули, інформативні таблиці*, в яких основний матеріал теми згруповано для наочного сприйняття здобувачем;

5) *практичні завдання*, розв'язання та виконання яких дозволяє практично застосувати набуті теоретичні знання та розвивати практичні навички здобувача;

6) *тести для самоперевірки знань*, розв'язок яких є різновидом самостійної роботи здобувача над навчальним матеріалом дисципліни, що сприяє закріпленню отриманих знань;

7) *запитання для самостійної роботи*, пошук відповіді на які допоможе закріпити знання, отримані здобувачем з курсу та краще зрозуміти економічні процеси та фінансові відносини підприємств.

МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Основи фінансів підприємства

Перелік питань:

1. Економічна суть фінансів підприємства.
2. Функції фінансів підприємства.
3. Фінансові відносини підприємства, їх характеристика.
4. Основи організації фінансів підприємств.
5. Принципи сучасної організації фінансів підприємств.
6. Поняття фінансових ресурсів підприємства.
7. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств.
8. Формування фінансових ресурсів з власних джерел.
9. Позикові джерела фінансових ресурсів, їх склад.
10. Фінансовий механізм підприємства.
11. Фінансова діяльність та фінансова робота на підприємстві.

Глосарій:

- фінанси підприємства	- власний капітал
- валовий внутрішній продукт	- статутний капітал
- додана вартість	- зареєстрований капітал
- суб'єкти фінансів підприємств	- пайовий капітал
- контрольна функція фінансів підприємства	- резервний капітал
- розподільча функція фінансів підприємства	- додатковий капітал
- зовнішні фінансові відносини підприємства	- нерозподілений прибуток
- внутрішні фінансові відносини підприємства	- непокритий збиток
- фінансові ресурси підприємства	- вилучений капітал
- активи підприємства	- позикові кошти підприємства
- капітал підприємства	- залучені кошти підприємства
	- поточні зобов'язання підприємства
	- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги
	- принципи організації фінансів підприємства
	- самоокупність

- самофінансування
- комерційний розрахунок
- фінансові резерви підприємства
- фінансова стійкість
- фінансовий механізм підприємства
- фінансове забезпечення підприємства
- фінансове регулювання підприємства
- кредитування підприємства
- фінансові інструменти
- фінансові індикатори
- фінансові важелі
- фінансові методи
- фінансові категорії
- фінансові показники
- фінансові коефіцієнти
- фінансова діяльність підприємства
- фінансове планування на підприємстві
- фінансове прогнозування на підприємстві
- фінансовий план підприємства
- розпорядник фінансових ресурсів підприємства

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
2. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.08.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Організаційно-економічний механізм функціонування підприємств сфери послуг: колективна монографія / За заг. ред. Б. В. Гриніва. Львів: Растр-7, 2019. 212 с.
4. Сучасні тенденції функціонування та розвитку підприємств: загрози і виклики : колективна монографія / під заг. ред. С.Б. Довбні. Д. : ЛІРА, 2016. 456 с.
5. Фінанси підприємств корпоративного сектора економіки України : колективна монографія / Зимовець В.В., Даниленко А.І., Терещенко О.О. та ін.; за ред. В.В. Зимовця ; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». К., 2019. 306 с.
6. Фінанси підприємств: навч. Посібник Частина 1/ Зянько В. В., Фурик В. Г., Вальдшмідт І. М. Вінниця: ВНТУ, 2016. 126 с.
7. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
8. Фінансова стратегія в управлінні підприємствами: монографія / А. Г. Семенов, О.О. Єропутова, Т. В. Перекрест та ін. – Запоріжжя: КПУ, 2008. 188 с.

9. Фінанси підприємств: проблеми і перспективи : монографія. У 3 т. Т. 2. Фінансові аспекти інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. / за ред. М. Д. Білик. – К. : Пан Тот, 2012. 277 с.
10. Conceptual bases for the formation of the strategy of output of an industrial enterprise in the global market. The Potential of Modern Science. Volum 2. London, 2019. 305 p.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

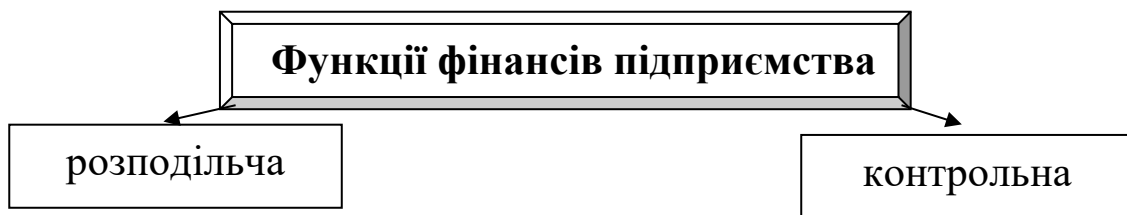

Рис. 1.1. Функції фінансів підприємства

Рис. 1.2. Сфери фінансових відносин підприємства

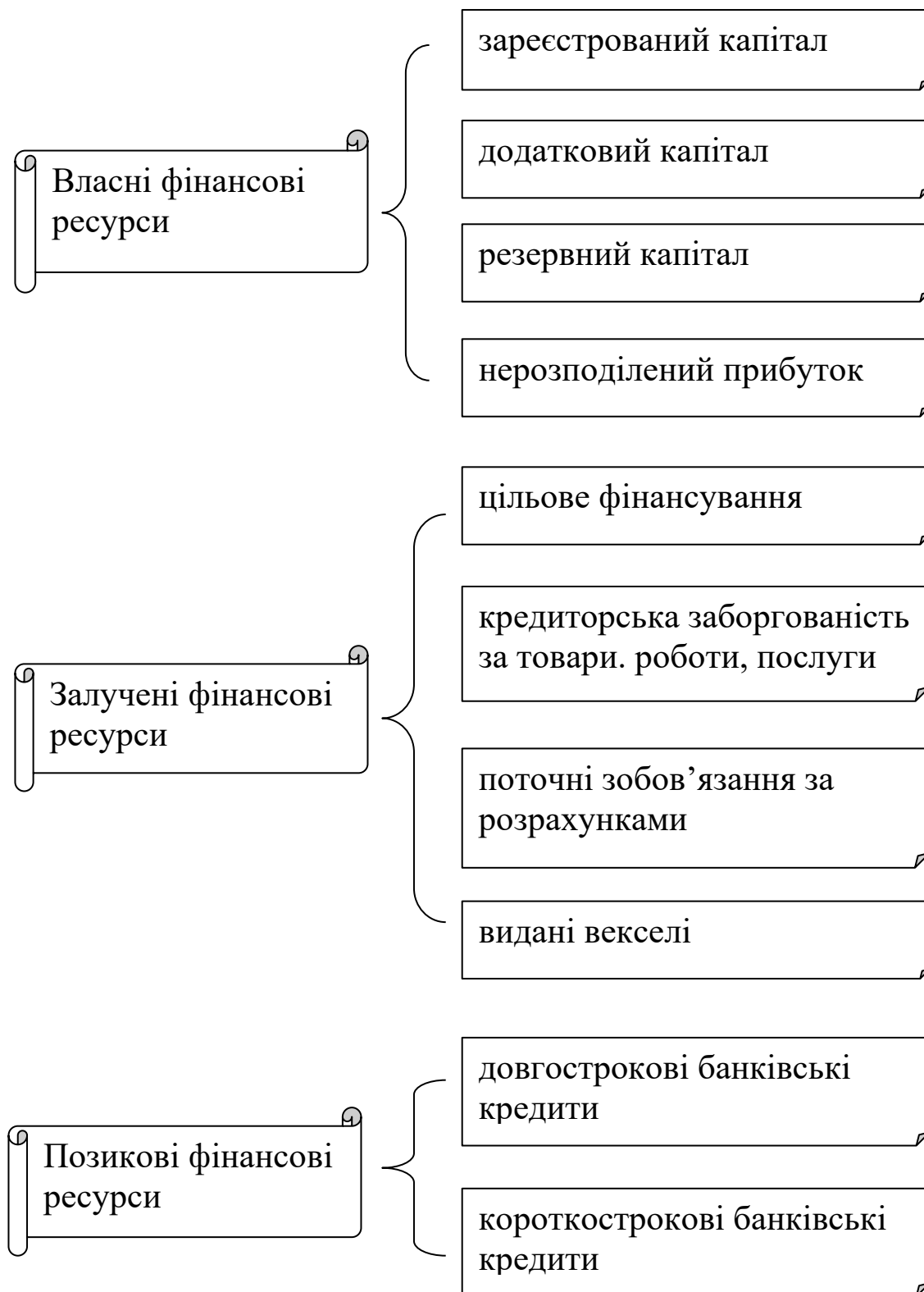

Рис. 1.3. Джерела фінансових ресурсів підприємства

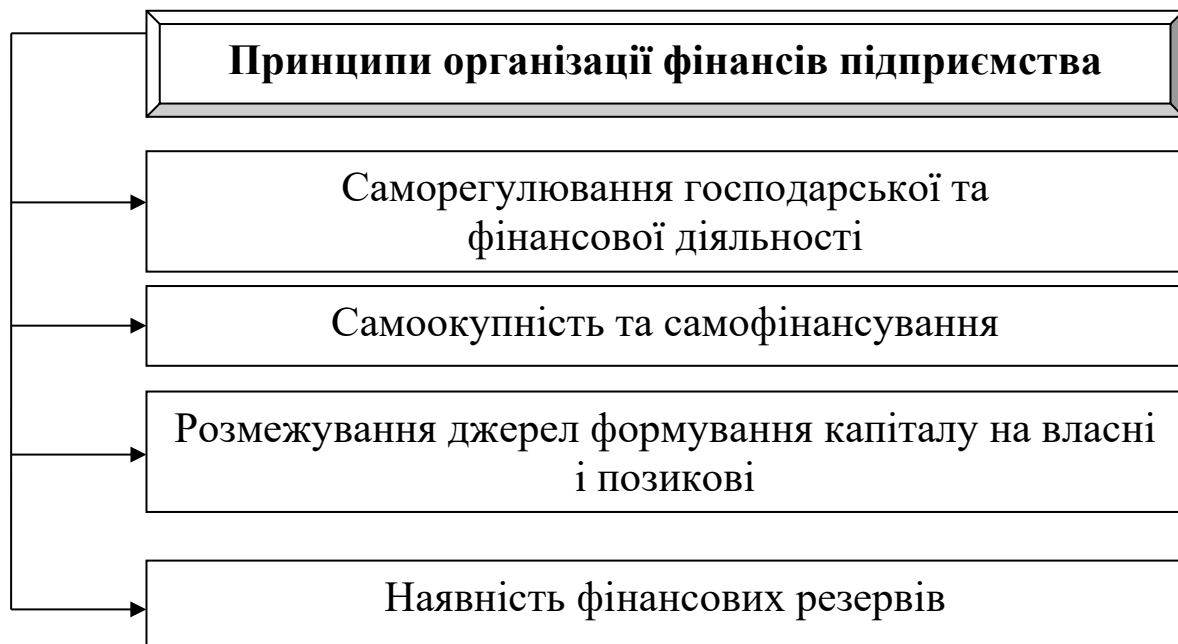

Рис. 1.4. Принципи організації фінансів підприємства

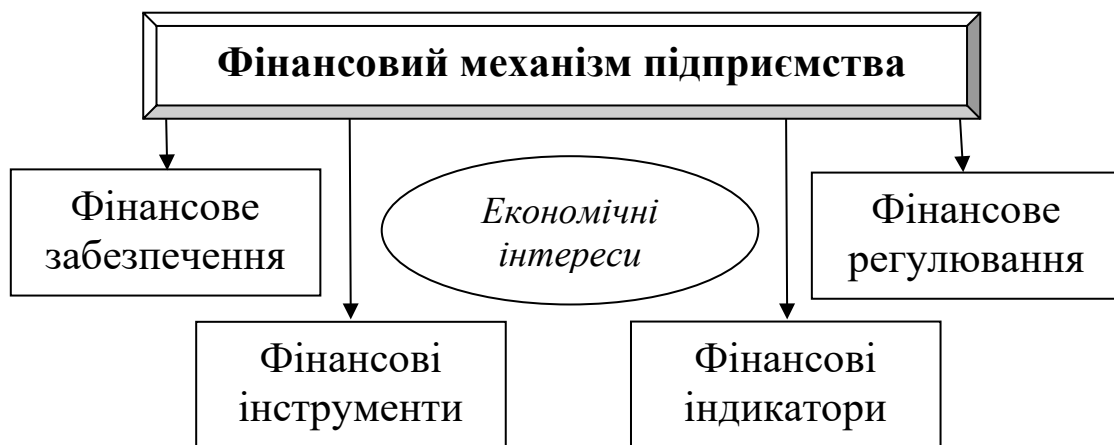

Рис. 1.5. Складові фінансового механізму підприємства

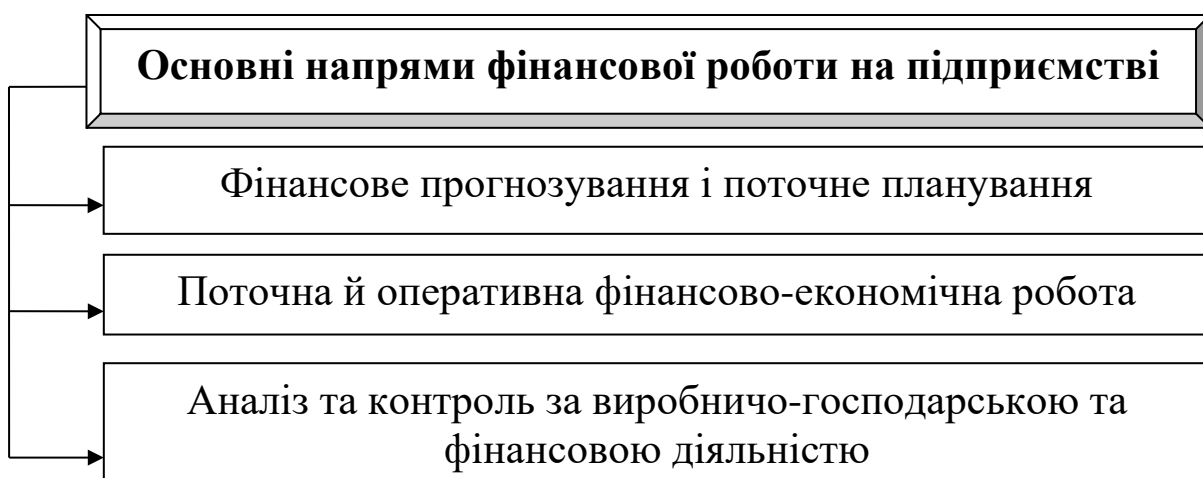

Рис. 1.6. Основні напрями фінансової роботи на підприємстві

Тести для самоперевірки:

1. Виходячи з суті фінансів підприємств, назвіть їх основні функції:

- а) розподільча і контрольна;
- б) стимулююча і фіскальна;
- в) регулююча і контрольна;
- г) контрольна і фіскальна.

2. Що не можна віднести до суб'єктів фінансових відносин?

- а) підприємства й організації;
- б) грошові фонди;
- в) банківські установи;
- г) аудиторські організації.

3. До власних джерел фінансових ресурсів підприємства відносять:

- а) дебіторську заборгованість;
- б) кредиторську заборгованість;
- в) зареєстрований капітал;
- г) основний капітал.

4. До факторів, які негативно впливають на функціонування фінансів, належить:

- а) активне державне втручання в діяльність підприємств;
- б) самофінансування підприємств;
- в) ринкове ціноутворення і конкуренція;
- г) саморегулювання діяльності підприємств.

5. До сфери функціонування фінансових відносин підприємств не належать відносини між:

- а) підприємством та його працівниками;
- б) підприємством та фінансово-кредитними установами;
- в) підприємством та його власниками;
- г) працівниками на підприємстві.

6. Складовими фінансового механізму є:

- а) фінансове забезпечення;
- б) фінансове регулювання;

- в) система фінансових індикаторів та інструментів;
- г) усі відповіді правильні.

7. Яке з нижченаведених тверджень неправильне?

- а) фінансові ресурси завжди мають певне цільове призначення;
- б) фінансові ресурси завжди мають певне джерело створення;
- в) фінансові ресурси і у статичному плані, і під час руху завжди виражають відносини власності;
- г) фінансові ресурси виражають відношення власності лише під час їх руху.

8. Система внутрішніх фінансових відносин охоплює відносини підприємства із:

- а) фінансово-кредитними установами;
- б) працівниками;
- в) акціонерами;
- г) державою.

9. Система зовнішніх фінансових відносин включає відносини підприємства із:

- а) фінансово-кредитними установами;
- б) державою;
- в) акціонерами;
- г) всі відповіді правильні.

10. У підприємства виникають фінансові відносини з приводу виконання господарських договорів і зобов'язань, реалізації продукції (робіт, послуг), отримання доходу з:

- а) фінансово-кредитними установами;
- б) постачальниками і покупцями;
- в) акціонерами;
- г) державою.

11. У підприємства виникають фінансові відносини з приводу обслуговування своїх платежів, отримання та повернення кредитів, депозитарної діяльності, страхових платежів та отримання страхових відшкодувань, інвестиційних вкладень із:

- а) фінансово-кредитними установами;
- б) постачальниками і покупцями;
- в) акціонерами;
- г) державою.

12. У підприємства виникають фінансові відносини з приводу використання отриманого прибутку, нарахування та виплати дивідендів, реінвестування прибутку, напрямків вкладення капіталу із:

- а) фінансово-кредитними установами;
- б) постачальниками і покупцями;
- в) акціонерами;
- г) державою.

13. Суму резервів, створених за рахунок нерозподіленого прибутку відповідно до чинного законодавства або засновницьких документів, відображає:

- а) додатковий капітал;
- б) нерозподілений прибуток;
- в) зареєстрований капітал;
- г) резервний капітал.

14. Складовою власного капіталу є:

- а) основний капітал;
- б) оборотний капітал;
- в) зареєстрований капітал;
- г) цільове фінансування.

15. Непокритий збиток:

- а) збільшує величину власного капіталу;
- б) не впливає на величину власного капіталу;
- в) зменшує величину власного капіталу;
- г) не впливає на величину капіталу підприємства.

16. Нерозподілений прибуток відносять до складу:

- а) основного капіталу;
- б) оборотного капіталу;

- в) накопиченого капіталу;
- г) власного капіталу.

17. До залучених джерел фінансових ресурсів підприємства відносять:

- а) дебіторську заборгованість;
- б) кредиторську заборгованість;
- в) додатковий капітал;
- г) основний капітал.

18. Кошти, які не належать підприємствам, але внаслідок діючої системи розрахунків постійно знаходяться в їх обігу, є:

- а) власними;
- б) позиковими;
- в) залученими;
- г) оборотними.

19. Кошти, які отримує підприємство на визначений термін, за плату і на умовах повернення, є:

- а) власними;
- б) позиковими;
- в) залученими;
- г) оборотними.

20. До позикових джерел фінансових ресурсів підприємства відносять:

- а) кредит банку;
- б) кредиторську заборгованість;
- в) додатковий капітал;
- г) амортизаційні відрахування.

21. Система фінансових індикаторів не охоплює фінансові:

- а) категорії;
- б) показники;
- в) коефіцієнти;
- г) важелі.

22. Розпорядником товарно-матеріальних цінностей, нематеріальних активів, фінансових ресурсів, грошових коштів, які належать підприємству, є його:

- а) керівник;
- б) начальник фінансового відділу;
- в) головний бухгалтер;
- г) працівники бухгалтерії.

23. Суму перевищення вартості реалізації випущених акціонерним товариством акцій над їх номінальною вартістю відображає:

- а) резервний капітал;
- б) позиковий капітал;
- в) додатковий капітал;
- г) статутний капітал.

24. Що таке самофінансування?

- а) функція управління підприємством;
- б) метод забезпечення діяльності підприємства з використанням не тільки власного капіталу, а також фінансових ресурсів за рахунок випуску і реалізації цінних паперів;
- в) форма організації фінансування діяльності підприємства за рахунок власного капіталу;
- г) метод організації фінансування діяльності підприємства за рахунок власного капіталу, залучених фінансових ресурсів від реалізації цінних паперів і кредитів банків.

25. Діяльність, спрямована на зміну кількісних і якісних показників фінансових процесів через механізм надання або вилучення фінансових ресурсів для забезпечення стійкості функціонування підприємства, - це фінансове:

- а) забезпечення;
- б) регулювання;
- в) контроль;
- г) планування.

26. Фінансові показники як елемент системи фінансових індикаторів:

- а) відображають кількісну сторону фінансових відносин і показують обсяги фінансових операцій;
- б) характеризують наукову абстракцію реальних економічних відносин;
- в) це відносні фінансові показники, які дають можливість оцінювати фінансову діяльність;
- г) це важелі впливу на фінансові відносини.

27. Фінансові коефіцієнти як елемент системи фінансових індикаторів:

- а) відображають кількісну сторону фінансових відносин і показують обсяги фінансових операцій;
- б) характеризують наукову абстракцію реальних економічних відносин;
- в) це відносні фінансові показники, які дають можливість оцінювати фінансову діяльність;
- г) це важелі впливу на фінансові відносини.

28. Важелі впливу на економічний розвиток підприємства за напрямком дії поділяються на:

- а) стимули і санкції;
- б) норми і нормативи;
- в) умови і принципи формування доходів і нагромаджень;
- г) умови і принципи фінансування і кредитування.

29. Важелі впливу на економічний розвиток підприємства за видами поділяються на:

- а) стимули і санкції;
- б) норми і нормативи;
- в) умови і принципи формування доходів і нагромаджень;
- г) умови і принципи фінансування і кредитування.

Питання для самостійної роботи:

1. Фінанси підприємств як основа фінансів суспільства.
2. Внутрішні і зовнішні джерела формування фінансових ресурсів
3. Еволюція організаційно-правових форм та їх вплив на організацію фінансів підприємства.

4. Інституціональне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання.
5. Капітал підприємств різних організаційно-правових форм і джерела його формування.
6. Самофінансування як індикатор фінансового забезпечення поточної та інвестиційної діяльності підприємства.

Тема 2. Організація грошових розрахунків на підприємстві

Перелік питань:

1. Основні принципи організації грошових розрахунків.
2. Форми безготівкових розрахунків у господарському обігу.
3. Здійснення розрахунково-касового обслуговування підприємств.
4. Розрахунково-платіжна та касова дисципліна.

Глосарій:

- грошові кошти	- електронні гроші
- грошові потоки	- платіжна операція
- додана вартість	- розрахунковий чек
- дохід від реалізації продукції	- акредитив
- грошові розрахунки	- вексель
- грошові платежі	- чекодавець
- готівкові платежі	- чекодержатель
- безготівкові розрахунки	- чекова книжка
- поточний рахунок підприємства	- відкличний акредитив
- касова книга	- безвідкличний акредитив
- розрахунки за товарними операціями	- покритий акредитив
- розрахунки за нетоварними операціями	- непокритий акредитив
- платіжні інструменти	- простий вексель
- платіжна інструкція	- переказний вексель
- кредитовий трансфер	- індосамент
- кредитовий переказ	- акцепт
- дебетовий переказ	- аваль
- електронні платіжні засоби	- платіжна дисципліна
- примусове списання (стягнення)	- банківські санкції до підприємств
- електронний платіжний засіб	- договірні санкції до підприємства
	- фінансові санкції до підприємства
	- штрафні санкції
	- пеня
	- неустойка

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.08.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Закон України «Про платіжні послуги» від 13.04.2022 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
4. Інструкція про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, затверджена постановою Правління Національного банку України 29.07.2022 № 162 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-22#Text>
5. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг затверджено постановою правління Національного банку України 29.07.2022 № 162 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>
6. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. Затверджено постановою правління Національного банку України 29.12.2017 № 148 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>
7. Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів, затверджене постановою Правління НБУ від 29.07.2022 № 164 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#Text>
8. Положення про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2000 № 520 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0152-01#n16>
9. Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затверджене постановою Правління НБУ від 16.12.2002 № 508 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03#Text>
10. Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними, затверджене постановою Правління Національного банку України від 29.09.2022 № 210 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text>
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15/ed20210701#n5163>

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

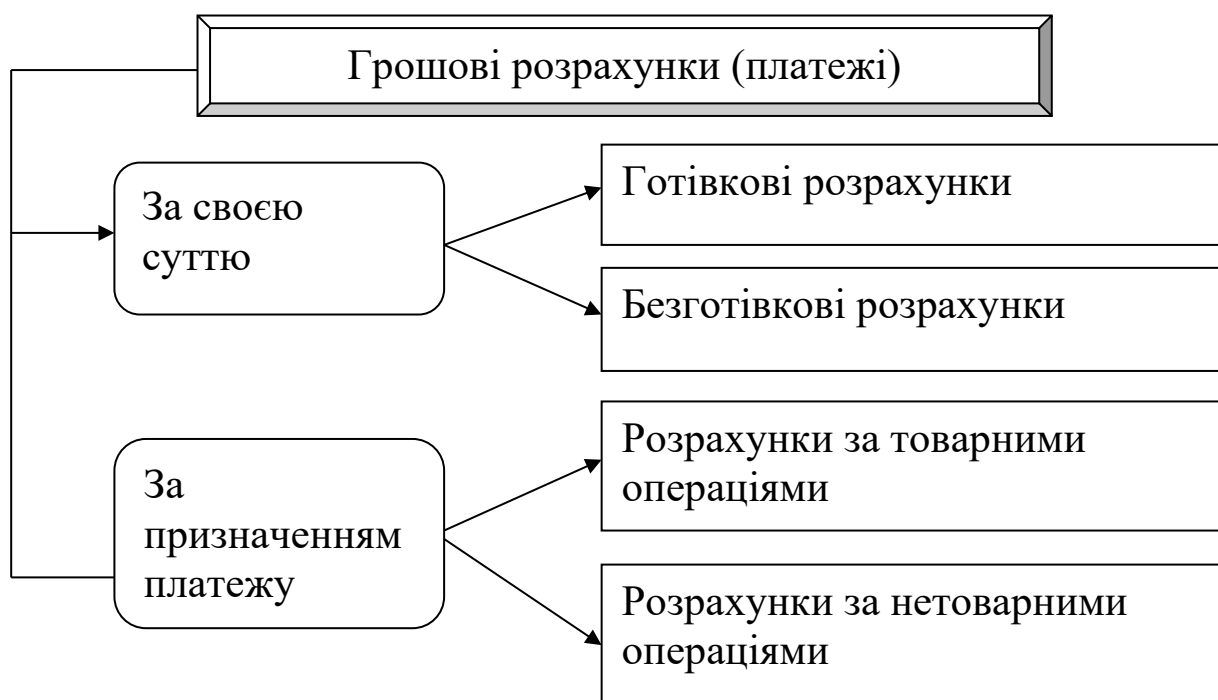

Рис. 2.1. Класифікація грошових розрахунків підприємства

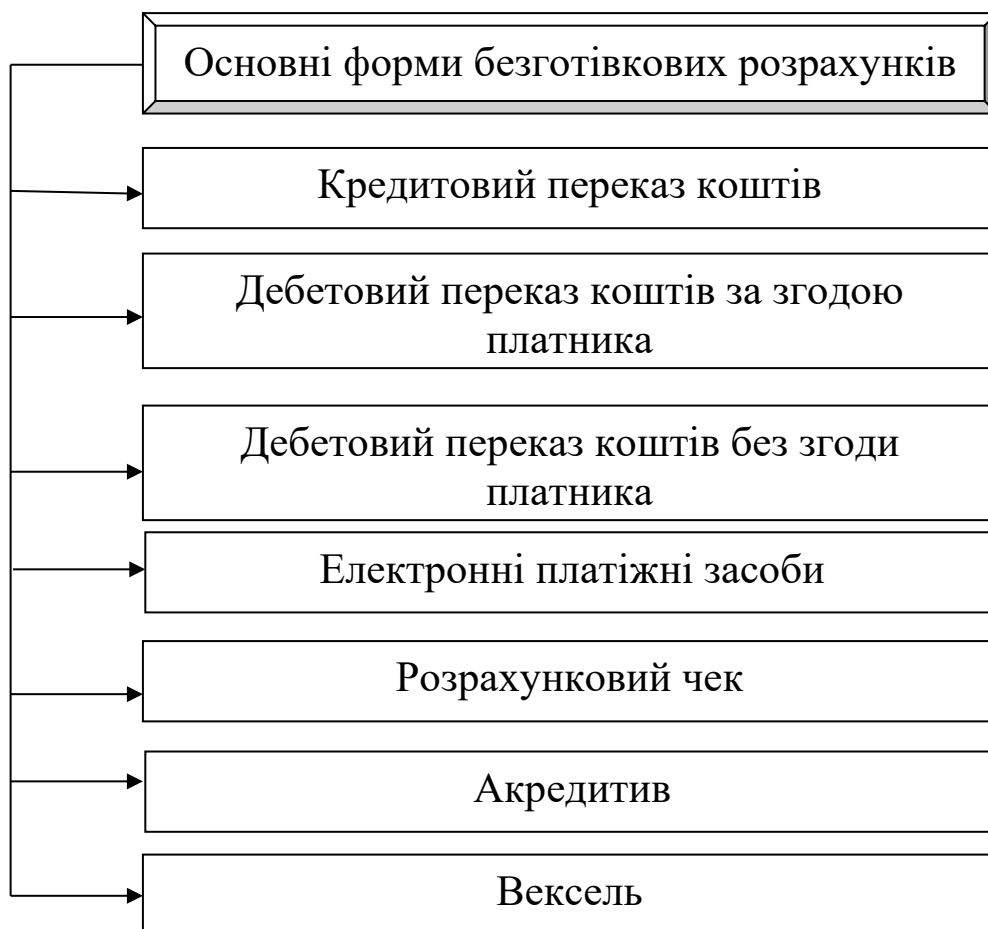

Рис. 2.2. Форми безготівкових розрахунків підприємства

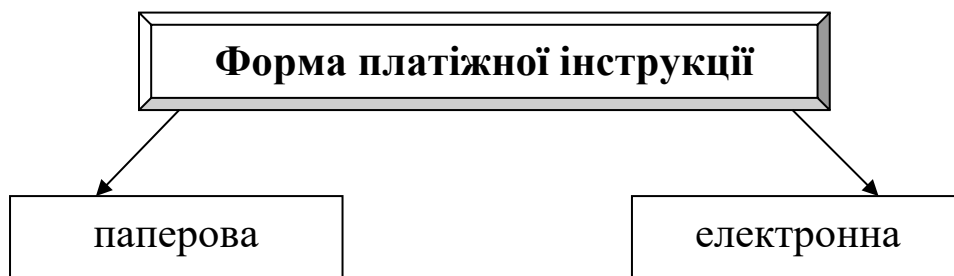

Рис. 2.3. Форми платіжної інструкції

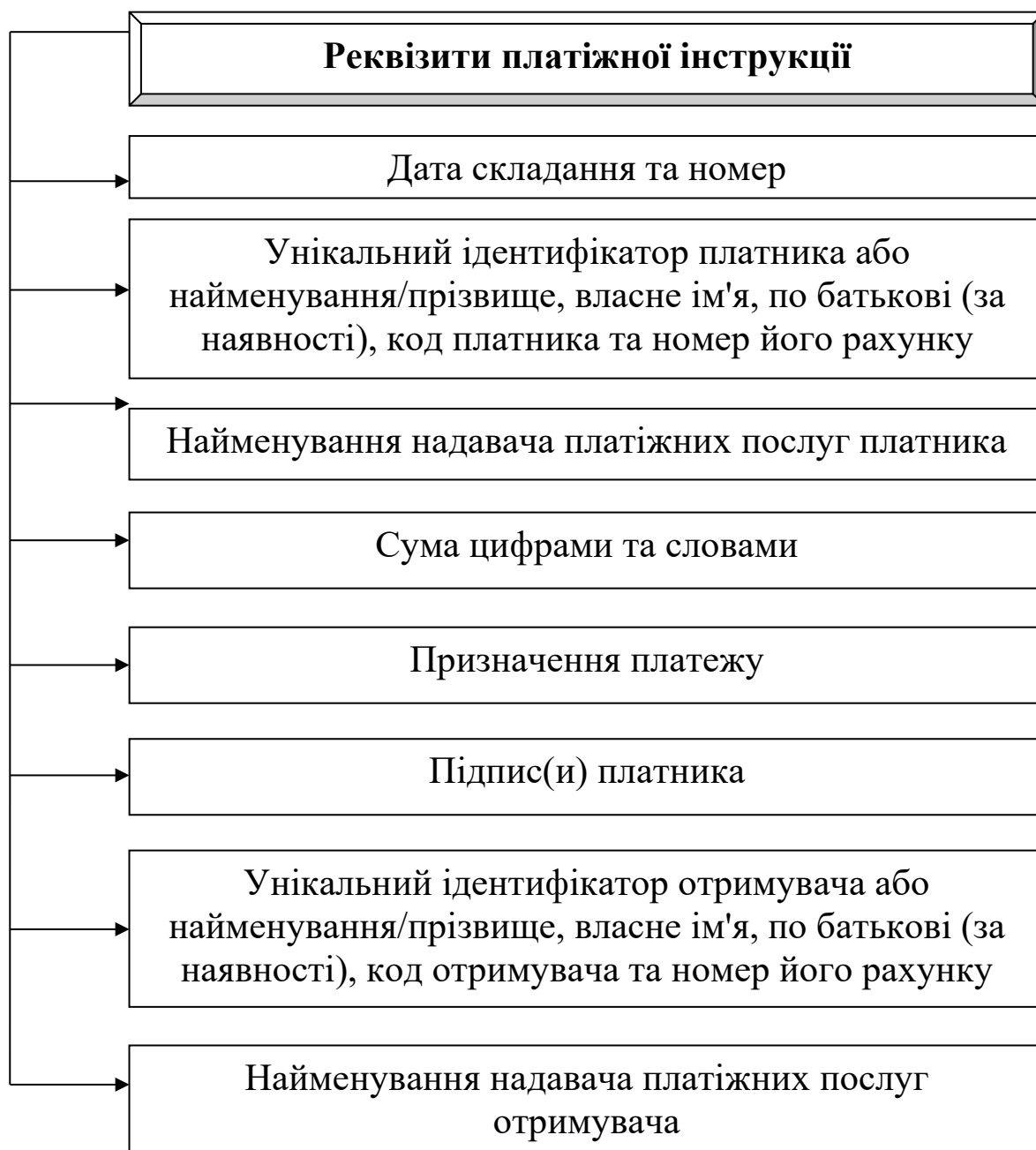

Рис. 2.4. Обов'язкові реквізити платіжної інструкції кредитового переказу коштів і дебетового переказу за згодою платника

Рис. 2.5. Обов'язкові реквізити платіжної інструкції дебетового переказу без згоди платника (примусового списання, стягнення)

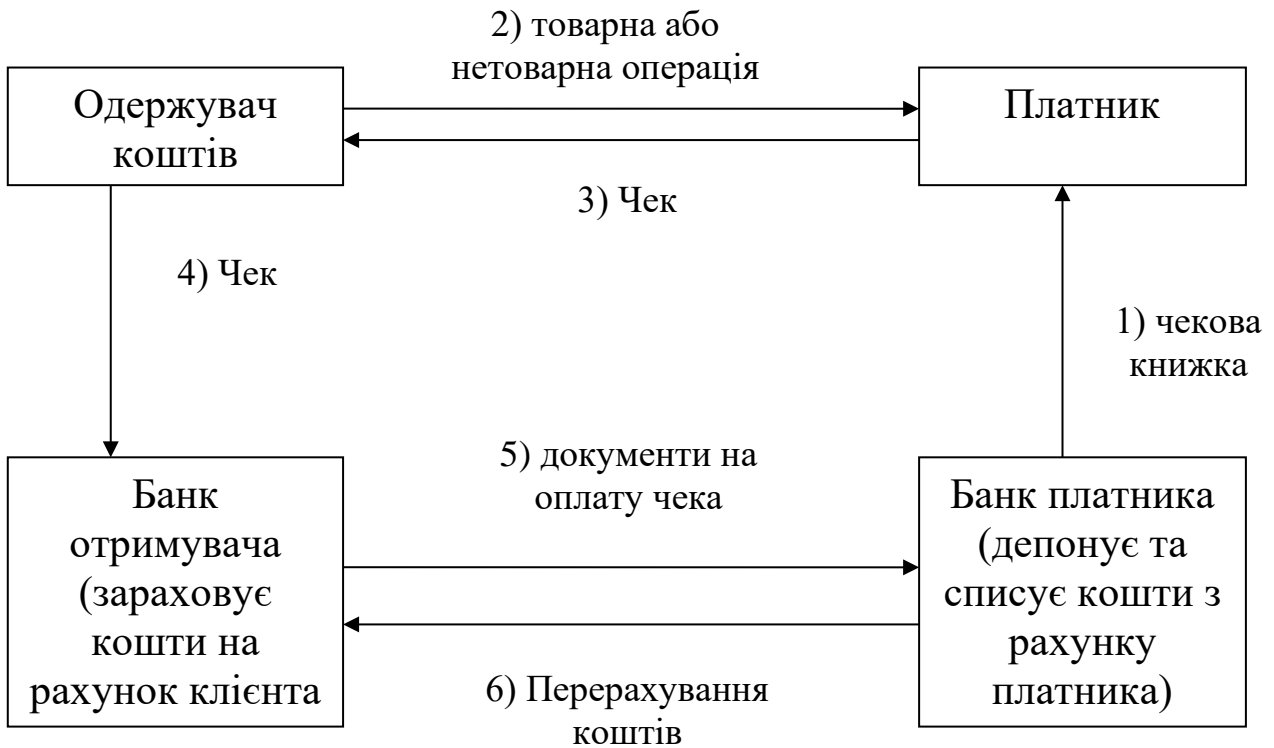

Рис. 2.6. Схема безготівкових розрахунків за допомогою розрахункового чека

Рис. 2.7. Схема безготівкових розрахунків за допомогою акредитива

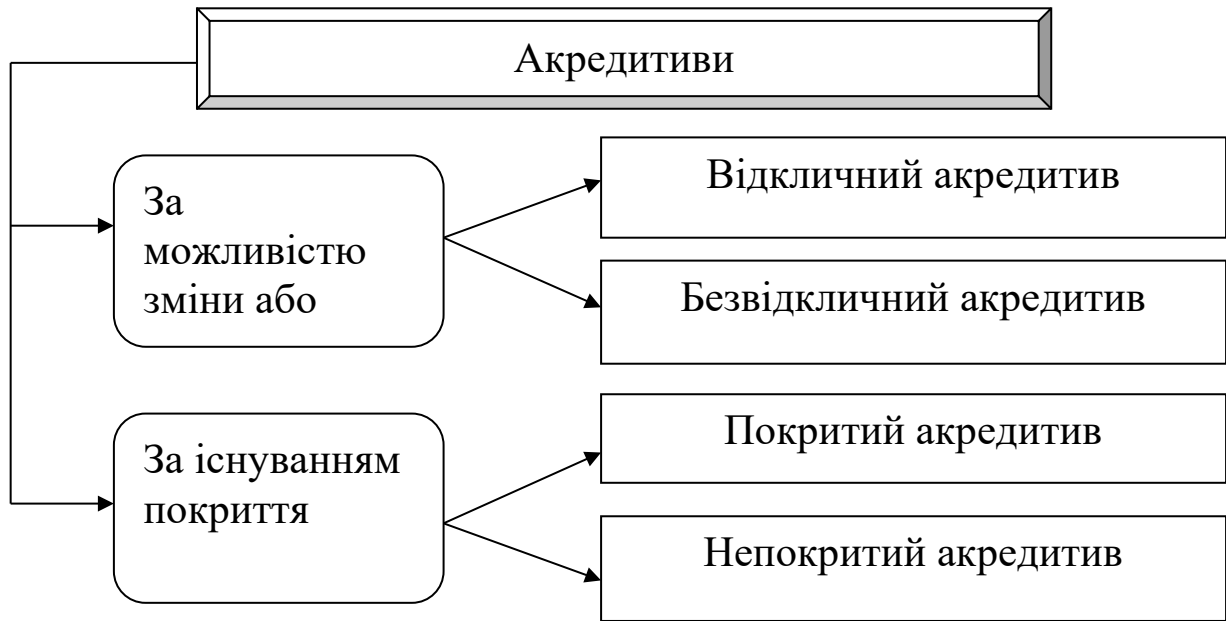

Рис. 2.8. Класифікація акредитивів

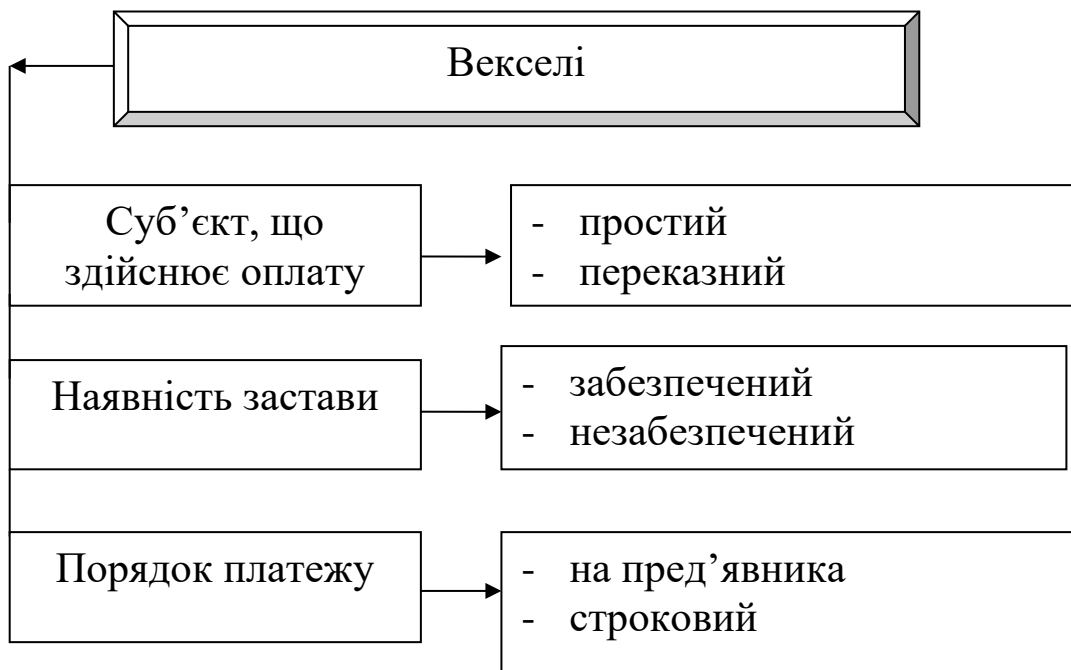

Рис. 2.9. Класифікація векселів за ознаками

Рис. 2.10. Схема розрахунків простим векселем.

Рис. 2.11. Схема розрахунків переказним векселем

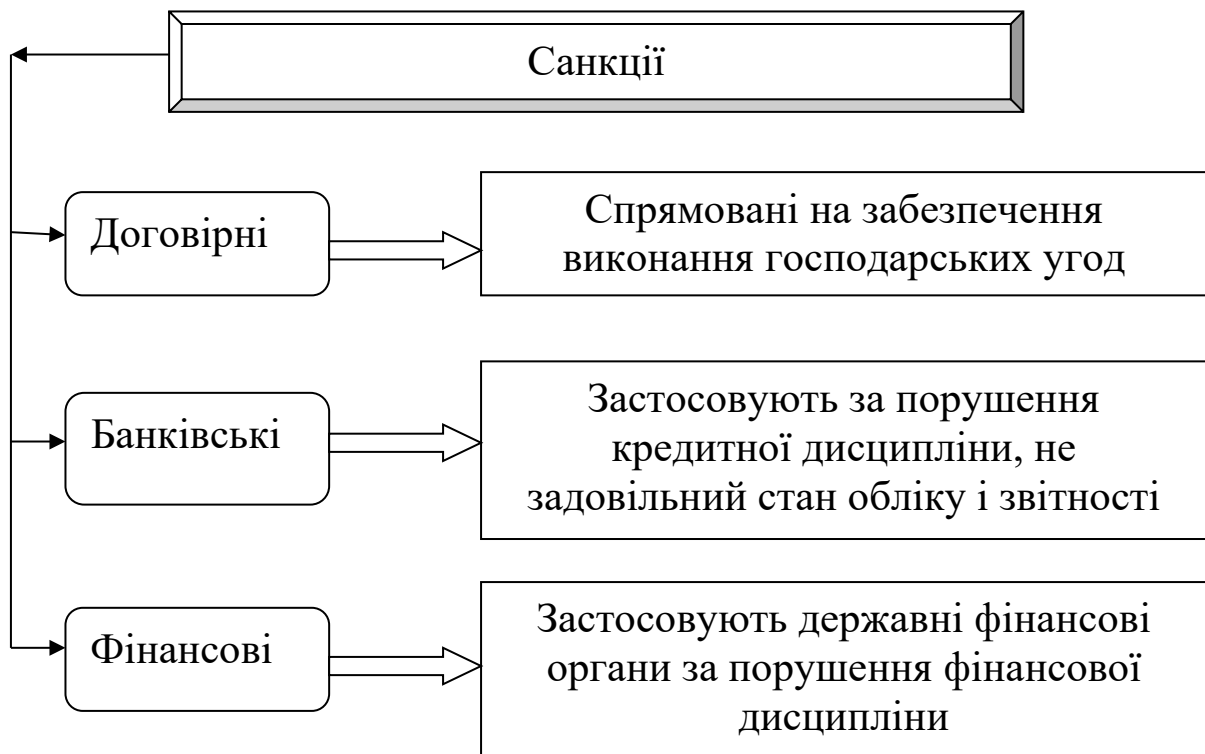

Рис. 2.12 Види санкцій у господарських відносинах залежно від суб'єкта, який їх застосовує

Розрахунок суми дисконту за векселем:

$$D = \frac{NB \times T \times C}{100 \times 365}, \quad (2.1)$$

де D – сума дисконту за векселем, грн.;

NB – номінальна сума векселя, грн.;

T – строк від дня врахування векселя до дня платежу за ним, дні;

C – процентна ставка за врахування векселя, %.

Практичні завдання:

1. Визначити, яку суму буде сплачено власнику векселя, якщо:
 - вексель на суму 130 тис. грн. взято до обліку комерційним банком 1.03 поточного року;
 - термін погашення векселя не раніше 30.04 поточного року;
 - процентна ставка банку за врахування векселя 17%.

2. Розрахувати суму погашення векселя, якщо строк платежу “по пред’явленню, не раніше 20.12.2022 р”. Дата складання 20.11.2022 р. Дата пред’явлення до платежу 19.01.2023 р. Номінальна вартість 230 тис. грн. На номінальну вартість нараховуються проценти з розрахунку 22% річних.

3. Визначити, яку максимально можливу суму для розрахунків з контрагентом матиме ТОВ «Брусниця» 1.12. поточного року, якщо 1.12. були такі операції:
 - виписаний простий вексель на 5 місяців на суму 60 тис. грн.;
 - надійшов дохід від реалізації продукції у сумі 20 тис. грн.;
 - відвантажено продукцію на суму 40 тис. грн.;
 - інкасовано вексель на суму 50 тис. грн. на 3 місяці раніше відтерміну, термін дії векселя 6 місяців, ставка відсотка за векселем - 20 %.;
 - підприємство отримало кредит на суму 30 тис. грн.

Тести для самоперевірки:

1. Грошові кошти підприємств - це:
 - а) фінансові ресурси, які знаходяться на підприємстві;
 - б) засоби у вигляді грошей, які знаходяться в касі і на рахунках підприємства;
 - в) вартість відпущеної покупцеві продукції;
 - г) капітал, що авансований в активи підприємства.

2. Розпорядження ініціатора надавачу платіжних послуг щодо виконання платіжної операції є:
 - а) платіжним переказом;
 - б) платіжною інструкцією;

- в) примусовим списанням;
- г) немає правильної відповіді.

3. Безготівкові розрахунки – це:

- а) розрахунки, які здійснюються готівкою.
- б) розрахунки за бартером.
- в) розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках і за допомогою чеків.
- г) немає правильної відповіді.

4. Яким належить вважати акредитив, якщо покупець (акредитиводавець) завчасно бронює кошти для розрахунків з постачальниками?

- а) покритим;
- б) акцептованим;
- в) непокритим;
- г) відзивним.

5. Платіжна операція, що здійснюється з рахунку платника на підставі наданої отримувачем платіжної інструкції, - це:

- а) дебетовий переказ;
- б) кредитовий переказ;
- в) кредитовий трансфер;
- г) емісія платіжних засобів.

6. Платіжний інструмент у вигляді сукупності процедур, передбачених нормативно-правовими актами Національного банку України, виконання яких є необхідним для ініціювання кредитового переказу, що використовується для ініціювання платіжної операції кредитового переказу, – це:

- а) дебетовий переказ;
- б) кредитовий переказ;
- в) кредитовий трансфер;
- г) емісія платіжних засобів.

7. Платіжна операція з рахунку платника на підставі платіжної інструкції, наданої платником або надавачем послуг з ініціювання платіжних операцій, за умови отримання згоди платника на

виконання платіжної операції, наданої надавачу платіжних послуг платника, – це:

- а) дебетовий переказ;
- б) кредитовий переказ;
- в) кредитовий трансфер;
- г) емісія платіжних засобів.

8. Платіжна операція з рахунку платника, що здійснюється стягувачем без згоди платника на підставі встановленого законом України виконавчого документа у випадках, передбачених законодавством України, або на підставі рішення суду, чи рішення керівника органу стягнення у випадках, передбачених Податковим кодексом України – це:

- а) дебетовий переказ без згоди платника;
- б) кредитовий переказ;
- в) кредитовий трансфер;
- г) дебетовий переказ за згодою платника.

9. Які з перерахованих нижче розрахунків готівкові?

- а) розрахунки по оплаті праці робітникам з каси підприємства;
- б) розрахунки по оплаті товарів через установи банків;
- в) розрахунки по оплаті товарів платіжним дорученням;
- г) розрахунки по оплаті послуг через установи банків.

10. Безвідкличний акредитив – це акредитив:

- а) при відкритті якого кошти платника бронюються на окремому рахунку в банку;
- б) який відкривається покупцем у банку постачальника шляхом видачі йому права списувати всі суми акредитива з кореспондентського рахунку банку-емітента;
- в) який може бути змінений чи анульований банком за згоди постачальника, на ім'я якого він був висунений;
- г) який може змінити або анулювати банк без попереднього погодження з постачальником, на користь якого він був відкритий.

11. Відкличний акредитив – це акредитив:

- а) при відкритті якого кошти платника бронюються на окремому рахунку в банку;

- б) який відкривається покупцем у банку постачальника шляхом видачі йому права списувати всі суми акредитива з кореспондентського рахунку банку-емітента;
- в) який може бути змінений чи анульований банком за згодою постачальника, на ім'я якого він був висунений;
- г) який може змінити або анулювати банк без попереднього погодження з постачальником, на користь якого він був відкритий.

12. Юридична або фізична особа, яка володіє векселем, що виданий або індосований цій особі чи її наказу, або індосований на пред'явника, або шляхом бланкового індосаменту, чи на підставі інших законних прав, – це:

- а) векседавець;
- б) вексаледержатель;
- в) беніфіціар;
- г) ремітент.

13. Юридична або фізична особа, на користь якої здійснюють довірчі функції та яка є одержувачем доходу чи платежу за векселем, – це:

- а) векседавець;
- б) вексаледержатель;
- в) беніфіціар;
- г) ремітент.

14. Юридична або фізична особа, яка видала простий або переказний вексель є:

- а) векседавцем;
- б) вексаледержателем;
- в) беніфіціаром;
- г) авалістом.

15. Непокритий акредитив – це акредитив:

- а) при відкритті якого кошти платника бронюються на окремому рахунку в банку;
- б) який відкривається покупцем в банку постачальника шляхом видачі йому права списувати всі суми акредитива з кореспондентського рахунку банку-емітента;

- в) який може бути змінений чи анульований банком за згоди постачальника, на ім'я якого він був висунений;
- г) оплата за яким, у разі тимчасової відсутності коштів на рахунку платника, гарантується банком за рахунок банківського кредиту.

16. Покритий акредитив - це:

- а) акредитив, при відкритті якого кошти платника бронюються на окремому рахунку в банку;
- б) акредитив, який відкривається покупцем в банку постачальника шляхом видачі йому права списувати всі суми акредитива з кореспондентського рахунку банку-емітента;
- в) акредитив, який може бути змінений чи анульований банком за згоди постачальника, на ім'я якого він був висунений;
- г) комбінований документ, який вміщує вимогу постачальника (отримувача грошей) і доручення платника про перерахування відповідної суми коштів.

17. Укажіть правильне визначення терміна “вексель”:

- а) доручення банку покупця банку постачальника здійснити оплату рахунків постачальника;
- б) форма розрахунку, за якої банк-емітент на доручення свого клієнта повинен здійснити платіж;
- в) комбінований документ, який містить вимогу постачальника і доручення платника;
- г) письмове зобов'язання відповідної форми, яке надає право його власникові вимагати відповідної суму у відповідний термін.

18. Укажіть правильне визначення терміна “акредитив”:

- а) форма розрахунку, за якої банк-емітент на доручення свого клієнта повинен здійснити платіж третій особі;
- б) розрахунковий документ, що містить доручення чекодавця банкові стосовно здійснення платежу;
- в) розрахунковий документ з дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити оплату за рахунок спеціально за депонованих коштів;
- г) розрахунковий документ, що містить вимогу постачальника та доручення платника.

19. Ліміт залишку готівки в касі – це :

- а) граничний розмір суми готівки, що може залишатися в касі впродовж робочого дня;
- б) сума готівки, що може отримати підприємство у обслуговуючого банку впродовж одного дня;
- в) граничний розмір суми готівки, що може залишатися в касі в позаробочий час та забезпечити роботу на початку наступного робочого дня;
- г) сума готівки, що підприємство повинно здавати в кінці робочого дня у банківську установу.

20. До завдань організації безготівкових розрахунків належать:

- а) розрахунок між суб'єктами підприємницької діяльності;
- б) сприяння розрахунку державного та місцевого бюджетів;
- в) попереднє зарахування коштів на розрахунковий рахунок;
- г) проведення розрахункових операцій з депозитного рахунку

21. Реєстрація усіх надходжень і видачі готівки в національній валюті підприємства відображається у:

- а) платіжній інструкції;
- б) касовій книзі;
- в) касовому ордері;
- г) розрахунковому документі.

22. Прийняття готівки касами підприємств проводиться за:

- а) прибутковим касовим ордером;
- б) переказним векселем;
- в) платіжними відомостями;
- г) розрахунковими відомостями.

23. Ремітент - це особа, яка:

- а) зобов'язана сплатити за переказним векселем;
- б) переказує свій платіж на іншу особу;
- в) є власником переказного векселя;
- г) є платником за векселем.

24. Фінансові санкції застосовуються до підприємств за порушення:

- а) касової дисципліни;

- б) кредитної дисципліни;
- в) умов виконання господарських угод;
- г) фінансової дисципліни.

25. Договірні санкції застосовуються до підприємств за порушення:

- а) касової дисципліни;
- б) кредитної дисципліни;
- в) умов виконання господарських угод;
- г) фінансової дисципліни.

26. Штрафна санкція, що нараховується у відсотках наростаючим підсумком у випадку несвоєчасного виконання зобов'язання, є:

- а) пенею;
- б) неустойкою;
- в) штрафом;
- г) всі відповіді вірні.

27. Штрафна санкція, що розраховуються винятково у відсотках і тільки від суми порушеного зобов'язання, а нараховується один раз, є:

- а) пенею;
- б) неустойкою;
- в) штрафом;
- г) всі відповіді вірні.

Питання для самостійної роботи:

1. Нормативно-правове забезпечення здійснення грошових розрахунків підприємств.
2. Розрахунки шляхом кредитового переказу коштів.
3. Розрахунки дебетового переказу коштів за згодою платника.
4. Розрахунки дебетового переказу коштів за згодою платника.
5. Розрахунки дебетового переказу коштів без згоди платника.
6. Порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України.
7. Розрахунки акредитивами.
8. Особливості здійснення платіжних операцій за допомогою електронних грошей.

9. Вексельна форма розрахунків та її використання на підприємствах.
10. Платіжна система в Україні: проблеми і способи їх розв'язання.
11. Система електронних платежів СЕП.
12. Національна платіжна система «Український платіжний простір»
13. Факторингові послуги в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку.
14. Особливості готівкових розрахунків на підприємстві.

Тема 3. Грошові надходження підприємств

Перелік питань:

1. Характеристика та склад грошових надходжень підприємства
2. Ціноутворення на підприємстві
3. Планування доходу від операційної діяльності
4. Грошові надходження від інвестиційної, фінансової та іншої діяльності підприємства.

Глосарій:

- грошові надходження
- дохід від реалізації продукції
- операційна діяльність
- фінансова діяльність
- інвестиційна діяльність
- чистий дохід від реалізації продукції
- дохід від участі в капіталі
- інші фінансові доходи
- доходи від іншої операційної діяльності
- касовий метод розрахунку грошових надходжень
- метод нарахування розрахунку грошових надходжень
- ціна
- вільні ціни
- преїскурантні ціни
- договірні ціни
- регульовані ціни
- оптова ціна
- відпускна ціна
- роздрібна ціна
- світова ціна
- метод прямого рахунку планування доходу
- укрупнений метод планування доходу
- комбінований метод планування доходу
- виробнича собівартість виробу
- рентабельність виробу
- торгова націнка
- метод встановлення ціни «поточні витрати плюс прибуток»
- метод «цільового прибутку» встановлення ціни
- облікова функція ціни
- стимулююча функція ціни
- розподільча функція ціни
- витратний метод ціноутворення
- дебіторська заборгованість
- інший сукупний дохід
- метод ціноутворення за оцінкою споживчої вартості
- пропорційне ціноутворення
- метод швидкого повернення витрат

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Волощина О. А., Кордзаія І. А., Даценко С. М., Ульченко А. М. Методичні підходи до аналізу доходів підприємства та факторів їх формування. Ефективна економіка : електрон. наук. фах. вид. 2019. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/49.pdf

2. Дерій В. А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. 272 с.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: Режим <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
4. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 21.06.2012 № 5007-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>
5. Лоханова Н. О. Облік виручки по договорах з клієнтами – нові підходи до визнання відповідно до МСФЗ 15. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 21. С. 38–41.
6. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Мініфіну України від 28.03.2013 р. №433 URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=293536
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами» : виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL : <https://mof.gov.ua/>
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
9. Козаченко А. Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація Вісник Хмельницького національного університету 2021, № 6, Том 2. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/en2021-6-t2-06.pdf>
10. Карпенко Є. А., Шийка Г. І. Облік доходів від реалізації за міжнародними та національними стандартами. Інфраструктура ринку. 2018. № 17. С. 441–446.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (П(С)БО 15) затверджено наказом Мініфіну від 29 листопада 1999 року № 290 URL: <https://zakon.help/law/290/>.
12. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» Наказ Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 року №39. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.

Класифікація видів діяльності підприємства

Операційна (основна) діяльність	Операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу
Інвестиційна діяльність	Операції з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, що не є еквівалентами грошових коштів
Фінансова діяльність	Операції, які призводять до зміни величини та (або) складу власного і позичкового капіталу

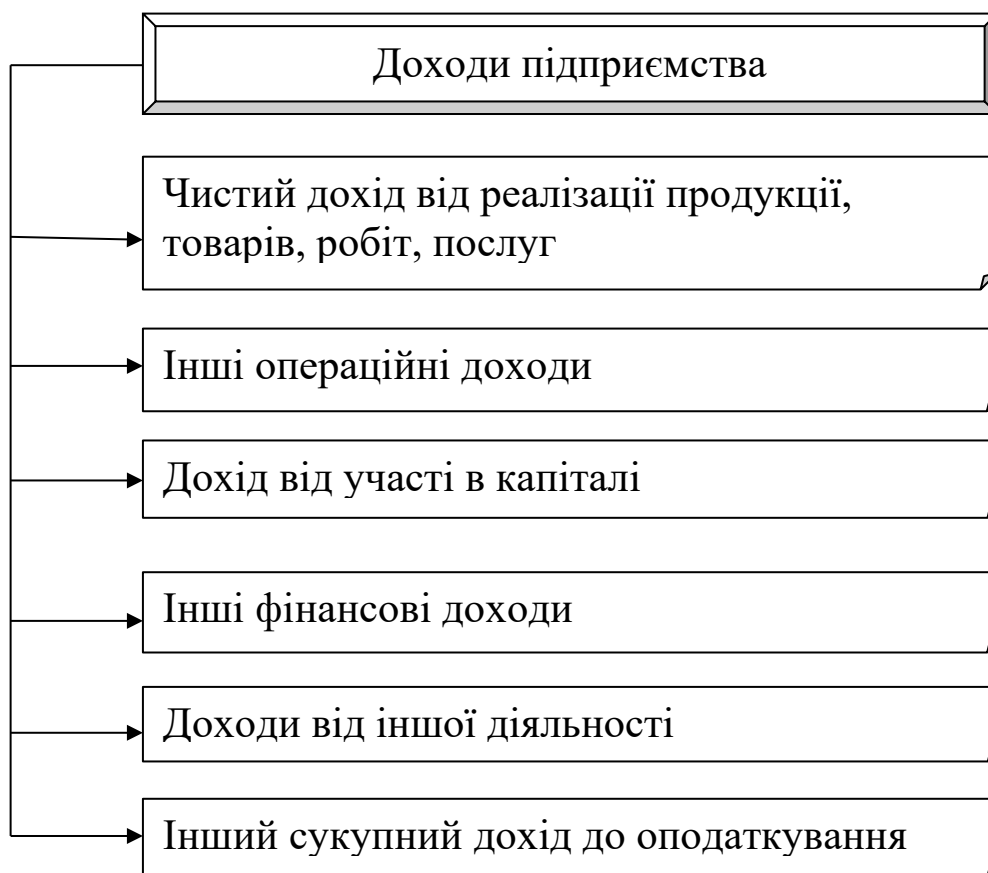

Рис. 3.1. Класифікація доходів підприємства відповідно до фінансової звітності

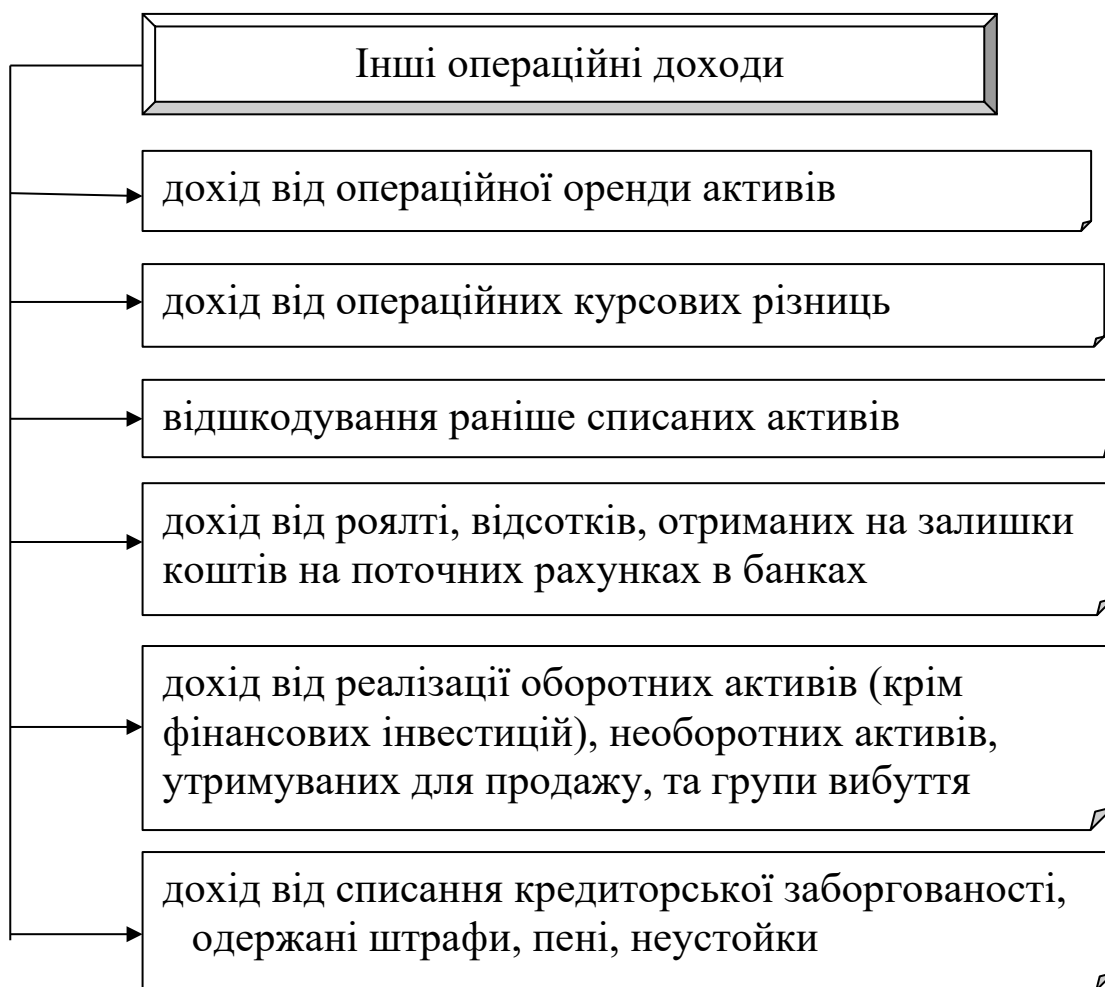

Рис. 3.2. Інші операційні доходи відповідно до фінансової звітності

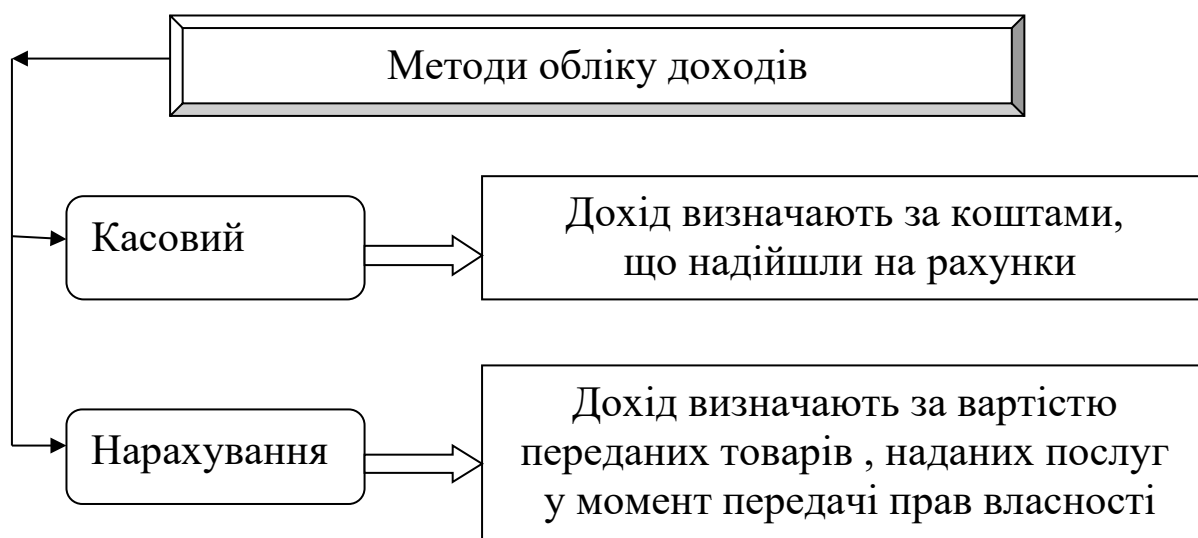

Рис. 3.3. Методи визначення надходжень від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та виконання інших операцій

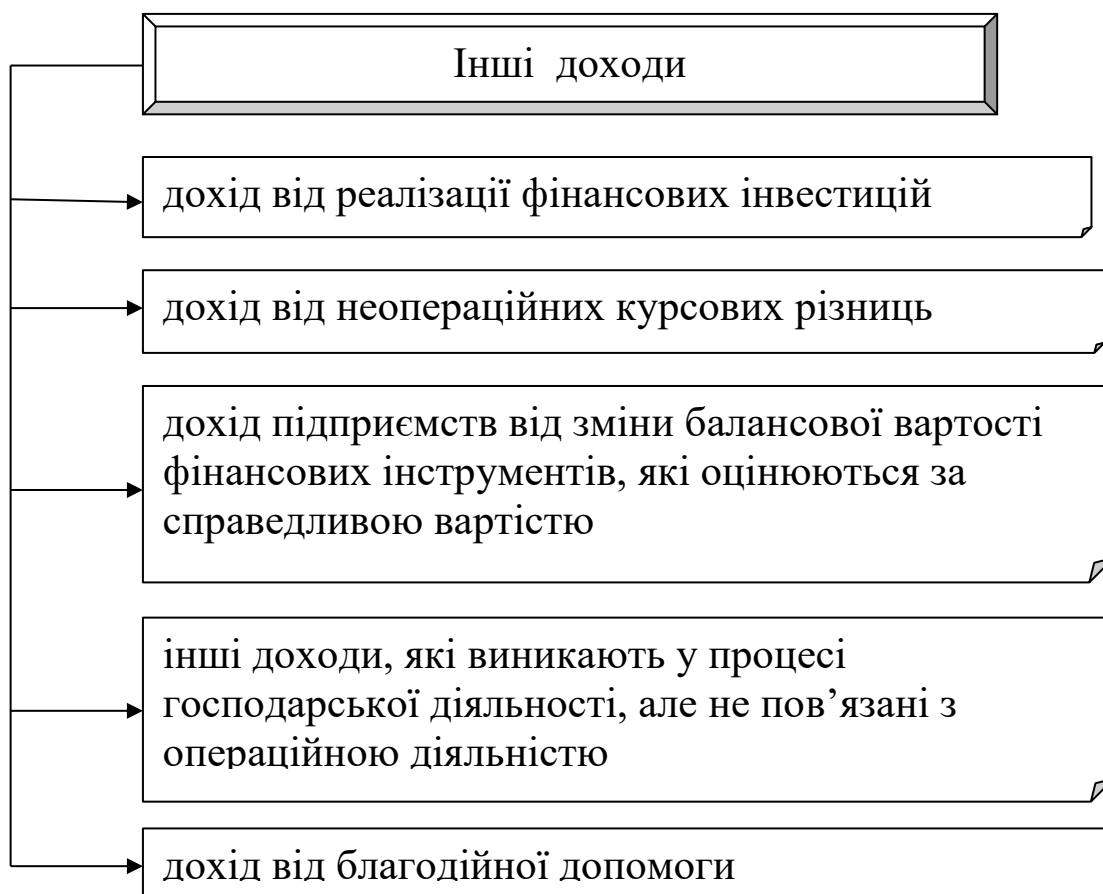

Рис. 3.4. Інші доходи підприємств відповідно до фінансової звітності

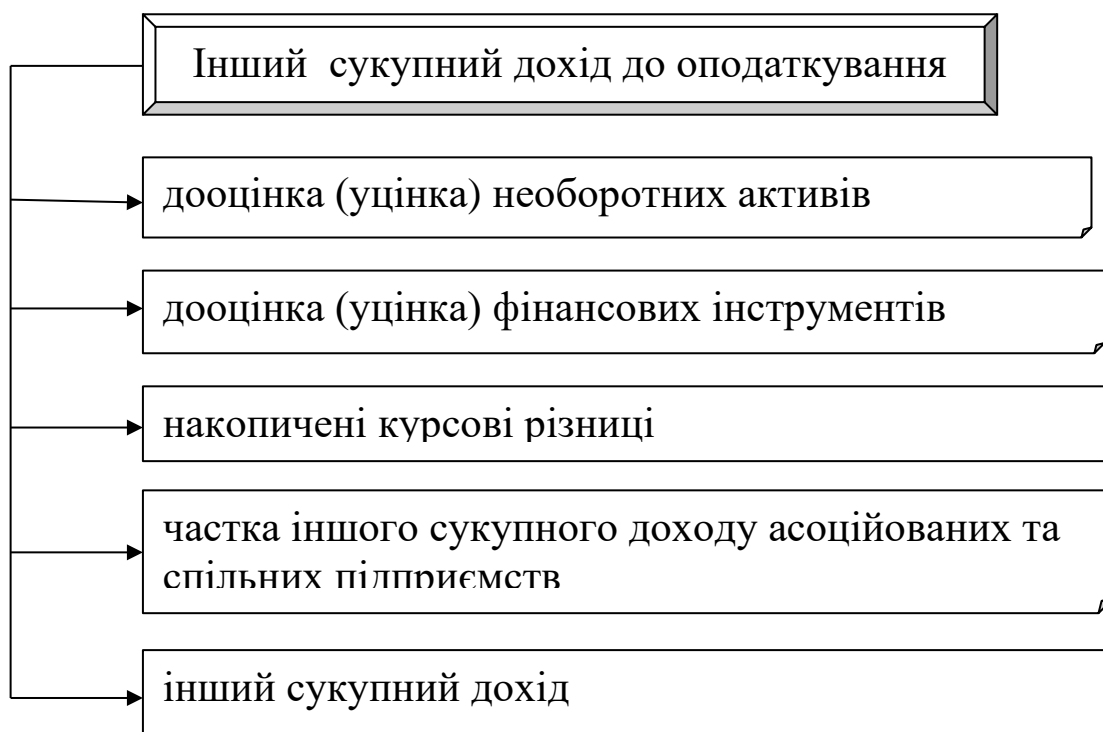

Рис. 3.5. Інший сукупний дохід до оподаткування відповідно до фінансової звітності

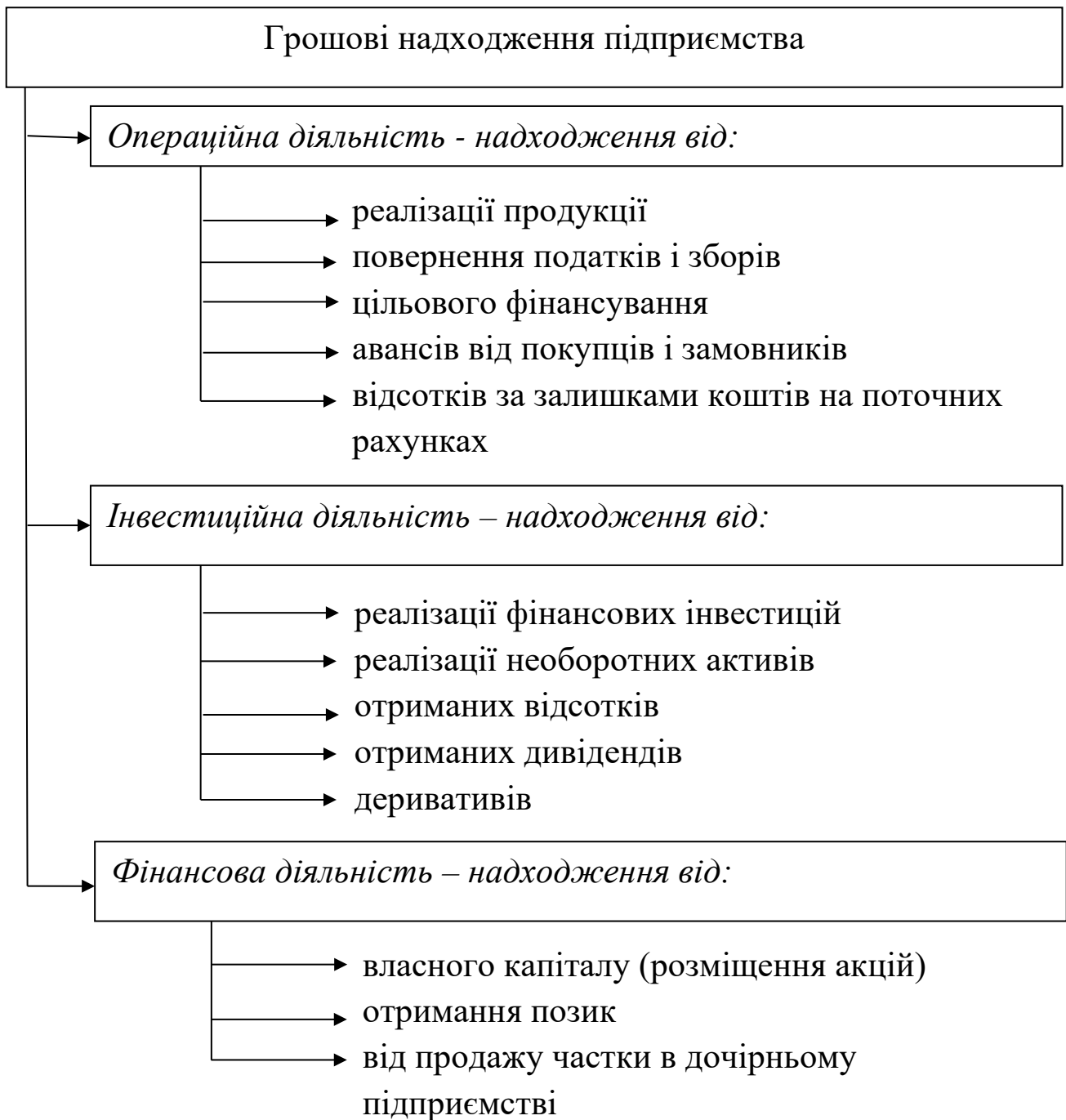

Рис. 3.6. Грошові надходження підприємства за видами діяльності

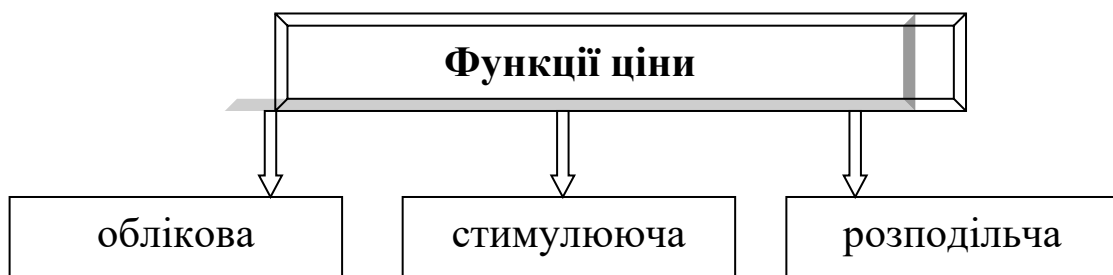

Рис. 3.7. Функції ціни

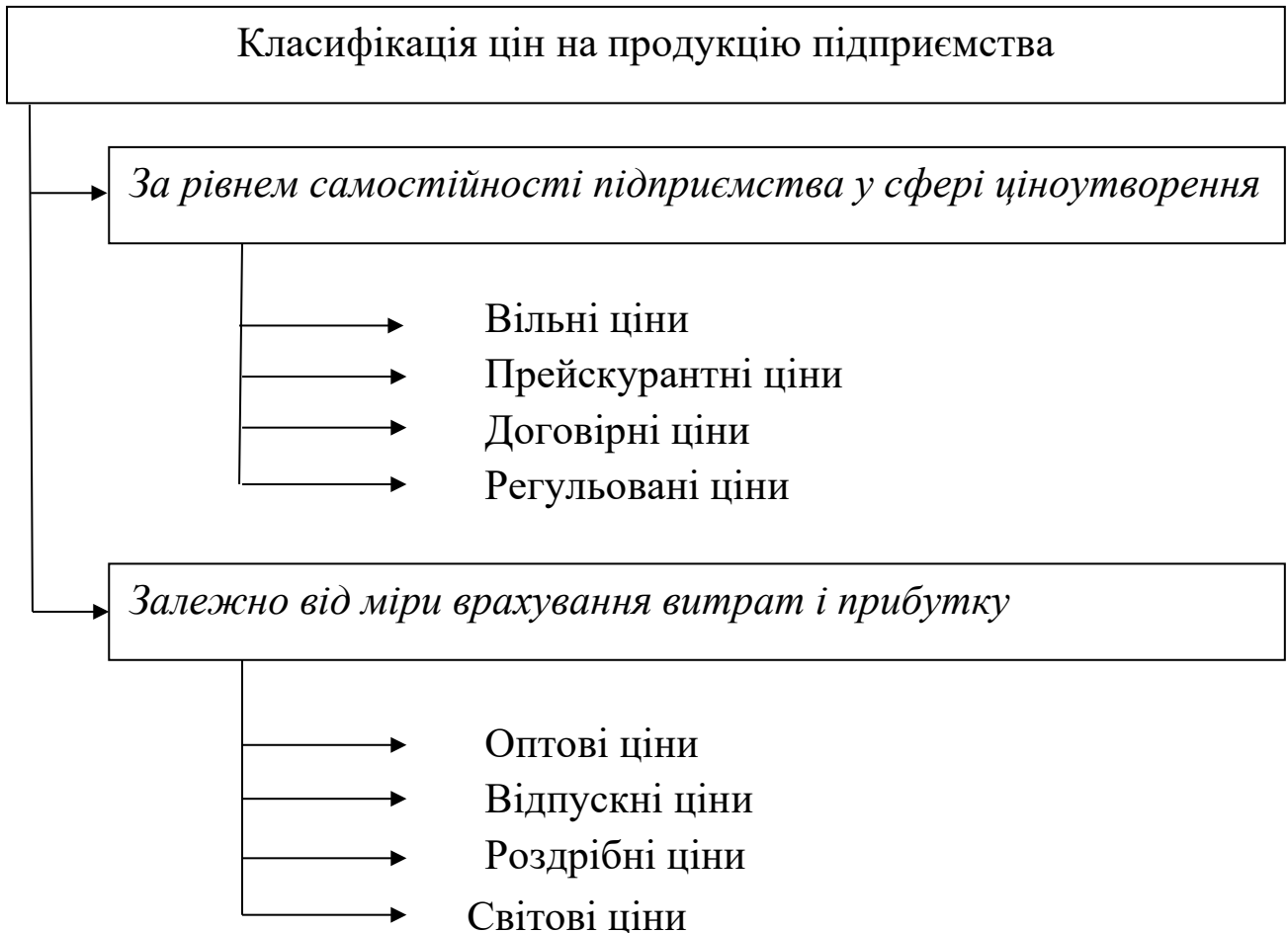

Рис. 3.8. Класифікація цін на продукцію підприємств за основними ознаками

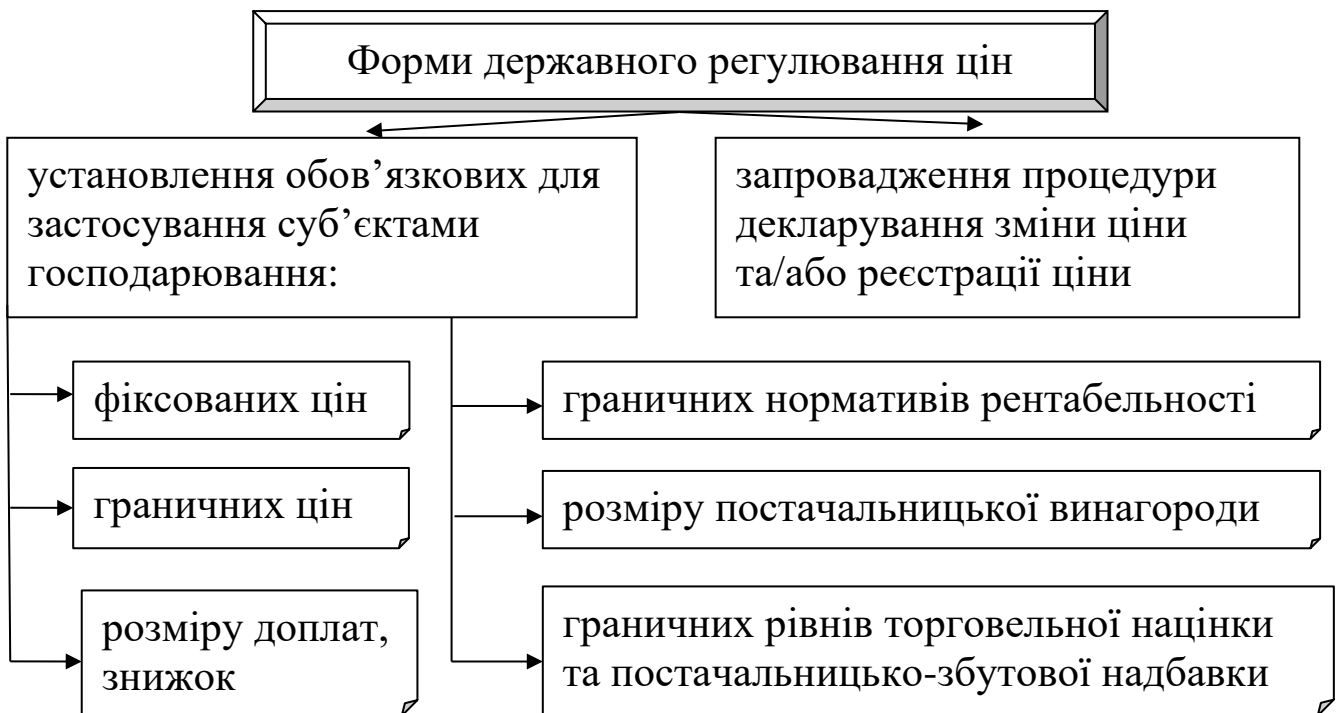

Рис. 3.9. Способи державного регулювання цін

Розрахунок оптової ціни:

$$O_{ц} = C_{в} + Pr \quad \text{або} \quad O_{ц} = C_{в} + \frac{C_{в} \times P}{100} \quad (3.1)$$

де $O_{ц}$ - оптова ціна виробу, грн.;

$C_{в}$ - виробнича собівартість виробу, грн.;

P - рентабельність виробу, %.

Розрахунок відпускної ціни:

$$B_{ц} = C_{в} + Pr + ПДВ \quad \text{або} \quad B_{ц} = O_{ц} + \frac{O_{ц} \times C_{пдв}}{100} \quad (3.2)$$

$$B_{ц} = C_{в} + Pr + АП + ПДВ \quad (3.3)$$

$AЗ$ – сума акцизного податку, грн.;

$C_{пдв}$ - ставка податку на додану вартість, %.

Розрахунок роздрібною ціни:

$$P_{ц} = B_{ц} + TH, \quad (TH = B_{о} + П + ПДВ) \quad (3.4)$$

де $P_{ц}$ - роздрібна ціна, грн.;

TH – націнка, грн.;

$B_{о}$ - витрати обігу, грн.;

$П$ - прибуток фірмового магазину, грн.

Розрахунок світової ціни методом «поточні витрати плюс прибуток»:

$$C_{ев} = П_{нев} + Pr, \quad C_{ев} = П_{нев} + \left(1 + \frac{P}{100}\right) \\ П_{нев} = C_{в} + M_{о} + T_{в} \quad C_{т} + B_{м} \quad (3.5)$$

де $C_{ев}$ - ціна експортного виробу, обчислена методом «поточні витрати плюс прибуток»;

$P_{пв}$ - питомі поточні витрати, пов'язані з виробництвом і експортом виробу, грн.;

R - рентабельність, %;

$C_{в}$ - собівартість виробу в розрахунку на один виріб, грн.;

$M_{о}$ - витрати на митне обслуговування, грн.;

$T_{в}$ - витрати на транспортування вантажу, грн.;

$C_{св}$ - витрати на страхування вантажу, грн.;

$B_{м}$ - витрати на сплату вивізного мита, грн.

Розрахунок світової ціни методом цільового прибутку:

$$C_{ев} = P_{пв} + K_{п} \times H_{п}, \quad (3.6)$$

де $K_{п}$ - питомі інвестиції в основний та оборотний капітал на виробництво і експорт відповідного виробу, грн / шт.

$H_{п}$ - норма прибутку на капітал.

Практичні завдання:

1. Собівартість підакцизного виробу становить 103 грн. Планова рентабельність реалізації 26%. Акцизний податок становить 0,3 Євро з одиниці підакцизного товару. Торгова націнка – 15%. Визначте роздрібну ціну цього товару, якщо курс 1€=39,6 грн.
2. За січень 2023 року фабрика відвантажила 1060 одиниць продукції, договірна ціна якої (без акцизного податку і ПДВ) – 159 тис. грн. Ставка акцизного збору на даний товар – 30%. Визначте відпускну ціну партії товару з акцизним податком і ПДВ.
3. У звітному періоді закупили сировини на суму 70 тис. грн. Податкові накладні оформлені на суму 64 тис. грн. З закупленої сировини виготовили та реалізували продукції на суму 130 тис. грн. Визначте суму ПДВ, яку необхідно внести до бюджету.

4. Поточні витрати виробу ТОВ «Світ» складають 756 грн. Інвестиції в основний капітал на його виробництво та реалізації - 400 тис. грн., інвестиції в оборотний капітал складають 200 тис. грн. Норма прибутку – 22%. Ставка податку на прибуток – 18%. Визначте експортну ціну продукції методом цільового прибутку враховуючи те, що курс НБУ 1\$ = 37 грн.
5. Визначте зовнішньоторговельну ціну виробу ТОВ «С&К» в у.о. методом “поточні витрати плюс прибуток”. Якщо собівартість одиниці виробу 400 грн., витрати на митне обслуговування – 35 грн., витрати на транспортування вантажу в розрахунку на одиницю виробу – 25 грн. Витрати на страхування вантажу – 20 грн. Рентабельність виробу становила 27%. Курс НБУ за 1\$ - 37 грн.

Тести для самоперевірки:

1. Методом розрахунку грошових надходжень, відповідно до якого дохід від продажу продукції та виконання інших операцій визначають за коштами, що надійшли на рахунки у вигляді платежів за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги, є:
 - а) касовий метод;
 - б) метод нарахування;
 - в) прямий метод;
 - г) непрямий метод.
2. Методом розрахунку грошових надходжень, відповідно до якого дохід від продажу продукції та виконання інших операцій визначають за вартістю відвантажених товарів, виконаних робіт, наданих послуг, є:
 - а) касовий метод;
 - б) метод нарахування;
 - в) прямий метод;
 - г) непрямий метод.
3. До якого показника належить визначення: “Сума грошових коштів, які надійшли на поточний рахунок підприємства за

відвантажену продукцію та інші матеріальні цінності, надані роботи та послуги ”?

- а) прибуток від реалізації продукції;
- б) дохід (виручка) від реалізації продукції;
- в) собівартість продукції;
- г) рентабельність продукції.

4. До надходжень у межах операційної діяльності підприємства відносять:

- а) отримання коштів за продукцію допоміжних виробництв;
- б) отримання короткострокових кредитів банків;
- в) реалізацію майна довгострокового призначення;
- г) отримання штрафів від підприємств, що порушили умови угоди.

5. Елементом фінансової діяльності підприємства є:

- а) фінансування інвестиційного проекту, що передбачає модернізацію виробничих потужностей;
- б) сплата штрафів за порушення договорів;
- в) розрахунки з бюджетом (сплату податків та зборів);
- г) надходження бюджетних асигнувань.

6. До фінансової діяльності підприємства не належать:

- а) придбання цінних паперів;
- б) виплата дивідендів;
- в) погашення кредитів;
- г) викуп акцій власної емісії.

7. Елементом інвестиційної діяльності підприємства є:

- а) платежі постачальникам;
- б) виплати працівникам;
- в) виплата дивідендів;
- г) придбання цінних паперів.

8. Не є доходом від операційної діяльності:

- а) дохід від реалізації товарів;
- б) дохід від реалізації фінансових інвестицій;
- в) дохід від реалізації іноземної валюти;
- г) одержані гранти та субсидії.

9. До доходів від фінансової діяльності підприємства відносять дохід від:

- а) оперативної оренди активів;
- б) реалізації необоротних активів;
- в) участі у капіталі;
- г) списання кредиторської заборгованості.

10. Грошові надходження підприємства охоплюють:

- а) доходи від основної, фінансової та інвестиційної діяльності;
- б) доходи від комерційної діяльності;
- в) доходи від позареалізаційних операцій, виручка від реалізації продукції;
- г) виручка від реалізації продукції та інших необоротних активів.

11. Які з перелічених нижче функцій виконує ціна?

- а) ідентифікуючу, регулюючу, облікову;
- б) контрольну та розподільчу;
- в) комерційну;
- г) облікову, стимулюючу, розподільчу.

12. Відпускну ціну визначають за формулою:

- а) Відпускна ціна = Собівартість + Прибуток;
- б) Відпускна ціна = Оптова ціна + Прибуток;
- в) Відпускна ціна = Оптова ціна + Податок на додану вартість;
- г) Відпускна ціна = Оптова ціна + Торгова націнка.

13. Оптову ціну визначають за формулою:

- а) Оптова ціна = Собівартість + Прибуток;
- б) Оптова ціна = Оптова ціна + Прибуток;
- в) Оптова ціна = Оптова ціна + Податок на додану вартість;
- г) Оптова ціна = Оптова ціна + Торгова націнка.

14. Доходи від інвестиційної діяльності охоплюють:

- а) доходи від реалізації іноземної валюти;
- б) надходження дивідендів від фінансових інвестицій;
- в) доходи від реалізації запасів незавершеного виробництва;
- г) доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

15. Надходження та витрати грошових коштів у результаті одержання кредитів, емісії акцій, а також витрати, пов'язані з погашенням заборгованості за раніше виданими кредитами і виплата дивідендів, – це діяльність:

- а) операційна;
- б) фінансова;
- в) інвестиційна;
- г) основна.

16. Доходом від участі у капіталі є дохід від:

- а) інвестицій в асоційовані підприємства;
- б) реалізації фінансових інвестицій;
- в) реалізації необоротних активів;
- г) реалізації майнових комплексів.

17. Ціни, які встановлюються адміністративно державою, переважно на послуги першої необхідності і на товари, які монопольно виготовляються державою, - це:

- а) вільні ціни;
- б) регульовані ціни;
- в) роздрібні ціни;
- г) відпускні ціни.

18. Надходження коштів від дебіторів відображається у складі:

- а) фінансової діяльності;
- б) інвестиційної діяльності;
- в) операційної діяльності;
- г) комерційної діяльності.

19. Грошові надходження коштів від розміщення акцій та інших операцій, що призводять до збільшення власного капіталу, є надходженнями від здійснення:

- а) операційної діяльності;
- б) комерційної діяльності;
- в) фінансової діяльності;
- г) інвестиційної діяльності.

20. Надходження від реалізації фінансових інвестицій та необоротних активів виникають у результаті:

- а) операційної діяльності;
- б) комерційної діяльності;
- в) фінансової діяльності;
- г) інвестиційної діяльності.

21. Державне регулювання цін здійснюється шляхом встановлення:

- а) фіксованих цін;
- б) граничних цін;
- в) граничних рівнів торговельної надбавки націнки та постачальницько-збутової надбавки, нормативів рентабельності.
- г) всі відповіді правильні.

22. Граничною ціною є ціна:

- а) яка формується залежно від попиту та пропозиції без обмеження розміру прибутку;
- б) ріст якої обмежується шляхом введення граничного рівня рентабельності в процентах до собівартості або граничного рівня торгових націнок;
- в) яка встановлюються спеціальними постановами уряду або рішеннями регіональних органів самоврядування на окремі види продукції, послуг, які мають особливе соціальне значення;
- г) максимально або мінімально допустимий рівень ціни, який може застосовуватися суб'єктом господарювання.

23. До грошових надходжень від фінансової діяльності належать надходження від:

- а) реалізації продукції
- б) повернення податків і зборів
- в) цільового фінансування
- г) отримання позик.

24. Функція ціни, пов'язана з відхиленням ціни товару від його вартості під дією ринкових факторів, є:

- а) контрольною;
- б) стимулюючою;

- в) обліковою;
- г) розподільчою.

25. Дохід від благодійної допомоги у фінансовій звітності відображається у складі:

- а) інших операційних доходів;
- б) інших доходів;
- в) інших сукупних доходів;
- г) чистого доходу від реалізації продукції.

26. Отримані штрафи, пені, неустойки у фінансовій звітності підприємства відображається у складі:

- а) інших операційних доходів;
- б) інших доходів;
- в) інших сукупних доходів;
- г) чистого доходу від реалізації продукції.

Питання для самосійної роботи:

1. Грошові потоки підприємств.
2. Звіт про рух грошових потоків підприємств.
3. Особливості формування доходу за використання різних видів і форм розрахунків.
4. Сучасні аспекти ціноутворення на підприємстві.
5. Проблемні аспекти формування доходів від операційної діяльності підприємства.
6. Формування доходів від фінансових операцій та участі в капіталі інших підприємств.
7. Планування доходу з урахуванням специфіки продукції.
8. Цінові фактори формування доходу від реалізації продукції

Тема 4. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів

Перелік питань:

1. Характеристика складових елементів основного капіталу
2. Амортизація необоротних активів та її використання.
3. Показники ефективності використання основних засобів і нематеріальних активів.
4. Інвестиційна діяльність підприємства та методи її фінансування.

Глосарій:

- основний капітал	- оціночна вартість нематеріальних активів
- необоротні активи	- самофінансування
- основні засоби	- кредитування
- нематеріальні активи	- валове самофінансування
- інвестиційна нерухомість	- чисте самофінансування
- довгострокові фінансові інвестиції	- лізингоотримувач
- незавершені капітальні інвестиції	- лізингодавець
- первісна вартість основних засобів	- операційний лізинг
- залишкова вартість основних засобів	- фінансовий лізинг
- відновна вартість основних засобів	- рейтинг
- ліквідаційна вартість основних засобів	- хайринг
- знос	- франчайзинг
- амортизаційні відрахування	- франшиза
- норма амортизаційних відрахувань	- пашуальні платежі
- справедлива вартість основних засобів	- роялті
	- коефіцієнт зносу
	- коефіцієнт придатності
	- капіталовіддача основних засобів
	- капіталомісткість основних засобів
	- коефіцієнт оновлення основних засобів
	- коефіцієнт вибуття основних засобів
	- рентабельність основного капіталу

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Войнаренко М. П. Єпіфанова І. Ю. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств: монографія/ Вінниця: ВНТУ, 2011. 188 с.

2. Галаган Т. І., Кругляк Г. С. Методичні підходи до визначення сутності відтворення основних засобів підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8642>.
3. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 04.02.2021 р. № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1201-20>.
4. Інвестування: міжнародний досвід: монографія. за заг. ред. проф. Гуткевич С.О. Харків: Діса плюс, 2017. Т 2. 216 с.
5. Податковий кодекс України Закон України від 02.12.10 р. № 275-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (П(С)БО 7) затверджено наказом Мініфіну від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.help/law/92/>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» (П(С)БО 8) затверджено наказом Мініфіну від 18.10.1999 № 242. URL: <https://zakon.help/law/242/>.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

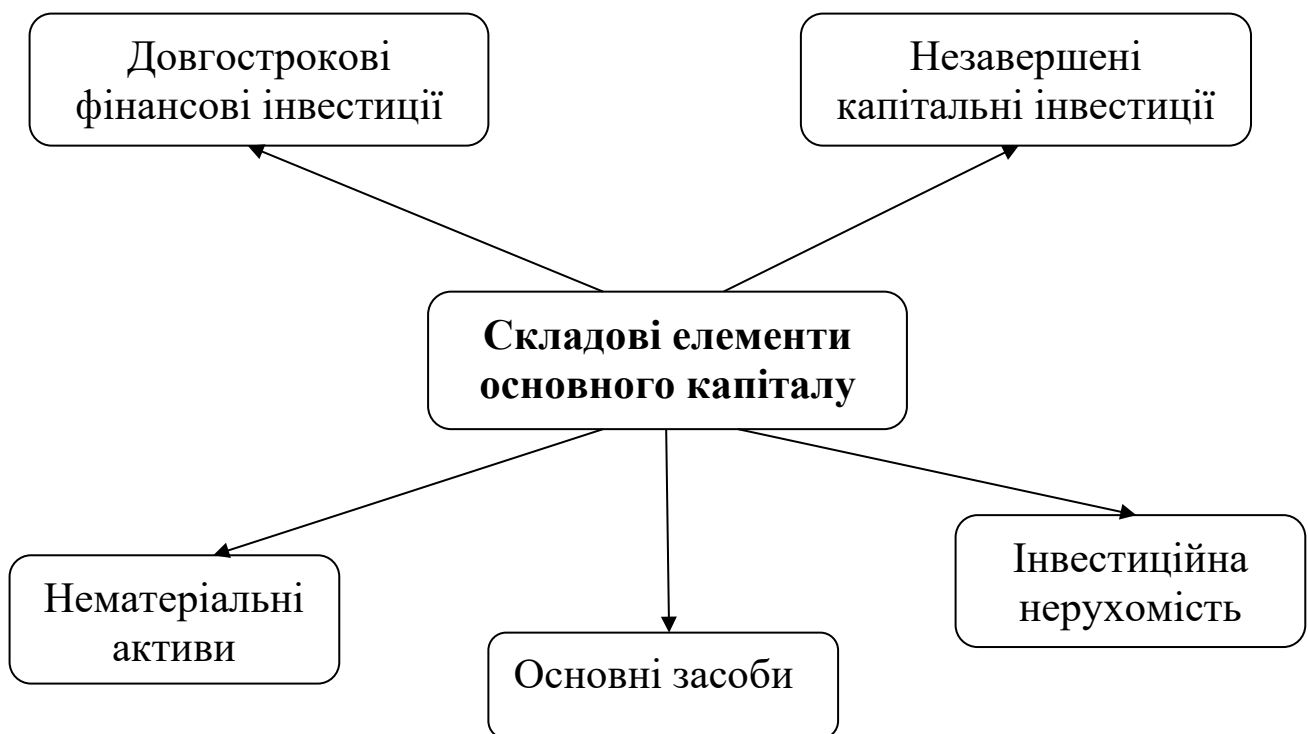

Рис. 4.1. Складові елементи основного капіталу підприємства

Рис. 4.2. Види грошової оцінки окремих елементів необоротних активів

Розрахунок амортизаційних відрахувань:

- *прямолінійним методом*

$$\begin{aligned}
 AB &= \frac{BA}{T}, \\
 BA &= ПВ - ЛВ
 \end{aligned}
 \tag{4.1}$$

де АВ - річна сума амортизаційних відрахувань, грн.;

ВА – вартість, яка амортизується, грн.;

ПВ – первісна вартість об’єкта амортизації, грн.;
 ЛВ – ліквідаційна вартість об’єкта амортизації, грн.;
 Т - строк корисного використання об’єкта основних засобів, років.

- *методом зменшення залишкової вартості*

$$\begin{aligned}
 АВ &= ЗВ(ПВ) \times На, & (4.2) \\
 На &= 1 - \sqrt[T]{ЛВ / ПВ}
 \end{aligned}$$

де АВ- річна сума амортизаційних відрахувань, грн.;
 ЗВ – залишкова вартість об’єкта амортизації, грн.;
 ПВ – первісна вартість об’єкта амортизації, грн.;
 ЛВ – ліквідаційна вартість об’єкта амортизації, грн.
 На – річна норма амортизації.

- *методом прискореного зменшення залишкової вартості*

$$\begin{aligned}
 АВ &= ЗВ(ПВ) \times На, & (4.3) \\
 На &= \frac{1}{T} \times 2
 \end{aligned}$$

де АВ- річна сума амортизаційних відрахувань, грн.;
 ЗВ – залишкова вартість об’єкта амортизації, грн.;
 ПВ – первісна вартість об’єкта амортизації, грн.;
 На – річна норма амортизації;
 Т - строк корисного використання об’єкта основних засобів, років.

- *кумулятивним методом*

$$\begin{aligned}
 АВ &= ВА \times Кк, & (4.4) \\
 Кк &= \frac{КР}{\sum P}
 \end{aligned}$$

де АВ- річна сума амортизаційних відрахувань, грн.;
ВА – вартість, яка амортизується, грн.;
КР – кількість років до кінця строку корисного використання
об'єкта необоротних активів, роки;

$\sum P$ - сума чисел років корисного використання об'єкта
необоротних активів, роки;

Кк – кумулятивний коефіцієнт.

- *виробничим методом*

$$\begin{aligned} AB_m &= O_{Пм} \times BC, \\ BC &= \frac{BA}{3O_{Пп}} \end{aligned} \quad (4.5)$$

де АВ_м - місячна сума амортизаційних відрахувань, грн.;
О_{Пм} – місячний обсяг продукції, який вироблений (виконаний)
з використанням об'єкта амортизації, шт.;

BC – виробнича ставка;

ВА – вартість, яка амортизується, грн.;

3О_{Пп} – загальний обсяг продукції, який підприємство очікує
виробити (виконати) з використанням об'єкта амортизації, шт.

Розрахунок показників забезпечення підприємства основними засобами:

- *капіталомісткість основних засобів*

$$K_m = \frac{\overline{OЗ}}{ВП}, \quad (4.6)$$

де К_м – капіталомісткість основних засобів;

$\overline{OЗ}$ – середня вартість (залишкова) основних засобів за
досліджуваний період (рік, квартал), грн.;

ВП – вартість виробленої продукції за досліджуваний період (рік, квартал).

- *капіталоозброєність праці основними засобами*

$$K_{озб} = \frac{\overline{ОЗ}}{\overline{ЧП}}, \quad (4.7)$$

де $K_{озб}$ – капіталоозброєність праці основними засобами;

$\overline{ОЗ}$ – середня вартість (залишкова) основних засобів у досліджуваному періоді (рік, квартал), грн.;

$\overline{ЧП}$ – середньспискова чисельність працівників у досліджуваному періоді (рік, квартал), осіб.

- *коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства*

$$K_{воз} = \frac{ОЗ}{М}, \quad (4.8)$$

де $K_{воз}$ – коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства;

$ОЗ$ – вартість (залишкова) основних засобів, грн.;

$М$ – вартість майна підприємства, грн.

Розрахунок показників стану та руху основних засобів:

- *коефіцієнт зносу основних засобів*

$$K_z = \frac{З}{ПВоз}, \quad (4.9)$$

де K_z – коефіцієнт зносу основних засобів;

$З$ – сума зносу основних засобів, грн.;

ПВоз – первісна вартість основних засобів, грн.

- коефіцієнт придатності основних засобів

$$K_n = \frac{ЗВоз}{ПВоз}, \quad K_n = 1 - K_з \quad (4.10)$$

де K_n – коефіцієнт придатності основних засобів,

$K_з$ – коефіцієнт зносу основних засобів;

ЗВоз – залишкова вартість основних засобів, грн.;

ПВоз – первісна вартість основних засобів, грн.

- коефіцієнт оновлення основних засобів

$$K_{он} = \frac{Вв}{ОЗк}, \quad (4.11)$$

де $K_{он}$ – коефіцієнт оновлення основних засобів,

Вв – вартість введених основних засобів за певний період (рік, квартал), грн.;

ОЗк – вартість основних засобів на кінець досліджуваного періоду (року, кварталу), грн.

- коефіцієнт вибуття основних засобів

$$K_{вб} = \frac{Ввив}{ОЗп}, \quad (4.12)$$

де $K_{вб}$ – коефіцієнт вибуття основних засобів,

Ввив – вартість виведених основних засобів за певний період (рік, квартал), грн.;

ОЗп – вартість основних засобів на початок досліджуваного періоду (рік, квартал), грн.

Розрахунок показників ефективності використання основних засобів:

- *капіталовіддача основних засобів*

$$K_v = \frac{ВП}{\overline{OЗ}}, \quad (4.13)$$

де K_v – капіталовіддача основних засобів,

$\overline{OЗ}$ – середня вартість (залишкова) основних засобів за досліджуваний період (рік, квартал), грн.;

ВП – вартість виробленої продукції за досліджуваний період (рік, квартал).

- *рентабельність основних засобів*

$$P_{OЗ} = \frac{П}{\overline{OЗ}} \times 100\%, \quad (4.14)$$

де $P_{OЗ}$ – рентабельність основних засобів,

$\overline{OЗ}$ – середня вартість (залишкова) основних засобів за досліджуваний період (рік, квартал), грн.;

П – прибуток за досліджуваний період (рік, квартал), грн.

Таблиця 4.1

Види інвестицій, що здійснюють підприємства

Види інвестицій	Об'єкт інвестування
Капітальна інвестиція	Операція, яка передбачає придбання основних засобів, які підлягають амортизації
Інтелектуальна інвестиція	Операція, яка передбачає придбання ліцензій, ноу-хау, патентів, підготовку та перепідготовку кадрів тощо
Фінансова інвестиція	Операція, яка передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів та інших фінансових активів

Рис. 4.3. Основні методи фінансування інвестицій підприємства

Практичні завдання:

1. Розрахуйте щорічні суми амортизаційних відрахувань беручи до уваги, що ТОВ «Капітал» обрано метод прямолінійного списання. Первісна вартість споруди на яку нараховують амортизацію – 3 500 тис. грн. Підприємство приймає рішення про використання цієї споруди протягом 16 років і встановлює при цьому ліквідаційну вартість у розмірі 200 тис. грн.
2. Визначте суму річних амортизаційних відрахувань ПрАТ «Вікноплюс», застосовуючи метод зменшення залишкової вартості. Первісна вартість обладнання на яке нараховують амортизацію на дату початку нарахування –600 тис. грн., ліквідаційна вартість об'єкту – 20 тис. грн., термін корисного використання будівлі – 4 роки.
3. Знайдіть річні амортизаційні відрахування ТОВ «Мілена» кумулятивним методом. Первісна вартість об'єкта амортизації 405 тис. грн. Сума коштів, яку очікує отримати підприємство від продажу об'єкта амортизації після закінчення корисного терміну його експлуатації, 5 тис. грн. Термін служби 5 років.
4. Знайдіть місячні амортизаційні відрахування ТОВ «Міно́р» виробничим методом, якщо придбаний верстат

передбачається використовувати для виготовлення 600 тис. деталей. Первісна вартість верстата становить 200 тис. грн. Ліквідаційна вартість цього верстата оцінена як нульова. Задані місячні обсяги виробництва такі:

1 місяць – 8 тис. дет.;	5 місяць – 7 тис. дет.;
2 місяць – 5 тис. дет.;	6 місяць – 2 тис. дет.;
3 місяць – 4 тис. дет.;	7 місяць – 1 тис. дет.;
4 місяць – 6 тис. дет.;	8 місяць – 9 тис. дет.

5. Визначте капіталовіддачу та капіталомісткість основних засобів, капіталоозброєність за такими даними ТОВ «Дарина»: Вартість валової продукції на кінець року 20 млн. грн. Вартість основних виробничих засобів на початок року 9 млн. грн. У травні введено в дію основних виробничих засобів на суму 1 млн. грн. З 1 листопада вибуло основних засобів на суму 0,5 млн. грн. Середньоспискова чисельність працівників 200 осіб.
6. Визначте: основні засоби на кінець року за повною вартістю і за залишковою вартістю; показники стану та руху основних засобів ПрАТ «Балта». Основні засоби за залишковою вартістю на початок року дорівнювали 780 тис. грн. Введено за звітний рік нових основних засобів на суму 25 тис. грн.. Вибуло за звітний рік основних засобів за повною вартістю на суму 5 тис. грн., за залишковою вартістю на суму 2 тис. грн. Сума зносу на початок року - 340 тис. грн. Сума амортизаційних відрахувань за звітний рік 27 тис. грн.
7. Вартість товарної продукції ТОВ «Макс» за рік становить 890 тис. грн.. середньорічна вартість основного капіталу становить – 124 тис. грн. Середньоспискова чисельність працюючих у звітному році склала 180 осіб. Визначте капіталомісткість, капіталовіддачу основних засобів капіталу та капіталоозброєність працюючих.
8. Розрахуйте коефіцієнти оновлення, коефіцієнти вибуття та коефіцієнти зносу основних засобів ПАТ «Ожана» за даними представленими в таблиці.

№ п/п	Показники	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	9100,0	10640,0
2	Сума зносу, тис. грн.	1100,0	1340,0
3	Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	8000,0	9300,0
4	Вартість введених основних засобів, тис. грн.		1540,0
5	Вартість виведених основних засобів, тис. грн.		1300,0

Тести для самоперевірки:

1. До основного капіталу відносять:

- а) довгострокові фінансові інвестиції;
- б) кошти в поточних розрахунках;
- в) короткострокові фінансові інвестиції;
- д) грошові кошти.

2. Коефіцієнт оновлення основних засобів – це відношення вартості засобів, що:

- а) надійшли протягом року, до повної початкової вартості засобів на кінець року;
- б) надійшли протягом року, до повної початкової вартості засобів на початок року;
- в) вибули протягом року, до повної початкової вартості засобів на кінець року;
- г) вибули протягом року, до повної початкової вартості засобів на початок року.

2. Моральний знос основних засобів – це:

- а) втрата вартості основними засобами у процесі їх експлуатації;
- б) заміна зношених основних засобів через капітальне будівництво;
- в) матеріальне зношування окремих елементів основних засобів та заміна їх через капітальне будівництво або капітальний ремонт;

г) знос основних засобів унаслідок появи нового, більш прогресивного обладнання.

2. Залишкова вартість основних засобів - це:

а) перенесена вартість основних засобів на створений продукт;

б) неперенесена вартість основних засобів на створений продукт;

в) різниця між повною початковою та залишковою вартістю основних засобів на певну дату;

г) різниця між повною початковою та величиною зношення основних засобів на певну дату.

5. Коефіцієнт вибуття основних засобів – це відношення вартості засобів, які:

а) надійшли протягом року, до повної початкової вартості засобів на кінець року;

б) надійшли протягом року, до повної початкової вартості засобів на початок року;

в) вибули протягом року, до повної початкової вартості засобів на кінець року;

г) вибули протягом року, до повної початкової вартості засобів на початок року.

6. Рівень капіталовіддачі основних засобів – це відношення:

а) вартості виробленої продукції до вартості основних засобів на початок року;

б) вартості виробленої продукції до середньої повної вартості основних засобів за певний період;

в) середньої повної вартості основних засобів до вартості виробленої продукції за певний період;

г) повної вартості основних засобів на кінець року до вартості виробленої продукції.

9. Динаміка показників ефективності використання основних засобів характеризує:

а) стан основних засобів;

б) ефективність використання основних засобів на звітну дату;

в) співвідношення основних засобів і оборотних активів;

г) ефективність використання капіталу, авансованого в основні засоби, за період дослідження.

10. Які з указаних коефіцієнтів характеризують стан використання основних засобів підприємства?

а) капіталовіддача, рентабельність використання основних засобів підприємства, капіталомісткість;

б) коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності;

в) коефіцієнт автономії, коефіцієнт покриття процентних виплат, коефіцієнт маневреності;

г) коефіцієнт відновлення, коефіцієнт вибуття.

9. Фізичний знос основних засобів – це:

а) втрата вартості основними засобами у процесі їх експлуатації;

б) заміна зношених основних засобів через капітальне будівництво.

в) матеріальне зношування окремих елементів основних засобів та заміна їх через капітальне будівництво або капітальний ремонт.

г) заміна основних засобів унаслідок запровадження нового, більш прогресивного обладнання.

10. Основні засоби підприємства рахуються на балансі підприємства впродовж усього періоду їх функціонування за:

а) первісною вартістю;

б) відновною вартістю;

в) повною (відновною і первісною) вартістю;

г) залишковою вартістю.

11. Амортизаційні відрахування – це:

а) залучені фінансові ресурси підприємства;

б) фінансові ресурси підприємства, які авансовані в оборотні активи;

в) поступове перенесення вартості основних виробничих засобів на собівартість виробленої продукції;

г) сума власного капіталу підприємства, необхідна для створення мінімальних запасів оборотних активів.

12. Від яких показників залежить сума амортизаційних відрахувань?

- а) тільки середньорічної вартості основних засобів і нематеріальних активів;
- б) балансової вартості основних засобів, нематеріальних активів і норми амортизації;
- в) собівартості продукції та норми амортизації;
- г) тільки норми амортизаційних відрахувань.

13. Яка ознака в основі поділу основних засобів на активну і пасивну частини?

- а) паспортна продуктивність;
- б) цільове призначення;
- в) рівень прибутковості;
- г) характер участі у виробничих процесах.

14. Основні засоби підприємства рахуються у балансі підприємства впродовж усього періоду їх функціонування за:

- а) первісною вартістю;
- б) відновною вартістю;
- в) повною (відновною і первісною) вартістю;
- г) залишковою вартістю.

15. Повна (первісна) вартість основних засобів - це:

- а) перенесена вартість основних засобів на створений продукт;
- б) неперенесена вартість основних засобів на створений продукт;
- в) сума залишкової вартістю та суми зносу основних засобів;
- г) вартість основних засобів у момент їх придбання.

16. Коефіцієнт придатності основних засобів - це відношення:

- а) суми зношення до повної первісної вартості основних засобів;
- б) залишкової до первісної вартості основних засобів на певну дату;
- в) залишкової основних засобів до середньорічної вартості основних засобів;
- г) балансової основних засобів до початкової вартості основних засобів на певну дату.

17. Яка вартість основних засобів використовується для нарахування амортизації кумулятивним методом?

- а) балансова;

- б) відновна;
- в) первісна зменшена на суму ліквідаційної вартості;
- г) залишкова.

18. Відповідно до П(С)БО 7, амортизація основних засобів може нараховуватися із застосуванням таких методів:

- а) прямолінійного та прискореного зменшення залишкової вартості;
- б) прямолінійного, прискореного зменшення залишкової вартості та кумулятивного;
- в) прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, виробничого та кумулятивного;
- г) зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, виробничого та кумулятивного.

19. Юридична особа, яка набула в установленому законом порядку право надавати послуги з фінансового лізингу і на підставі договору фінансового лізингу передає лізингоодержувачу у володіння та користування об'єкт фінансового лізингу є:

- а) орендарем;
- б) лізингодавцем;
- в) лізингоотримувачем;
- г) постачальником.

20. Вартість відтворення основних засобів у сучасних умовах і дійсних цінах називається:

- а) балансовою;
- б) первісною;
- в) залишковою;
- г) відновною.

21. Метод нарахування амортизації, за яким річна сума амортизаційних відрахувань визначається як добуток залишкової вартості об'єкта основних засобів на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, називається:

- а) прямолінійним;
- б) зменшення залишкової вартості;

- в) прискореного зменшення залишкової вартості;
- г) кумулятивним.

22. Метод нарахування амортизації, за яким річна сума амортизаційних відрахувань визначається як добуток залишкової вартості об'єкта основних засобів на початок звітної року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи зі строку корисного використання об'єкта, і подвоюється, називається:

- а) прямолінійним;
- б) зменшення залишкової вартості;
- в) прискореного зменшення залишкової вартості;
- г) кумулятивним.

23. Метод нарахування амортизації, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів, називається:

- а) прямолінійним;
- б) зменшення залишкової вартості;
- в) прискореного зменшення залишкової вартості;
- г) кумулятивним.

24. Для операційного лізингу характерне таке твердження:

- а) це господарська операція, що передбачає надання орендареві права користування основними засобами на строк, який не перевищує періоду їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких засобів їх власнику після закінчення строку лізингової угоди;
- б) балансова (залишкова) вартість об'єкта лізингу на момент закінчення строку дії договору лізингу, передбаченого таким договором, становить не більше 25 відсотків первісної вартості такого об'єкта лізингу станом на початок строку дії договору лізингу;
- в) об'єкт лізингу, виготовлений на замовлення лізингоодержувача, після закінчення дії договору лізингу не може бути використаний іншими особами, крім лізингоодержувача, зважаючи на його технологічні та якісні характеристики;

г) сума лізингових платежів на момент укладення договору лізингу дорівнює первісній вартості об'єкта лізингу або перевищує її.

25. Надання одним підприємством іншому права на виробництво і продаж товарів під його товарним знаком або за його технологією є:

- а) лізингом;
- б) райтингом;
- в) хайрингом;
- г) франчайзингом.

26. Відповідно до Податкового кодексу України, мінімально допустимим строком корисного використання транспортних засобів для нарахування амортизації є:

- а) 10 років;
- б) 3 роки;
- в) 5 років;
- г) 6 років.

Питання для самостійної роботи:

1. Процес відтворення основних виробничих засобів за умов ринкової економіки.
2. Законодавчі основи формування амортизаційного капіталу підприємства.
3. Порівняльна характеристика ефективності методів нарахування амортизаційних відрахувань.
4. Фінансовий лізинг і його роль у відтворенні основних виробничих засобів
5. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів у окремих галузях економіки України

Тема 5. Формування та використання оборотного капіталу підприємства

Перелік питань:

1. Сутність і склад оборотного капіталу підприємства.
2. Джерела формування оборотного капіталу.
3. Встановлення оптимальної потреби в оборотному капіталі підприємства.
4. Показники економічної ефективності використання оборотного капіталу.

Глосарій:

- оборотний капітал	- поточний (складський) запас
- оборотні активи	- страховий (гарантійний) запас
- виробничі запаси	- транспортний запас
- дебіторська заборгованість	- підготовчий запас
- абсолютніліквідні активи	- коефіцієнт зростання витрат
- середньоліквідні активи	- комерційний кредит
- низьколіквідні активи	- коефіцієнт оборотності оборотного капіталу
- власний оборотний капітал	- оборотність оборотного капіталу
- запаси незавершеного виробництва	- коефіцієнт завантаження оборотного капіталу
- запаси готової продукції	- прямий метод розрахунку потреби в оборотному капіталі
- поточні фінансові інвестиції	- тривалість обороту оборотного капіталу
- витрати майбутніх періодів	- економічний метод розрахунку потреби в оборотному капіталі
- короткострокові кредиту банку	- рентабельність оборотного капіталу
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	- кругооборот оборотного капіталу
- нормування оборотних активів	- контрольний метод розрахунку потреби в оборотному капіталі
- норма оборотних активів	
- норматив оборотних активів	

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Марусяк Н. Л. Сучасні тенденції формування та поповнення оборотного капіталу промислових підприємств. Фінансове забезпечення економічного зростання в Україні: стан, тенденції та перспективи. Монографія / за ред.: П.О. Нікіфорова. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. С 257-273.

2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. №433. URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=293536
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» затверджено наказом Мінфіну від 20.10.1999 № 246 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» затверджено наказом Мінфіну від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.help/law/237/>
6. Соляник Л.Г. Дубей Ю.В. Оборотні активи машинобудівних підприємств: процеси відтворення й оптимізації структури: монографія / за ред. Л.Г. Соляник; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Електрон. текст. дані. Д. : НГУ, 2015. 391 с. URL: <http://ntu.org.ua>
7. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі: монографія / Н.О. Власова та ін. Х.: ХДУХТ, 2014. 58 с.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

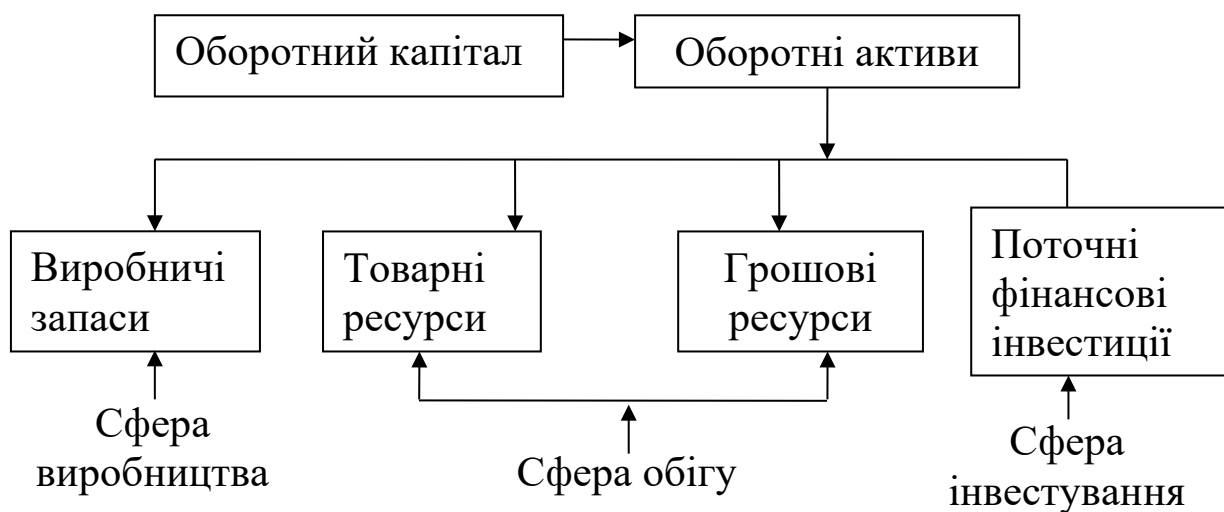

Рис. 5.1. Рух оборотного капіталу та його матеріалізованих форм

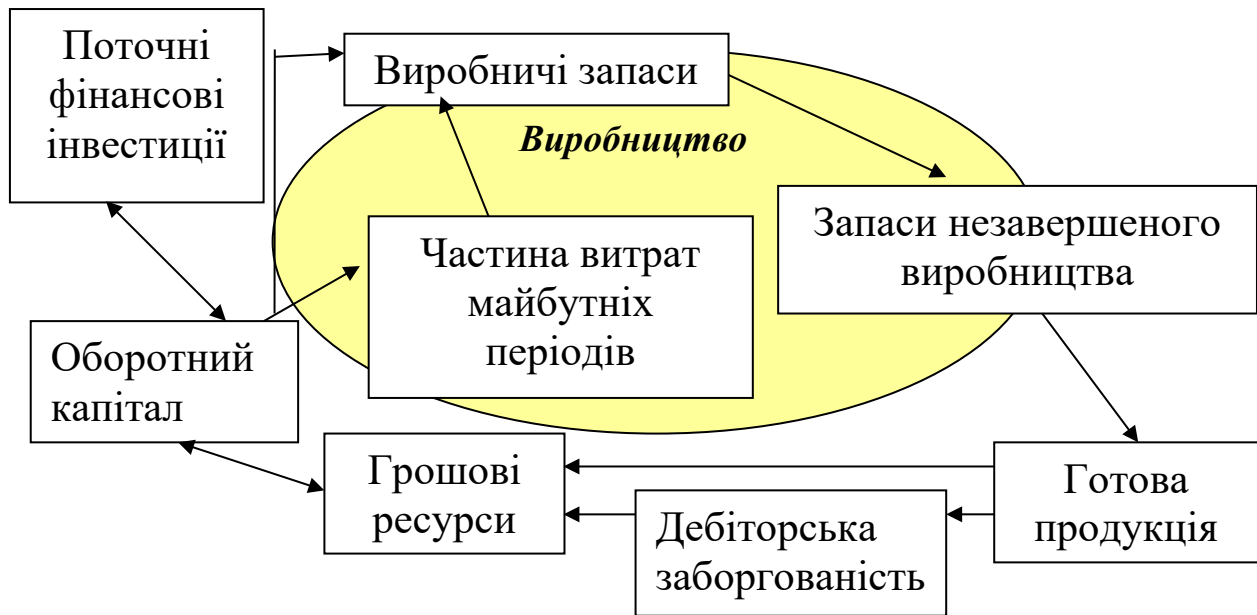

Рис. 5.2. Оборот оборотного капіталу підприємства

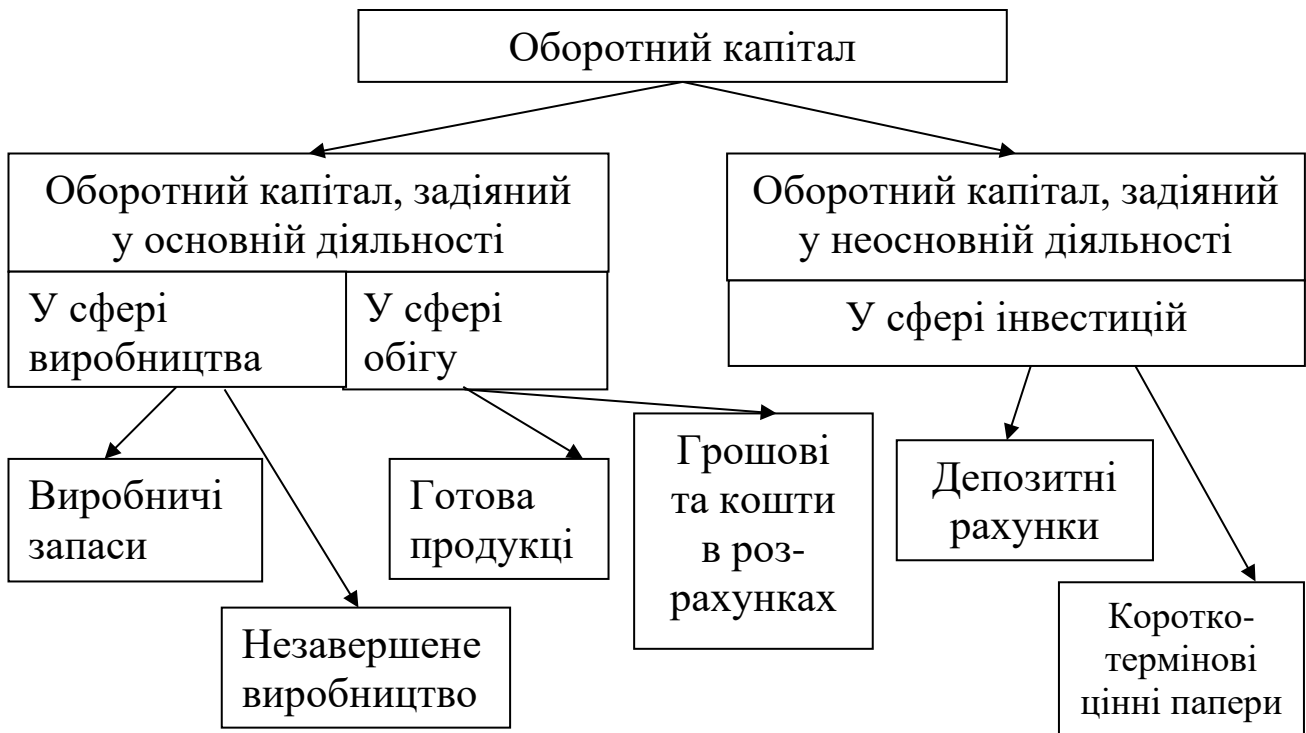

Рис. 5.3. Форми участі оборотного капіталу в економічній діяльності підприємства та джерела його формування

Рис. 5.4. Функції оборотного капіталу підприємства

Рис. 5.5. Класифікація матеріалізованих форм оборотного капіталу підприємства залежно від ступеня ліквідності та ризику

Рис. 5.6. Джерела формування та поповнення оборотного капіталу

Розрахунок потреби оборотного капіталу щодо сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів:

$$H = O \times N \quad (5.1)$$

де H – норматив оборотного капіталу щодо сировини, матеріалів, напівфабрикатів, тис. грн.;

O – одноденні витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів, за кошторисом витрат на виробництво у IV кварталі планового року, тис. грн.

N – норма оборотного капіталу у запасах сировини, матеріалів, напівфабрикатів, дні.

Таблиця 5.1

Складові елементи норми оборотного капіталу у запасах сировини, матеріалів, напівфабрикатів

№п/п	Запас	Порядок розрахунку
1	Поточний (складський)	Визначають у розмірі 50% тривалості інтервалу між поставками
2	Страховий (гарантійний)	Визначають у розмірі 50% поточного запасу
3	Транспортний запас	Визначається як різниця між часом перебування вантажу в дорозі від постачальника до споживача та часом поштового пробігу розрахункових документів, їх оформлення, обробки банками
4	Підготовчий запас	Чай для прийняття, розвантаження, сортування, складування матеріалів

Розрахунок потреби оборотного капіталу для запасів незавершеного виробництва:

$$H_{нв} = O_{нв} \times T \times K_{зв} \quad (5.2)$$

де $H_{нв}$ – норматив оборотного капіталу для незавершеного виробництва, грн;

Онв – одноденні витрати у незавершеному виробництві за планом IV кварталу планового року, грн.;

Т – тривалість виробничого циклу, дні;

Кзв – коефіцієнт зростання витрат.

Розрахунок коефіцієнта зростання витрат за рівномірного розподілу витрат:

$$K_{зв} = \frac{A + 0,5B}{A + B} \quad (5.3)$$

де Кзв – коефіцієнт зростання витрат;

А – витрати, які здійснюються одноразово на початку виробничого циклу, грн.;

Б – наступні витрати, які включаються до собівартості продукції, грн.

Розрахунок потреби оборотного капіталу для витрат майбутніх періодів:

$$H_{мп} = B_0 + B_n - B_v \quad (5.4)$$

де Ннв – норматив оборотного капіталу для витрат майбутніх періодів, грн;

В₀ – сума коштів, вкладених у ці витрати на початок запланованого періоду, за відрахуванням отриманих банківських кредитів, грн.;

В_п – витрати, що проводяться у плановому році, передбачені відповідними кошторисами, грн.;

В_в – витрати, які включаються до собівартості продукції запланованого року та передбачені кошторисом виробництва, грн.

Розрахунок потреби оборотного капіталу для запасів готової продукції:

$$H_{гп} = O_{вп} \times N_{гг} \quad (5.5)$$

де Нгт – норматив оборотного капіталу для запасів готової продукції, грн.;

Овп – одnodенний випуск продукції у IV кварталі планового року за виробничою собівартістю, грн.

Нгп – норма запасу оборотного капіталу для готової продукції, дні.

Розрахунок потреби оборотного капіталу економічним методом:

– без урахування прискорення

$$C_n = (C_{пз} \times T_p) / 100\% \quad (5.6)$$

де Сп – сукупна потреба у оборотному капіталі, грн.;

Спз – сукупна потреба в оборотному капіталі, встановлена підприємством у звітному періоді, грн.

Тр – темп росту товарної продукції у плановому періоді за виробничою собівартістю відносно планового їх обсягу у звітному періоді, %.

– із врахуванням прискорення

$$C_n = \frac{C_{пз} \times T_p}{100\%} \times \left(1 - \frac{Поб}{100\%}\right) \quad (5.7)$$

де Сп – сукупна потреба у оборотному капіталі, грн.;

Спз – сукупна потреба у оборотному капіталі, встановлена підприємством у звітному періоді, грн.

Тр – темп росту товарної продукції у плановому періоді за виробничою собівартістю відносно планового їх обсягу у звітному періоді, %;

Поб – прискорення оборотності оборотного капіталу, %.

Розрахунок показників ефективності використання оборотного капіталу:

– коефіцієнт оборотності оборотного капіталу

$$K_o = \frac{ЧД}{ОК} \quad (5.8)$$

де K_0 – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу;
ЧД – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за звітний період, грн.

\overline{OK} – середній залишок оборотного капіталу у звітному періоді (рік, квартал), грн.

– тривалість обороту оборотного капіталу

$$TO = \frac{\overline{OK} \times D}{\text{ЧД}} \quad (5.9)$$

де TO – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу;
ЧД – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за звітний період, грн.

\overline{OK} – середній залишок оборотного капіталу у звітному періоді (рік, квартал), грн.;

D – число днів у періоді.

– сума вивільнення або збільшення оборотного капіталу

$$\Delta \overline{OK} = (TO_1 - TO_0) \frac{\text{ЧД}_1}{D} \quad (5.10)$$

де $\Delta \overline{OK}$ – сума вивільнення або збільшення оборотного капіталу у зв'язку з прискоренням або сповільненням його оборотності, тис. грн.;

ЧД_1 – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за звітний період, грн.

\overline{OK} – середній залишок оборотного капіталу у звітному періоді (рік, квартал), грн.;

D – число днів у періоді.

– рентабельність оборотного капіталу

$$Робк = \frac{\Pi}{OK} \times 100\% \quad (5.11)$$

де Робк – рентабельність оборотного капіталу, %;
Π – чистий прибуток за звітний період, грн.

Практичні завдання:

1. У ТОВ «Зірка» середньозважений інтервал між поставками сировини – 26 днів. Форма оплати за сировину-попередня. Час, необхідний для проведення розрахунків за покупку, – 2 дні, час перебування партії сировини в дорозі після оплати – 5 днів. Час, необхідний для підготовки сировини до запуску у виробництво, – 6 днів. Одноденні витрати даної сировини у процесі виробництва – 15 тис. грн. Визначте потребу в оборотному капіталі у запасах сировини.
2. За минулий рік ПП «Агро» одержало від постачальника 1680 т. добрив. Добрива прибували 14 разів. Визначте середній інтервал між двома поставками та норму поточного складського запасу.
3. Визначити середній інтервал між поставками та поточний складський запас ТОВ «Агрохім», якщо є декілька постачальників добрив, відповідно до даних за рік наведених таблиці.

Постачальник	Обсяг поставок за рік, т.	Частота поставок, разів
№ 1	3000	12
№ 2	1200	14
№ 3	800	40
№ 4	2200	20
Разом	6200	

4. Виробнича собівартість продукції ПрАТ «Світанок» у IV кварталі – 680 тис. грн. Норма оборотного капіталу у запасах продукції на складі: накопичення партії виробів – 30 днів; пакування, маркування, перевірка якості – 4,5 днів. Норма оборотного капіталу на відвантажену продукцію: оформлення документів – 3 дні; навантажувальні роботи – 2 дні; оформлення транспортних документів - 1 день. Знайдіть потребу в капіталі для вкладання у запаси готової продукції.
5. У звітному періоді ПАТ «Телеком» виготовило та реалізувало продукції на суму 960 тис. грн. Залишок оборотних засобів становив: на початок року – 250 тис. грн., на кінець року – 230 тис. грн. Визначте показники ефективності використання оборотних засобів.
6. Визначте показники ефективності використання оборотних засобів за кожний рік та суму коштів, вивільнених з обороту внаслідок прискорення оборотності у звітному році порівняно з базисним.
- У таблиці наведені дані ПАТ «Телеком» (тис. грн.):

Показники	Базисний рік	Звітний рік
1. Чистий дохід від реалізації продукції	8400	10200
2. Середньорічна вартість оборотних засобів	2210	2730

5. Фактичний обсяг товарної продукції ТОВ «Автолюкс» за виробничою собівартістю в поточному році становив 60,0 тис. грн. Фактична сума залишків оборотного капіталу на кінець поточного року – 16 тис. грн. На плановий рік обсяг товарної продукції по виробничій собівартості передбачається в розмірі 72 тис. грн. Планується прискорення оборотності оборотного капіталу на 6 днів. Розрахуйте: тривалість одного обороту оборотного капіталу; потребу капіталу без урахування прискорення; потребу оборотного капіталу з урахуванням

прискорення; відносно вивільнення оборотного капіталу в результаті прискорення.

Тести для самоперевірки:

1. Яка частина вкладеного оборотного капіталу обслуговує сферу обігу?

- а) запаси сировини та запаси незавершеного виробництва;
- б) готова продукція, грошові кошти й кошти в розрахунках;
- в) кошти на рахунках у банках і касі, у розрахунках, кредиторська заборгованість
- г) запаси сировини та запаси готової продукції.

2. До оборотних активів не відносять:

- а) незавершені капітальні інвестиції.
- б) незавершене виробництво.
- в) запаси сировини.
- г) запаси готової продукції.

3. До оборотних активів відносять:

- а) нематеріальні активи;
- б) вартість основних засобів;
- в) довгострокові фінансові інвестиції;
- г) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

4. Яка частина вкладеного оборотного капіталу обслуговує сферу виробництва?

- а) запаси сировини та запаси незавершеного виробництва;
- б) готова продукція, грошові кошти й кошти в розрахунках;
- в) кошти на рахунках у банках і касі, у розрахунках, кредиторська заборгованість
- г) запаси сировини та запаси готової продукції.

5. Вивільнення певної суми оборотного капіталу можливе унаслідок:

- а) скорочення тривалості одного обороту оборотного капіталу в днях;

- б) збільшення тривалості одного обороту оборотного капіталу в днях;
- в) підвищення капіталовіддачі;
- г) зменшення матеріаломісткості продукції.

6. Визначення потреби в оборотних активах здійснюється через:

- а) нормування;
- б) норму;
- в) коефіцієнт зростання витрат;
- г) одноденні витрати.

7. Час одного обороту оборотного капіталу вимірюється:

- а) кількістю оборотів;
- б) числом днів;
- в) вартісними вимірниками;
- г) у %.

8. За допомогою яких показників можна визначити потребу підприємства в сировині, матеріалах, покупних напівфабрикатах?

- а) одноденних витрат конкретних видів сировини, матеріалів, розрахованих за виробничою собівартістю IV кв. планового року та собівартості одиниці продукції;
- б) обсягу реалізації продукції в плановому році та коефіцієнта зростання витрат;
- в) норм запасу в днях конкретних видів сировини, матеріалів та одноденних витрат конкретних видів сировини, матеріалів, розрахованих за виробничою собівартістю IV кв. планового року;
- г) норм запасу в днях конкретних видів сировини, матеріалів та собівартості одиниці продукції.

9. Які показники характеризують ефективність використання оборотного капіталу?

- а) тривалість обороту та коефіцієнт оборотності;
- б) капіталовіддача та капіталомісткість;
- в) коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності;
- г) коефіцієнти ліквідності.

10. До яких джерел формування оборотного капіталу підприємства відносять прибуток?

- а) власних;
- б) джерел, прирівняних до власних;
- в) позикових;
- г) залучених.

11. До яких джерел формування оборотного капіталу підприємства відносять кредити банків?

- а) власних;
- б) джерел, прирівняних до власних;
- в) позикових;
- г) залучених.

12. Які напрямки розміщення оборотного капіталу можна віднести до високоліквідних активів?

- а) запаси сировини та готової продукції;
- б) товари відвантажені;
- в) дебіторська заборгованість;
- г) гроші на банківських рахунках і в касі підприємства.

13. Які елементи вкладеного оборотного капіталу можна віднести до низьколіквідних активів?

- а) дебіторська заборгованість;
- б) гроші на банківських рахунках та в касі підприємства;
- в) товари відвантажені;
- г) матеріальні оборотні засоби.

14. До ненормованих оборотних активів відносять:

- а) готові вироби;
- б) виробничі запаси;
- в) незавершене виробництво;
- г) грошові кошти.

15. З названих показників для розрахунку “оборотності грошових активів” використовується величина:

- а) фінансового результату;

- б) позитивного та негативного грошових потоків від господарської діяльності;
- в) середнього залишку грошових активів;
- г) чистого грошового потоку від поточної діяльності.

16. Структура оборотного капіталу – це:

- а) його склад за елементами;
- б) питома вага кожного елемента в загальній сумі оборотного капіталу;
- в) співвідношення між нормованою і ненормованою часткою оборотних активів;
- г) співвідношення між його окремими елементами.

17. До складу оборотного капіталу підприємства входить:

- а) статутний капітал, довгострокові фінансові вкладення, заборгованість постачальникам за матеріальні цінності, прибуток минулих років;
- б) виробничі запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість, короткострокові цінні папери;
- в) незавершене виробництво, залишки готової продукції на складі, кредиторська заборгованість, залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку;
- г) короткострокові фінансові вкладення, сировина і матеріали, заборгованість із заробітної плати, нерозподілений прибуток.

18. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу показує:

- а) суму реалізованих товарів;
- б) за який час у середньому він здійснював один оборот;
- в) число укладених угод поставок;
- г) кількість оборотів оборотного капіталу за певний період.

19. З якою метою на підприємстві здійснюється нормування оборотних засобів?

- а) щоб ефективно використовувати прибуток;
- б) щоб сформувати статутний капітал;
- в) щоб досягти максимального обсягу випуску продукції, використовуючи мінімум засобів;
- г) щоб збільшити обсяг реалізації продукції.

20. Кількість оборотів оборотного капіталу за визначений період характеризує показник:

- а) коефіцієнт оборотності оборотного капіталу;
- б) коефіцієнт завантаження оборотного капіталу;
- в) коефіцієнт віддачі оборотного капіталу;
- г) тривалість одного обороту оборотного капіталу.

21. Запас сировини та матеріалів, що створюється на період, необхідний для розвантаження, сортування, складання та прийняття матеріалів на склад підприємства є:

- а) транспортним;
- б) поточним;
- в) страховим;
- г) підготовчим.

22. Метод нормування оборотних активів, що передбачає науково-обґрунтований розрахунок нормативів за кожним елементом нормованих оборотних активів, є:

- а) методом прямого розрахунку;
- б) економічним;
- в) дослідним;
- г) контрольним.

23. Тривалість обороту оборотного капіталу розраховується як:

- а) відношення середньої вартості оборотного капіталу до чистого доходу від реалізації продукції;
- б) відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньої вартості оборотного капіталу підприємства;
- в) відношення добутку середньої вартості оборотного капіталу та кількості днів у періоді до чистого доходу від реалізації продукції;
- г) добуток середньої вартості оборотного капіталу та кількості днів у періоді.

24. Коефіцієнт закріплення оборотного капіталу розраховується як:

- а) відношення середньої вартості оборотного капіталу до чистого доходу від реалізації продукції;

- б) відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньої вартості оборотного капіталу підприємства;
- в) відношення добутку середньої вартості оборотного капіталу та кількості днів у періоді до чистого доходу від реалізації продукції;
- г) добуток середньої вартості оборотного капіталу та кількість днів у періоді.

25. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу розраховується як:

- а) відношення середньої вартості оборотного капіталу до чистого доходу від реалізації продукції;
- б) відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньої вартості оборотного капіталу підприємства;
- в) відношення добутку середньої вартості оборотного капіталу та кількості днів у періоді до чистого доходу від реалізації продукції;
- г) добуток середньої вартості оборотного капіталу та кількість днів у періоді.

26. Запас, що визначається як різниця між часом перебування вантажу в дорозі від постачальника до споживача та часом поштового пробігу розрахункових документів, їх оформлення вантажовідправником і обробки банками за місцем знаходження постачальника і споживача, є:

- а) транспортним;
- б) поточним;
- в) страховим;
- г) підготовчим.

Питання для самостійної роботи:

1. Кругообіг оборотного капіталу як основа його функціонування.
2. Власні джерела формування оборотного капіталу, їх значення.
3. Формування оборотного капіталу за рахунок позикових джерел.
4. Вплив розміщення оборотного капіталу на фінансовий стан підприємства.
5. Класифікація оборотних активів підприємства.
6. Стратегії фінансування оборотних активів підприємства.
7. Напрямки покращення ефективності використання оборотного капіталу.
8. Способи прискорення оборотності оборотного капіталу.

МОДУЛЬ 2

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 6. Формування та розподіл прибутку підприємства

Перелік питань:

1. Економічний зміст прибутку та його функції.
2. Формування прибутку підприємства.
3. Сутність і методи обчислення рентабельності.
4. Розрахунок прибутковості підприємства
5. Розподіл і використання прибутку підприємства.

Глосарій:

- прибуток
- додаткова вартість
- додана вартість
- валовий прибуток від реалізації продукції
- точка безбитковості
- прибуток від операційної діяльності
- метод критичних співвідношень
- прибуток до оподаткування
- маржинальний дохід
- прибуток від реалізації продукції
- валова маржа
- прибуток номінальний
- поріг рентабельності
- прибуток реальний
- нерозподілений прибуток
- запас фінансової стійкості
- розподілений прибуток
- рентабельність
- безбитковий обсяг виробництва
- рентабельність продукції
- собівартість реалізованої продукції
- рентабельність реалізованої продукції
- прямі матеріальні витрати
- рентабельність капіталу
- прямі витрати на оплату праці
- рентабельність основного капіталу
- інші прямі витрати
- рентабельність оборотного капіталу
- загальновиробничі витрати
- рентабельність власного капіталу
- адміністративні витрати
- дивіденди
- витрати на збут
- фінансові витрати
- збиток

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Бланк И.А. Управление прибылью К. : НикаЦентр, Эльга, 2007. 602 с.
2. Власова Н. О., Мелушова І. Ю. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі : монографія Харків: Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі, 2008. 259 с.
3. Войнаренко М. П., Рзаєва Т. Г. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки: монографія. Хмельницький : ХНУ, 2008. 284 с.
4. Маркіна І. А., Вороніна В. Л. Управління прибутком торговельних підприємств: монографія Полтава: Вид-во ПП «Астрая». 2018. 167 с.
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. №433 URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=293536
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» затверджено наказом Мінфіну від 29 листопада 1999 року № 290 URL: <https://zakon.help/law/290/>
8. Козак Л. В., Кривицька О. Р., Новоселецький О. М. Прибуток підприємств: теоретико-методичні засади формування та аналізу : Монографія: Видавництво Національного університету «Осторзька академія», 2012. 160 с.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» затверджено наказом Мінфіну від 31 грудня 1999 року № 318. URL: <https://zakon.help/law/318/>
10. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посібник. Київ : Кондор. 2017. 400 с.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

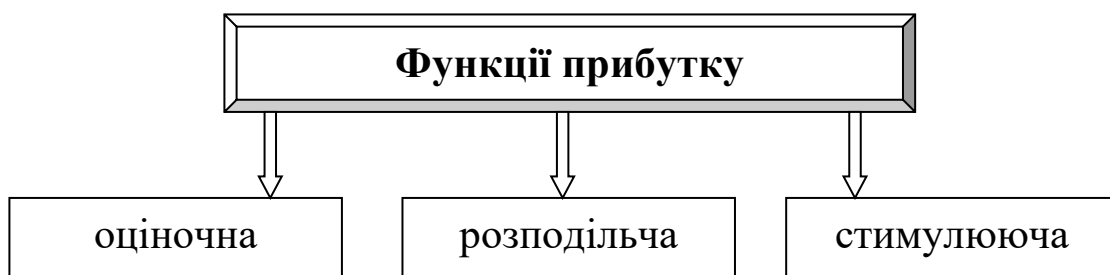

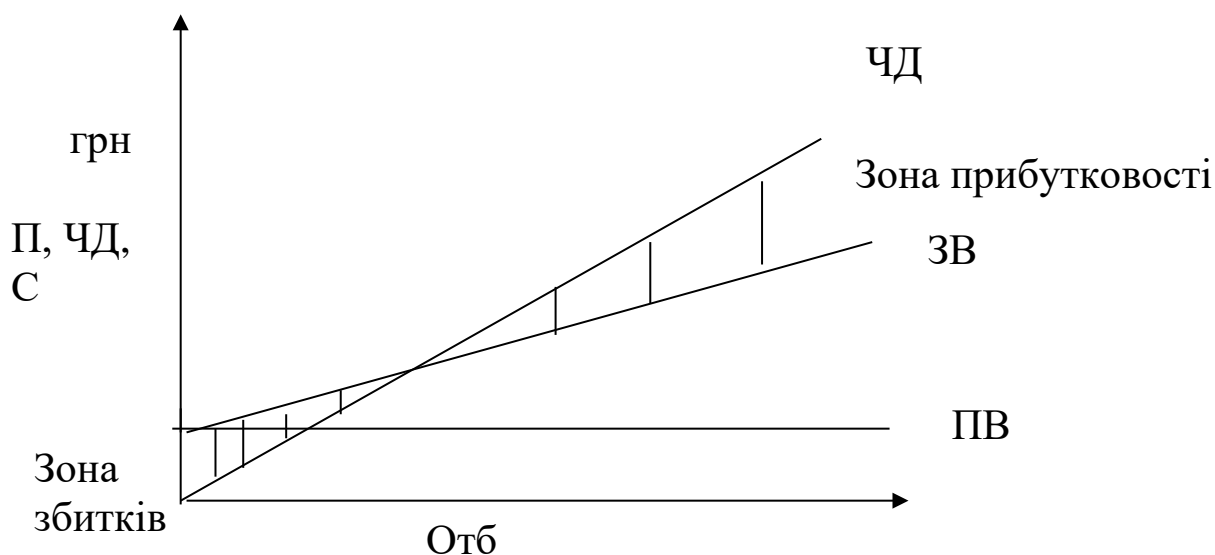
Рис. 6.1. Функції прибутку

Рис. 6. 2. Фактори, що впливають на величину прибутку

Рис. 6. 3. Показники прибутку підприємства

Де, ПВ - постійні витрати;
ЗВ- змінні витрати;
ЧД - обсяги реалізованої продукції;
Отб - обсяг продажу в точці беззбитковості;
П - прибуток.

Рис. 6.4. Визначення точки беззбитковості графічним методом

$$\begin{aligned}
& \text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції} \\
& \quad - \\
& \quad \text{Собівартість реалізованої продукції} \\
& \quad = \\
& \quad \textbf{Валовий прибуток від реалізації продукції} \\
& \quad + \\
& \quad \text{Інші операційні доходи} \\
& \quad - \\
& \text{Адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати} \\
& \quad = \\
& \quad \textbf{Прибуток від операційної діяльності} \\
& \quad + \\
& \text{Дохід від участі в капіталі, інші фін. доходи та інші доходи} \\
& \quad - \\
& \text{Фін. витрати, втрати від участі в капіталі, інші витрати} \\
& \quad = \\
& \quad \textbf{Прибуток до оподаткування} \\
& \quad - \\
& \quad \text{Витрати на податок на прибуток} \\
& \quad + \\
& \text{Прибуток (збиток) від припинення діяльності після оподаткування} \\
& \quad = \\
& \quad \textbf{Чистий прибуток}
\end{aligned}$$

Рис. 6.5. Формування чистого прибутку підприємства

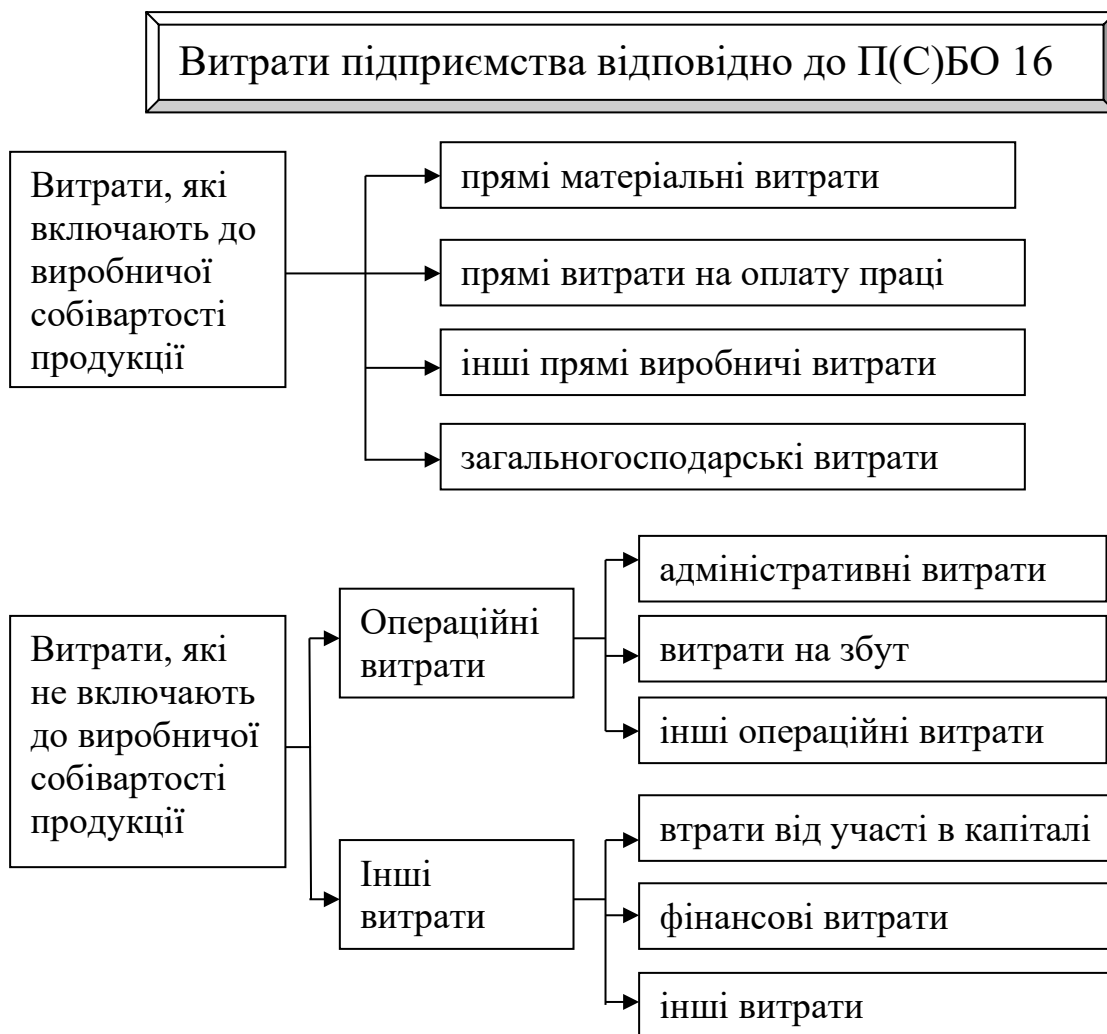

Рис. 6.6. Статті витрат, передбачені П(С)БО 16 «Витрати»

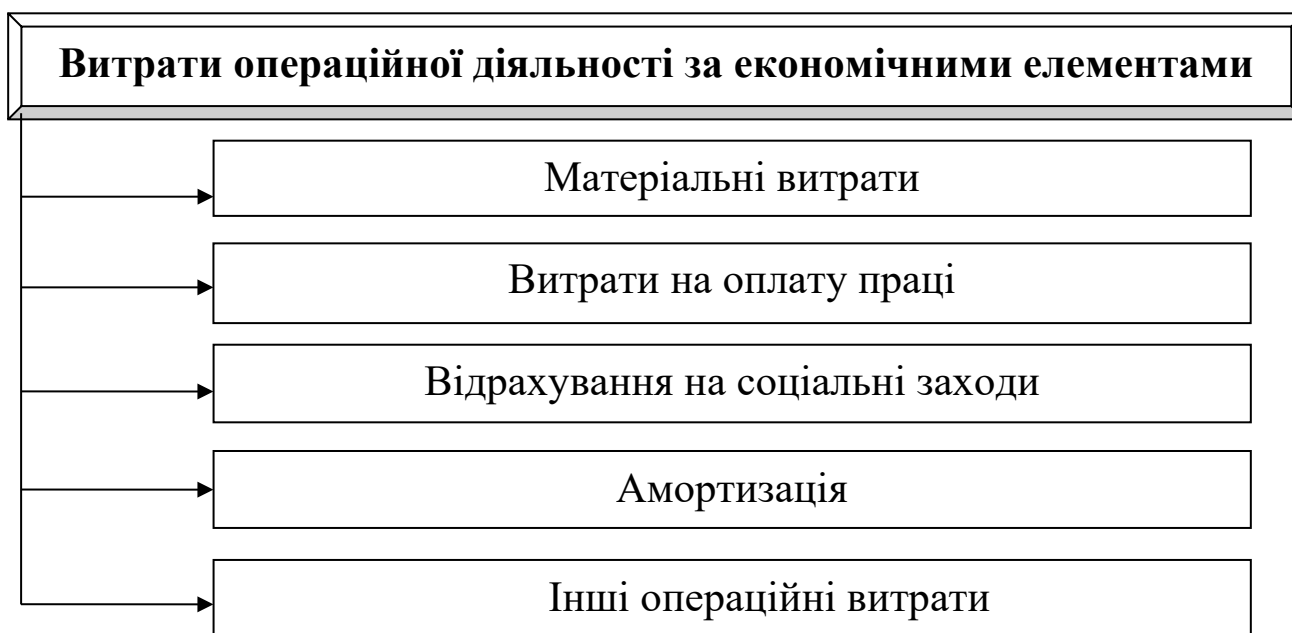

Рис. 6.7. Витрати операційної діяльності за економічними елементами

Таблиця 6.1.

Показники рентабельності

1. Показники рентабельності операційної діяльності (показують ефективність операційної діяльності)	Рентабельність продукції	Прибуток від реалізації продукції / Собівартість реалізованої продукції
	Рентабельність реалізації продукції	Прибуток від реалізації продукції / Чистий дохід від реалізації продукції (вартість продукції за мінусом непрямих податків)
		Прибуток від операційної діяльності / Чистий дохід від реалізації продукції
		Чистий прибуток / Чистий дохід від реалізації продукції
2. Показники рентабельності капіталу (характеризують ефективність інвестиційних рішень)	Рентабельність капіталу	Чистий прибуток / Середня вартість капіталу (авансована вартість)
	Рентабельність основного капіталу	Чистий прибуток / Середня вартість основного капіталу
	Рентабельність оборотного капіталу	Чистий прибуток / Середня вартість оборотного капіталу
3. Показники рентабельності власного капіталу (характеризує ефективність фінансових рішень)	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Середня вартість власного капіталу

Розрахунок точки беззбитковості аналітичним методом в натуральних одиницях:

$$O = \frac{ПВ}{Цв - Зв} \quad (6.1)$$

де O – критичний обсяг реалізації в натуральних одиницях;
 $ПВ$ – постійні витрати, грн.;

C_v - ціна за одиницю виробу, грн.;

Z_v - змінні витрати на одиницю виробу, грн.

Розрахунок критичного рівня постійних витрат:

$$ПВ = O \times (C_v - Z_v) \quad (6.2)$$

де O – критичний обсяг реалізації в натуральних одиницях;

$ПВ$ – постійні витрати, грн.;

C_v - ціна за одиницю виробу, грн.;

Z_v - змінні витрати на одиницю виробу, грн.

Розрахунок критичної ціни реалізації:

$$C_v = \frac{ПВ}{O} + Z_v \quad (6.3)$$

де O – критичний обсяг реалізації в натуральних одиницях;

$ПВ$ – постійні витрати, грн.;

C_v - ціна за одиницю виробу, грн.;

Z_v - змінні витрати на одиницю виробу, грн.

Розрахунок планового обсягу реалізації при заданій величині планового (очікуваного прибутку):

$$O_{пл} = \frac{ПВ + П_{пл}}{C_v - Z_v} \quad (6.4)$$

де $O_{пл}$ – плановий обсяг реалізації в натуральних одиницях;

$ПВ$ – постійні витрати, грн.;

C_v - ціна за одиницю виробу, грн.;

Z_v - змінні витрати на одиницю виробу, грн.;

$П$ – очікуваний прибуток, грн.

Розрахунок порога рентабельності:

$$PR = \frac{ПВ}{МД / ЧД} \quad МД = ЧД - ЗВ \quad (6.5)$$

де PR – поріг рентабельності, грн;
 $МД$ - маржинальний дохід, грн.;
 $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, грн.;
 $ПВ$ - постійні витрати, грн.

Розрахунок запасу фінансової стійкості:

$$ЗФС = ЧД - PR, \quad \% ЗФС = \frac{ЧД - PR}{ЧД} \times 100\% \quad (6.6)$$

де $ЗФС$ – запас фінансової стійкості, грн.;
 $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, грн.;
 PR – поріг рентабельності, грн.;
 $МД$ - маржинальний дохід, грн.;
 $ПВ$ - постійні витрати, грн.

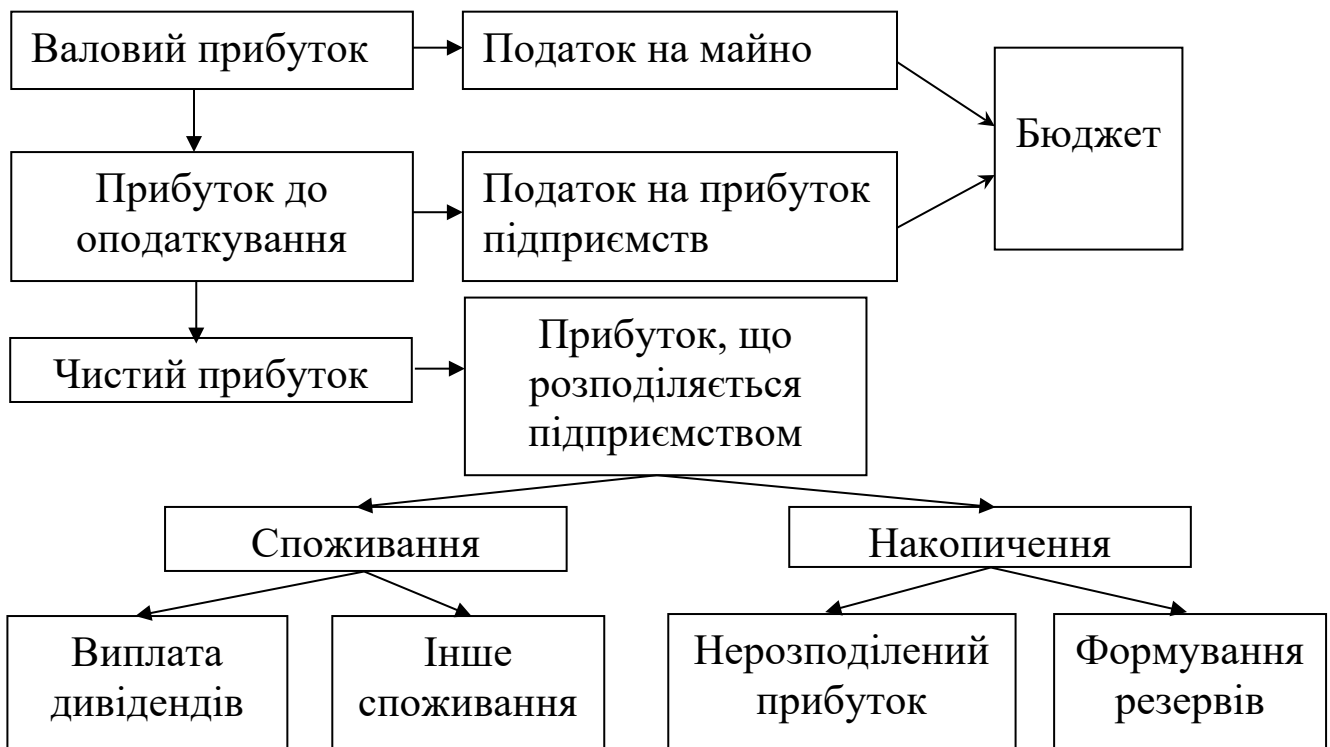

Рис. 6.6. Розподіл і використання прибутку підприємства

Практичні завдання:

1. Чистий прибуток ТОВ «Орлик» - 800 тис. грн. Чистий дохід від продукції – 5 890 тис. грн., вартість активів 9 400 тис. грн., вартість власного капіталу – 7 450 тис. грн. Визначте рентабельність власного капіталу товариства, рентабельність активів, рентабельність реалізації продукції.
2. Вартість будівель і споруд ТОВ «Сітіміст»– 1 600 000 грн. Вартість верстатів і обладнання – 98 000 грн. Вартість виробничих запасів – 14 0000 грн. Витрати майбутніх періодів – 11 150 грн. Грошові запаси на рахунках –280 000 грн. Розрахунки з дебіторами – 185 400 грн. Чистий прибуток від виробничої діяльності – 500 200 грн. Чистий дохід від реалізації продукції – 3110000 грн. Статутний капітал – 622 000 грн. Нерозподілений прибуток – 17 500 грн.
Визначте: рентабельність власного капіталу підприємства, рентабельність реалізації продукції, рентабельність загальної вартості майна.
3. Обсяг виробництва ТОВ «Фіто» складає 145 шт., постійні витрати на одиницю продукції 0,15 тис. грн., змінні витрати на одиницю продукції 3,5 тис. грн. Обсяг прибутку, що передбачається, 45 тис. грн.
Визначте критичний обсяг реалізації продукції, критичну ціну, суму постійних витрат і кількість продукції, що необхідно виготовити при очікуваній величині прибутку.
4. Порівняйте рентабельність продукції ПрАТ «Скелосвіт» за три квартали на основі наведених даних:

Показники	Одиниці виміру	Квартал року		
		I	II	III
Кількість випущеної продукції	шт.	1500	2000	1800
Ціна одного виробу	грн.	60	60	60
Собівартість одного виробу	грн.	50	52	48

5. Визначте поріг рентабельності ТОВ «Світколо» (беззбитковий обсяг продажу) у вартісному та натуральному вираженні та запас фінансової стійкості підприємства на основі таких даних:
- у звітному періоді підприємство виготовило і реалізувало продукції 5000 одиниць продукції за ціною 200 грн.;
 - постійні витрати на весь випуск товарної продукції склали 240 тис. грн.
 - змінні витрати на одиницю продукції склали 120 грн.
6. Виробнича собівартість товарної продукції ПП «Кнаус» у звітному періоді - 400 тис. грн. Чистий дохід підприємства, отриманий у звітному періоді – 600 тис. грн. Планується зниження витрат на 1 грн реалізованої продукції на 2 коп. Визначте прибуток від реалізації продукції у плановому періоді.

Тести для самоперевірки:

1. Чистий прибуток підприємства може розподілятися за такими напрямками:
- а) сплату майнових податків і рентних платежів;
 - б) на матеріальне заохочення працівників та розвиток підприємства, формування фінансових резервів;
 - в) виплату дивідендів та оплати праці;
 - г) погашення заборгованості по банківським кредитам.
2. Прибуток у діяльності підприємства виконує такі функції:
- а) ідентифікуючу, регулюючу, облікову;
 - б) контрольну та розподільчу;
 - в) комерційну та облікову;
 - г) оціночну, стимулюючу, розподільчу.
3. Економічну суть рентабельності відображає такий вираз:
- а) величина отриманого прибутку підприємства;
 - б) сума прибутку, отриманого від основної операційної діяльності;
 - в) перевищення доходу від реалізації продукції над її собівартістю;
 - г) рівень дохідності підприємства.

4. Склад витрат, які можуть бути віднесені на собівартість, регламентується:

- а) засновниками (власниками) підприємства;
- б) головним бухгалтером підприємства;
- в) законодавчими актами, виданими Верховної Радою України;
- г) органами місцевого самоврядування.

5. До виробничої собівартості продукції не зараховують:

- а) прямі витрати на оплату праці;
- б) прямі матеріальні витрати;
- в) витрати на рекламу;
- г) загальновиробничі витрати.

6. Дайте визначення собівартості:

- а) це вартість використаних засобів виробництва;
- б) це вартість необхідного продукту;
- в) це грошове вираження прямих витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції;
- г) це витрати на заробітну плату та амортизаційні відрахування.

7. До виробничої собівартості продукції належать:

- а) прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, адміністративні витрати та витрати на збут;
- б) прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати;
- в) загальновиробничі та загальногосподарські витрати;
- г) витрати на збут та інші витрати операційної діяльності, адміністративні витрати.

8. Залежно від обсягів виробництва загальновиробничі витрати підприємства поділяють на:

- а) змінні і постійні;
- б) початкові, вторинні;
- в) загальні і часткові;
- г) прямі і непрямі.

9. Рентабельність продукції – це відношення:

- а) собівартості продукції до валового прибутку;

- б) валового прибутку, отриманого від реалізації продукції, до собівартості продукції;
- в) валового прибутку, отриманого від реалізації продукції, до вартості активів підприємства;
- г) валового прибутку, отриманого від реалізації продукції, до доходу від реалізації продукції.

10. Різниця між чистим доходом від реалізації продукції та виробничою собівартістю реалізованої продукції відображає такий показник:

- а) валовий прибуток підприємства;
- б) операційний прибуток підприємства;
- в) чистий прибуток підприємства ;
- г) прибуток до оподаткування.

11. Напрямок використання чистого прибутку може бути:

- а) сплата відсотків за короткостроковими банківськими кредитами;
- б) виплата дивідендів на акції;
- в) сплата податку на прибуток ;
- г) погашення довгострокових банківських кредитів.

12. Валовий прибуток від реалізації продукції – це:

- а) різниця між операційними доходами і витратами ;
- б) різниця між обсягом реалізованої продукції у вартісному вираженні (без ПДВ і акцизного податку) та повною їх собівартістю;
- в) дохід (виручка) від реалізації продукції;
- г) прибуток після сплати податку на прибуток.

13. Рентабельність продажу – це відношення:

- а) собівартості продукції до валового прибутку;
- б) валового прибутку, отриманого від реалізації продукції, до собівартості продукції;
- в) валового прибутку, отриманого від реалізації продукції, до вартості активів підприємства;
- г) валового прибутку, отриманого від реалізації продукції, до чистого доходу від реалізації продукції.

14. Різниця між чистим доходом від реалізації продукції та змінними витратами відображає:

- а) чистий прибуток підприємства ;
- б) маржинальний дохід підприємства;
- в) валовий прибуток підприємства ;
- г) критичний обсяг доходу.

15. Собівартість безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів входять до :

- а) виробничої собівартості продукції ;
- б) інших операційних витрат;
- в) адміністративних витрат;
- г) витрат на збут.

16. Критичний обсяг виробництва у натуральних одиницях розраховується як:

- а) відношення постійних витрат до маржинального доходу ;
- б) сума постійних і змінних витрат в розрахунку на весь обсяг;
- в) різниця між ціною та змінними витратами;
- г) сума собівартості продукції та прибутку.

17. Критичний обсяг постійних витрат розраховується як:

- а) відношення обсягу виробництва у натуральних одиницях до маржинального доходу ;
- б) різниця постійних і змінних витрат в розрахунку на весь обсяг;
- в) добуток обсягу виробництва у натуральних одиницях і маржинального доходу;
- г) сума собівартості продукції та прибутку.

18. Валовий прибуток від реалізації продукції дорівнює:

- а) сумі прибутків від операційної фінансової та інвестиційної діяльності;
- б) різниці між чистим доходом від реалізації продукції та виробничою собівартістю виробленої продукції;
- в) різниці між доходом і витратами;
- г) сумі операційних прибутків.

19. Рентабельність капіталу розраховується як відношення:

- а) чистого прибутку до чистого доходу від реалізації продукції;
- б) собівартості продукції до чистого прибутку;
- в) середньої вартості власного капіталу до чистого прибутку;
- г) чистого прибутку до середньої вартості капіталу.

20. Як алгебраїчна сума валового прибутку, іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат визначається:

- а) валовий прибуток;
- б) чистий прибуток;
- в) прибуток від операційної діяльності;
- г) прибуток до оподаткування.

21. Валовий прибуток, зменшений на суму адміністративних витрат і витрат на збут, - це:

- а) валовий прибуток;
- б) чистий прибуток;
- в) прибуток від операційної діяльності;
- г) прибуток від реалізації продукції.

22. Прибуток, що залишається для розподілу і використання на підприємстві, – це:

- а) валовий прибуток;
- б) чистий прибуток;
- в) прибуток від операційної діяльності;
- г) прибуток до оподаткування.

23. Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як:

- а) алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), інших операційних доходів, адміністративних витрат, витрат на збут;
- б) алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), інших операційних доходів, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат;
- в) алгебраїчна сума валового прибутку(збитку), інших операційних доходів, адміністративних витрат, доходів від участі в капіталі, витрат на збут;

г) алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), інших операційних доходів, адміністративних витрат, витрат на збут, доходів від участі в капіталі, інших фінансових доходів.

24. Коли прибуток є критерієм і показником ефективності діяльності підприємства, то він виконує функцію:

- а) оціночну;
- б) розподільчу;
- в) стимулюючу;
- г) контролюючу.

25. Прибуток, виступаючи кінцевим фінансовим результатом, він одночасно є основним елементом фінансових ресурсів підприємства, то він виконує функцію:

- а) оціночну;
- б) розподільчу;
- в) стимулюючу;
- г) контролюючу.

26. Рентабельність власного капіталу характеризує ефективність:

- а) операційної діяльності;
- б) інвестиційних рішень;
- в) фінансових рішень;
- г) основної діяльності.

27. Рентабельність капіталу характеризує ефективність:

- а) операційної діяльності;
- б) інвестиційних рішень;
- в) фінансових рішень;
- г) основної діяльності.

28. Обсяг продажу, за якого надходження від реалізації продукції дорівнюють витратам на виробництво та реалізацію цієї продукції характеризує такий показник:

- а) маржинальний дохід;
- б) запас фінансової стійкості;
- в) точка беззбитковості;
- г) немає правильної відповіді.

Питання для самостійної роботи:

1. Методи планування прибутку.
2. Методи визначення прибутку підприємства.
3. Нормативні основи визначення валового прибутку підприємства.
4. Вплив виробничої собівартості продукції на величину прибутку підприємства.
5. Методика визначення прибутку від операційної діяльності підприємства.
6. Склад операційних витрат та їх вплив на величину прибутку від операційної діяльності підприємства.
7. Фінансові та інші витрати та їх вплив на прибуток підприємства.
8. Метод прямого рахунку як метод визначення величини прибутку підприємства.
9. Особливості аналітичного методу розрахунку операційного прибутку.

Тема 7. Оподаткування підприємства

Перелік питань:

1. Суть і призначення системи оподаткування підприємств.
2. Вплив податків на діяльність підприємства.
3. Загальнодержавні податки і збори, які сплачують підприємства.
4. Місцеві податки і збори, які сплачують підприємства.

Глосарій:

- податок
- збір
- плата
- елементи податку
- об'єкт податку
- суб'єкт податку
- джерело податку
- база оподаткування
- податкова ставка
- податкові пільги
- податок на додану вартість
- податкова накладна
- спеціальний режим оподаткування ПДВ
- акцизний податок
- спеціальний акциз
- податок на прибуток підприємств
- рентна плата
- податок на доходи фізичних осіб
- мито
- екологічний податок
- податок на майно
- єдиний податок
- туристичний збір
- збір за місця для паркування транспортних засобів
- податковий період
- спрощена система оподаткування
- резидент України
- нерезидент України
- податковий агент
- фінансова санкція
- податкове зобов'язання
- податковий кредит
- адвалерна ставка
- специфічна ставка
- комбінована ставка
- доходи
- витрати
- прибуток
- спеціальне використання природних ресурсів

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Кодекс етики платника податків за спрощеною системою URL: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatki-ta-zbori/ediniy-podatok/kodeks-etiki-platnika-poda/53523.html>.
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства

фінансів України від 28.12.2000 № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text>.

4. Податкова система: Навчальний посібник за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
5. Податкова система: навч. посіб. (тести) / Н. А. Бак. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 172 с.
6. Податковий кодекс: України Закон України від 02.12.10 р. № 275-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

Рис. 7.1. Податки і збори, які сплачують підприємства

Рис. 7.2. Основні елементи податку відповідно до Податкового кодексу

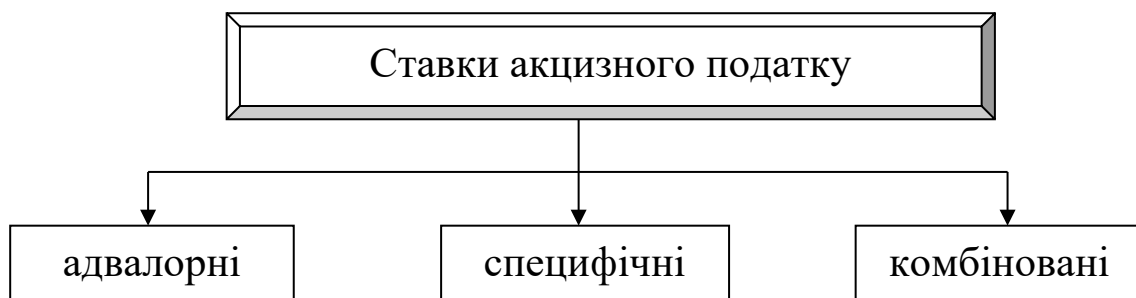

Рис. 7.3. Ставки акцизного податку

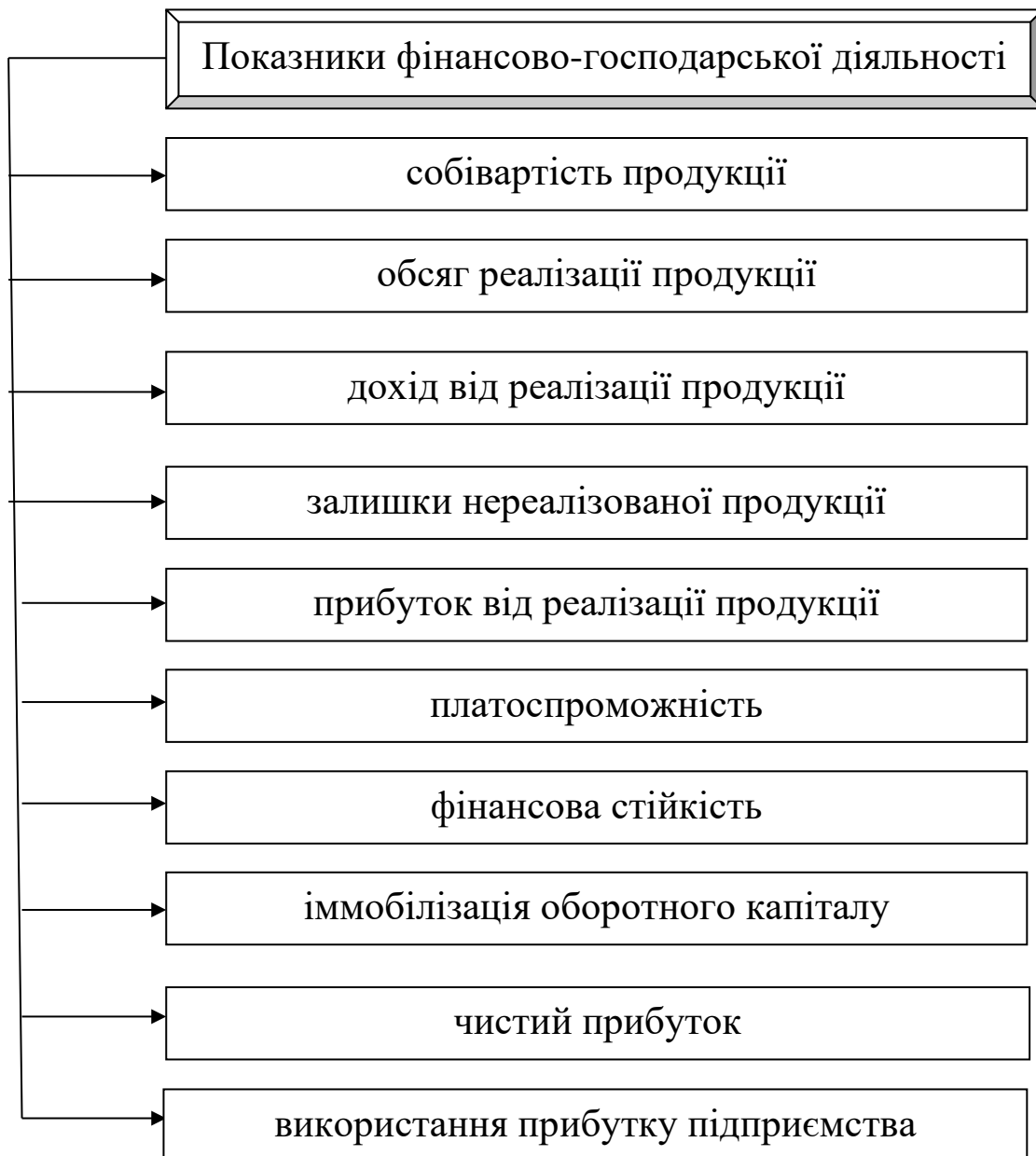

Рис. 7.4. Показники фінансово-господарської діяльності на які впливає сплата податків

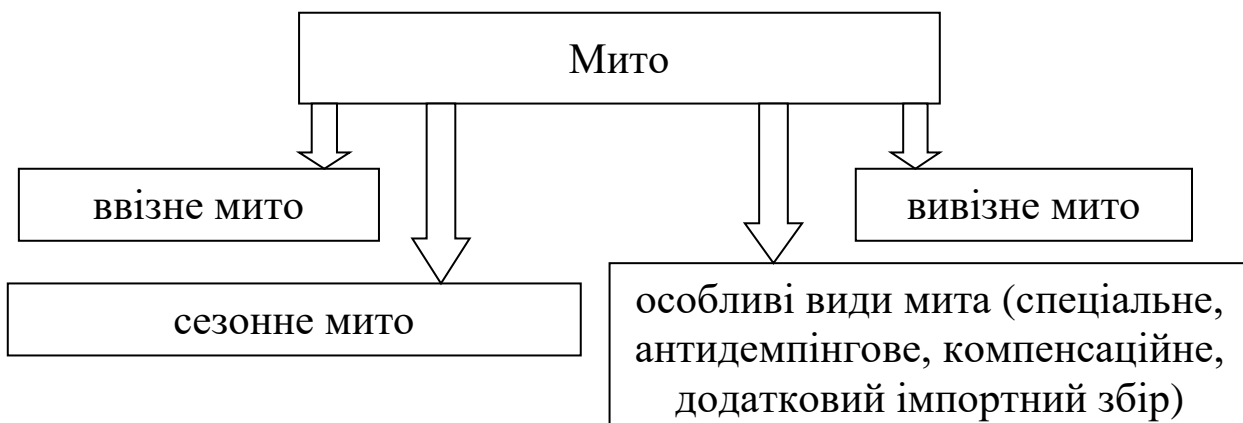

Рис. 7.5. Види мита

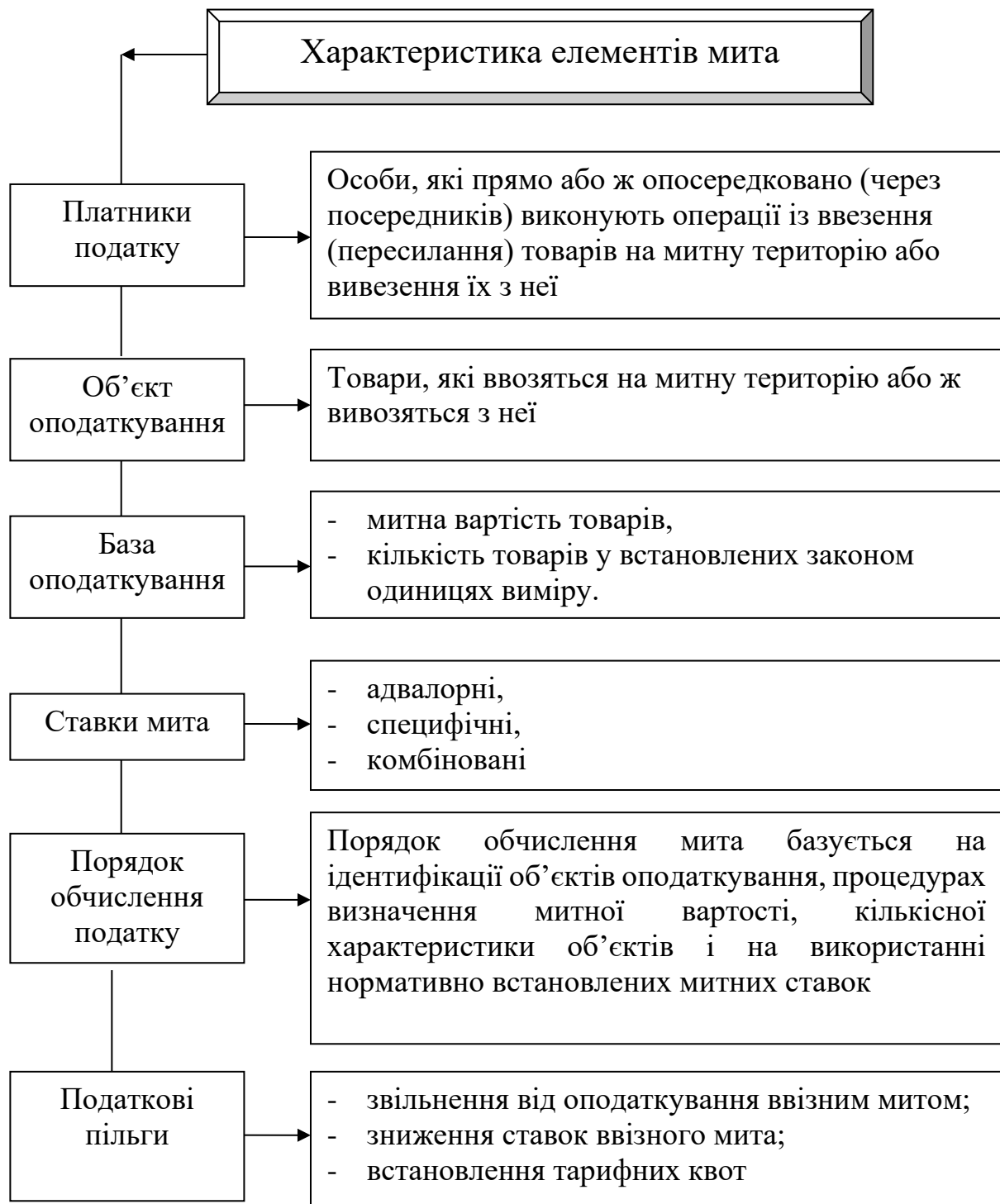

Рис. 7.6. Оподаткування митними платежами підприємства

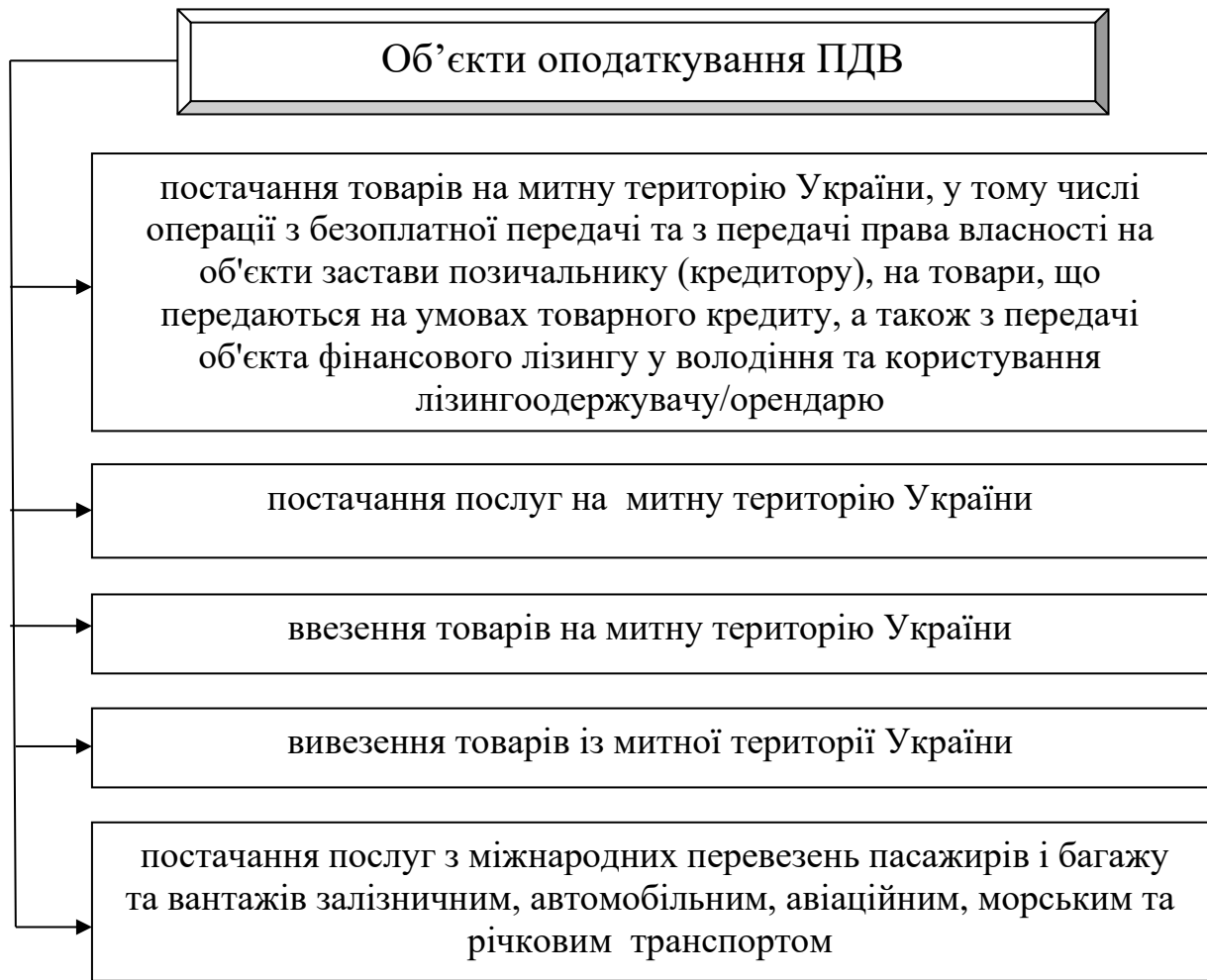

Рис. 7.7. Операції підприємств, що є об'єктом оподаткування ПДВ

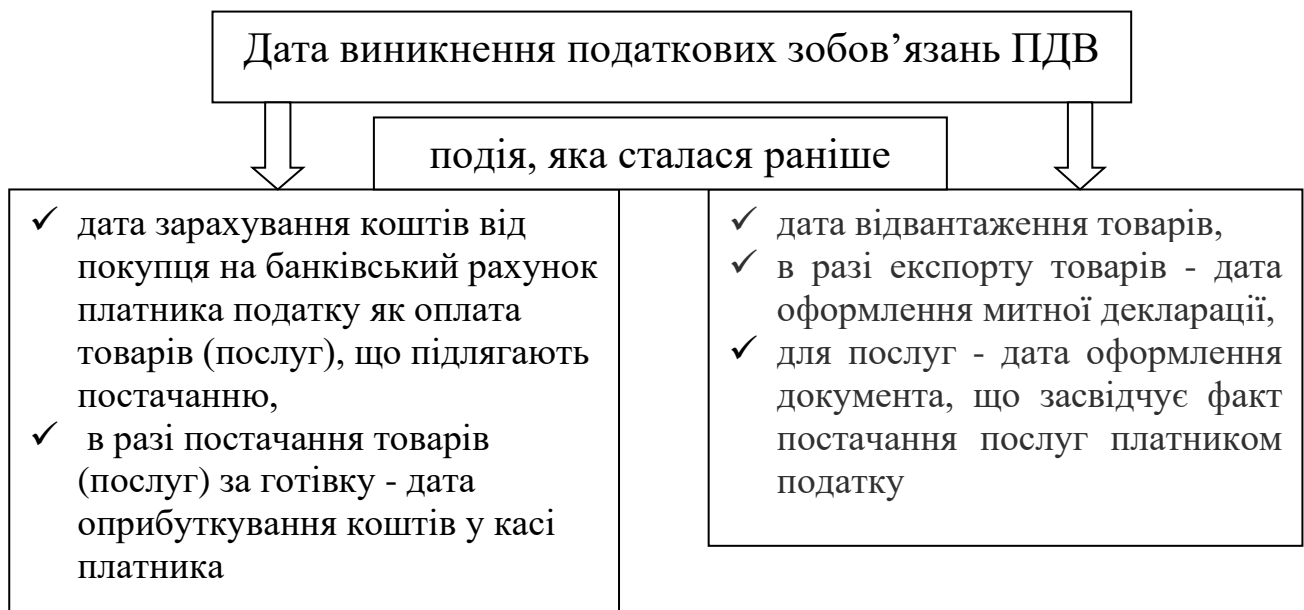

Рис. 7.8. Дата виникнення податкових зобов'язань ПДВ

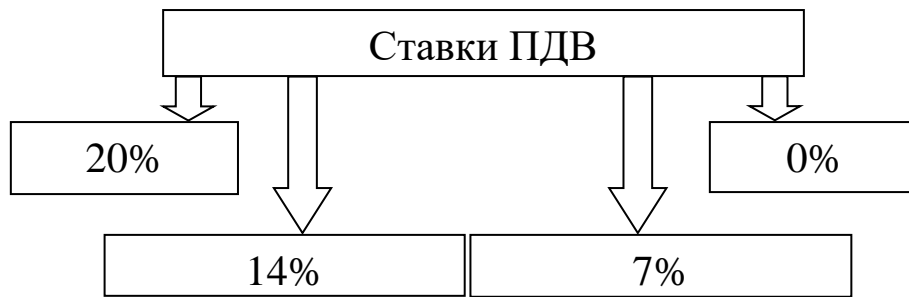

Рис. 7.9. Розміри ставок ПДВ

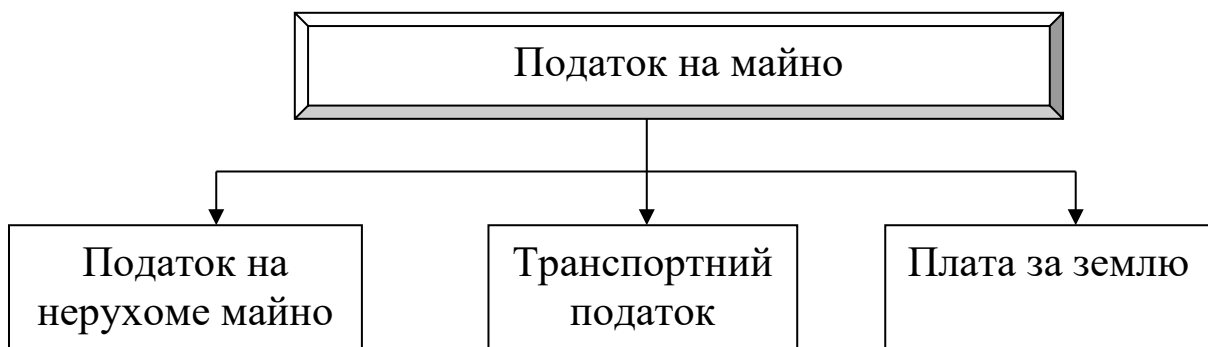
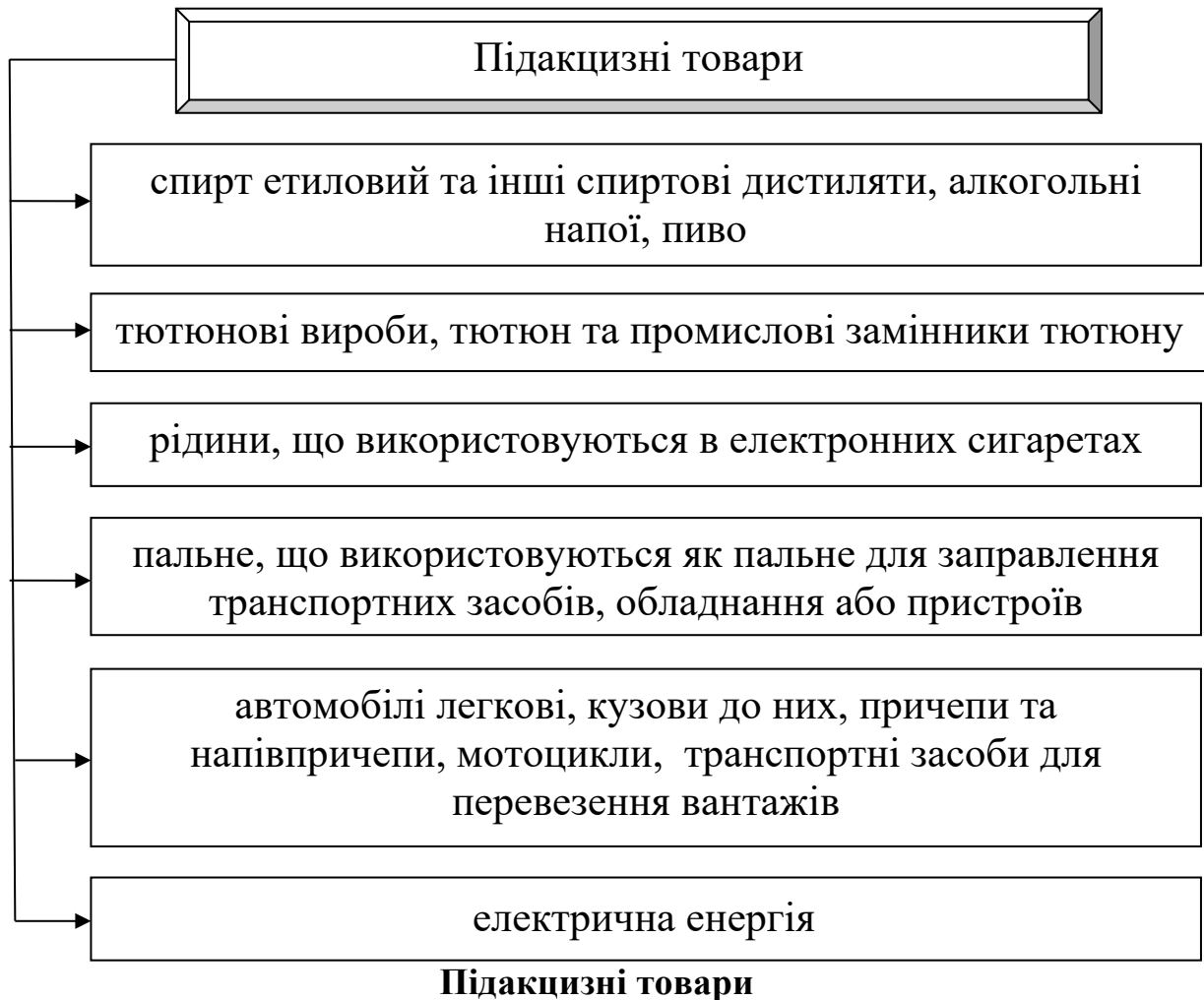

Рис. 7.11. Склад податку на майно

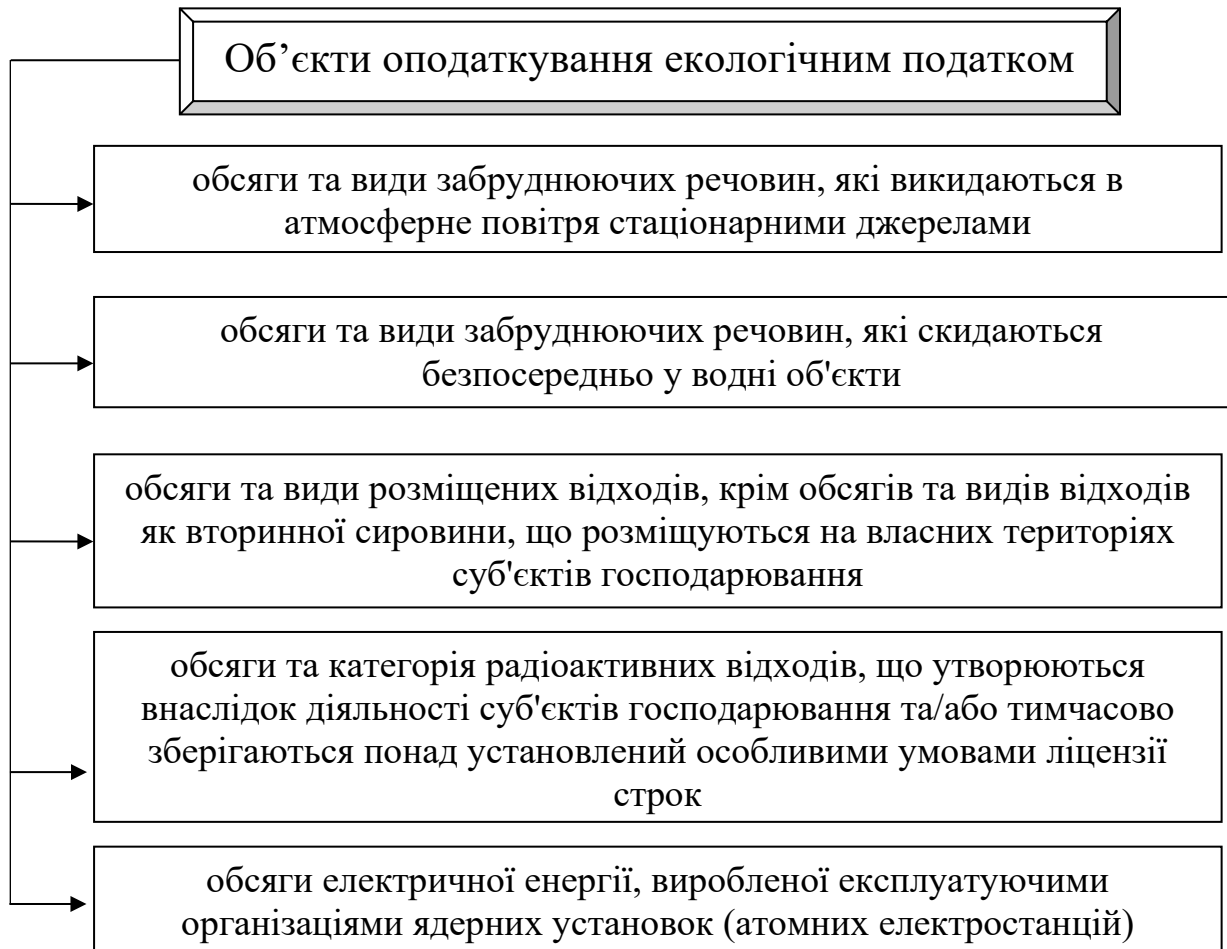

Рис. 7.12. Об'єкти оподаткування екологічним податком

Рис. 7.13. Склад рентної плати

Практичні завдання:

1. ТОВ «Поляріс» зареєстроване як платник податку на додану вартість. Упродовж звітного періоду підприємством виготовлено та реалізовано продукції в обсязі 25600 тис. грн. Витрати на її виробництво і реалізацію склали 11700 тис. грн., у тому числі впродовж звітного періоду придбано сировини і матеріалів на суму 8900 тис. грн. Розрахуйте розмір ПДВ, який товариство повинно сплатити до державного бюджету за результатами діяльності у звітному періоді.
2. Розрахуйте ціну реалізації ТОВ «Шепіт», якщо собівартість товару 100 грн., рентабельність 15%, ставка акцизного податку 20 грн. за одиницю
3. Упродовж звітного періоду ТОВ «Містраль» одержало доходи у розмірі 500 тис. грн. У звітному періоді воно також здійснило такі витрати:
 - прямі матеріальні витрати на виготовлення продукції – 102 тис. грн.
 - на оплату праці 190 тис. грн.;
 - на сплату податку на доходи фізичних осіб -23 тис. грн.; єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 83 тис. грн.; плати за землю – 15 тис. грн.; місцевих податків і зборів 4 тис. грн.;
 - амортизація виробничих основних засобів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом реалізованих товарів, – 21 тис. грн..

Розрахуйте розмір податку на прибуток, який має сплати підприємство у звітному податковому періоді.

Тести для самоперевірки знань:

1. Укажіть правильне визначення податкової системи:
 - а) сукупність податків, що надходять до бюджетів різних рівнів;
 - б) сукупність податків і зборів, які встановлює держава;
 - в) сукупність обов'язкових платежів до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів;

г) сукупність обов'язкових платежів до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів, що стягуються в законодавчому порядку.

2. Що є джерелом сплати до бюджету податку на додану вартість?

- а) балансовий прибуток підприємства;
- б) дохід (виручка) від реалізації продукції;
- в) прибуток підприємства;
- г) собівартість продукції.

3. Податкові ставки, розмір яких збільшується зі зростанням обсягів об'єкта оподаткування, називаються:

- а) змінними;
- б) зростаючими;
- в) прогресивними;
- г) регресивними.

4. За економічним змістом об'єкта оподаткування податки поділяються на:

- а) загальнодержавні та місцеві;
- б) прямі, непрямі;
- в) загальні, цільові;
- г) податки на доходи, податку на майно, податки на споживання.

5. Суспільне призначення податків виявляється у таких функціях:

- а) розподільчій та контрольній;
- б) фіскальній та контрольній;
- в) фіскальній та розподільчій;
- г) фіскальній та регулюючій.

6. До сукупного оподаткованого доходу працюючих громадян при сплаті прибуткового податку не зараховується:

- а) допомога по вагітності і пологах;
- б) премії за результати виробничої програми;
- в) матеріальна допомога;
- г) суми стипендій та інших доходів студентів вищих та середніх навчальних закладів, аспірантів.

7. Який непрямий податок установлюються у вигляді надбавки до цін або тарифів?

- а) податок на прибуток;
- б) прибутковий податок;
- в) податок на додану вартість;
- г) комунальний податок.

8. Назвіть об'єкт оподаткування для обчислення акцизного податку за використання відсоткової ставки:

- а) собівартість продукції;
- б) ціна виробника (оптова ціна);
- в) ціна виробника + податок на додану вартість;
- г) ціна виробника + акцизний збір.

9. Назвіть чинники, від яких залежить сума податку на додану вартість:

- а) оподаткований прибуток і ставка податку;
- б) чистий прибуток і ставка податку;
- в) фонд заробітної плати;
- г) тільки ставка податку.

10. Назвіть надходження коштів, які не входять до складу валового доходу платника податку на прибуток:

- а) дохід від реалізації цінних паперів;
- б) дохід від операції лізингу;
- в) дохід від надання фінансових послуг;
- г) сума ПДВ, отриманого у складі ціни реалізації продукції.

11. Назвіть витрати коштів, які не входять до складу валових витрат виробництва й обігу платником податку на прибуток:

- а) амортизацій відрахування;
- б) витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури;
- в) виплати дивідендів;
- г) витрати підприємства на придбання ліцензій для ведення господарської діяльності.

12. Ставка акцизного податку щодо операцій з алкогольними виробами є:

- а) твердою;
- б) процентною;
- в) фіксованою;
- г) специфічною.

13. Відповідно до Податкового кодексу, збір за місця для паркування транспортних засобів - це...

- а) місцевий збір;
- б) комунальний збір;
- в) загальнодержавний збір;
- г) митний збір.

14. До місцевих податків в Україні належить...

- а) податок на додану вартість;
- б) екологічний податок;
- в) податок на майно;
- г) фіксований сільськогосподарський податок.

15. Ставка ПДВ по операціях реалізації квитків на спортивні заходи всеукраїнського та міжнародного рівнів встановлюється у розмірі:

- а) 20%;
- б) 7%;
- в) 14%;
- г) 0%.

16. Ставка ПДВ по операціях з вивезення товарів за межі митної території України встановлюється у розмірі:

- а) 20%;
- б) 7%;
- в) 14%;
- г) 0%.

17. Операції з наданням послуг різних видів страхування:

- а) не є об'єктом ПДВ;
- б) є об'єктом ПДВ;
- в) звільнені від сплати ПДВ;
- г) оподатковуються ПДВ за зниженою ставкою.

18. Сума, на яку платник ПДВ має право зменшити своє податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду, є:

- а) податковою пільгою;
- б) податковим зобов'язанням;
- в) податковою знижкою;
- г) податковим кредитом.

19. Розмір податкових зобов'язань з акцизного податку визначається як відсоткове значення до вартісного виміру бази оподаткування за використання:

- а) специфічної ставки;
- б) комбінованої ставки;
- в) плаваючої ставки;
- г) адвалорної ставки.

20. Суми податкових зобов'язань з акцизного податку за операціями з виробництва та реалізації електричної енергії визначаються за:

- а) специфічною ставкою;
- б) комбінованою ставкою;
- в) плаваючою ставкою;
- г) адвалорною ставкою.

21. В Україні здійснюється маркування марками акцизного податку алкогольних напоїв із вмістом спирту етилового понад:

- а) 8,5% об'ємних одиниць;
- б) 5% об'ємних одиниць;
- в) 5,5% об'ємних одиниць;
- г) 10,5% об'ємних одиниць.

22. Під час провадження діяльності резиденти Дія Сіті сплачують податок на прибуток на особливих умовах, що передбачає застосування ставки в розмірі:

- а) 4%;
- б) 6%;
- в) 9%;
- г) 10%.

23. Доходи, отримані страховиком-резидентом від договорів добровільного медичного страхування, оподатковуються за ставкою:

- а) 0%;
- б) 3%;
- в) 9%;
- г) 18%.

24. До якої групи платників єдиного податку належить віднести суб'єкт оподаткування – юридичну особу, яка виробляє кондитерські вироби у якій протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня податкового (звітного) року ?

- а) першої;
- б) другої;
- в) третьої;
- г) четвертої;

25. Рентна плата складається з рентної плати за:

- а) спеціальне використання водних та лісових ресурсів;
- б) користування надрами для видобування корисних копалин та в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;
- в) користування радіочастотним ресурсом України;
- г) усі відповіді вірні.

25. Податок на майно складається з:

- а) податку на нерухоме майно, транспортного податку, земельного податку,
- б) податку на нерухоме майно, екологічного податку, земельного податку;
- в) податку на нерухоме майно, транспортного податку, туристичного податку;
- г) податку на нерухоме майно, екологічного податку, рентної плати.

Питання для самостійної роботи:

1. Податок на додану вартість.
2. Акцизний податок.
3. Митні платежі.

4. Податок на прибуток підприємства.
5. Податок на доходи фізичних осіб.
6. Рентні платежі.
7. Екологічне оподаткування.
8. Податок на майно.
9. Єдиний податок.
10. Місцеві збори.

Тема 8. Кредитування підприємств

Перелік питань:

1. Суть і функції кредиту, необхідність залучення коштів.
2. Форми кредиту, що залучають підприємства.
3. Банківське кредитування підприємств.
4. Можливості фінансування від європейських і міжнародних організацій.

Глосарій:

- кредит
- позиковий капітал
- кредитний договір
- комерційний кредит
- вексель
- дисконт
- податковий кредит
- форфейтинг
- франчайзинг
- лізинговий кредит
- лізингодавець
- іпотечний кредит
- бланковий кредит
- консорціумний кредит
- банківський кредит
- процентна ставка
- термін кредиту
- гарантовані кредити
- бланкові кредити
- середньострокові кредити
- довгострокові кредити
- короткострокові кредити
- кредитна лінія
- резервна кредитна лінія
- резидент України
- інструмент Глибокої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі
- Європейський інвестиційний банк
- Європейський банк реконструкції і розвитку
- кредитор
- позичальник
- товарний кредит
- вексельний кредит
- застава майна
- декурсивний спосіб нарахування процентів
- антисипативний спосіб нарахування процентів
- овердрафт
- авальний кредит
- акцептний кредит

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Базовий посібник з інтернаціоналізації бізнесу та вихід на нові ринки європейського союзу. 2015. 370 с. URL: http://www.rtp.com.ua/sites/default/files/vyhid_na_rynky_es1.pdf.
2. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа: підручник.: Знання, 2008. 564 с.
3. Вовчак О.Д., Шпаргало Г.Є., Андрейків Т.Я. Факторинг: навч. посібник. К.: Знання, 2012. 247 с.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

5. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
6. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 01.01.2023 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
7. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
8. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.2001 № 2374-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.
9. Крамаренко О. М., Лаврентович Ю. І. Навчальний посібник з дисципліни «Кредитування і контроль». Миколаїв : Видавництво НУК, 2011. 105 с.
10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

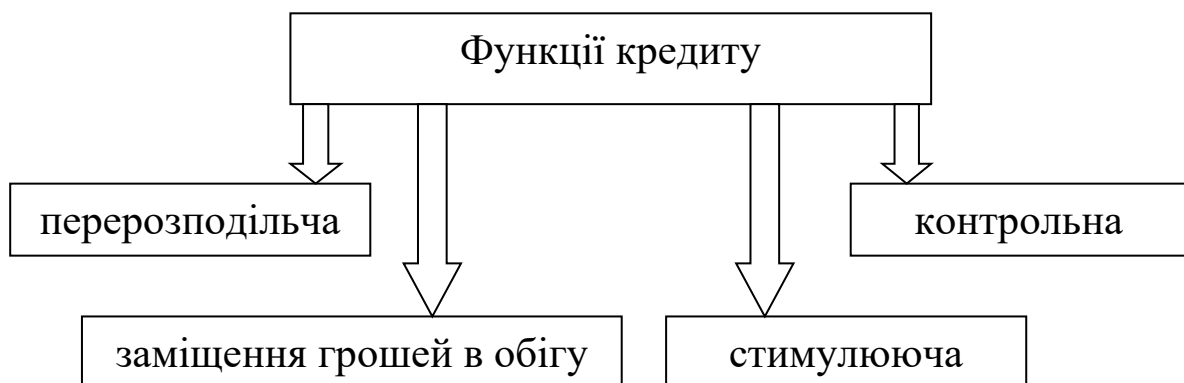

Рис. 8.1. Функції кредиту

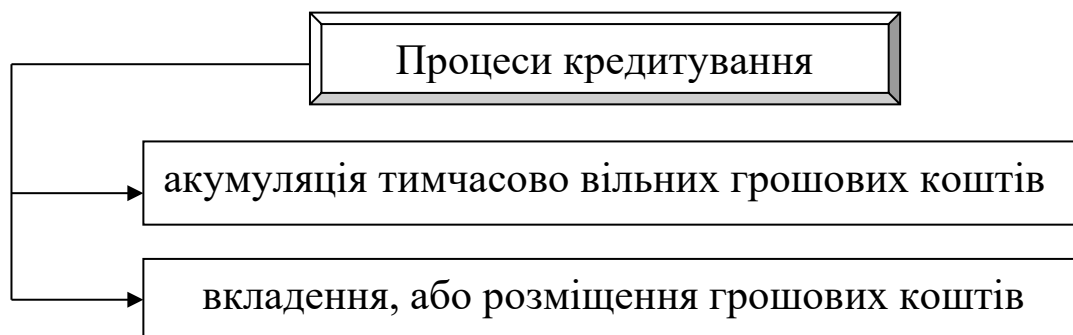

Рис. 8.2. Процеси, які об'єднує кредит, як форма руху позичкового капіталу

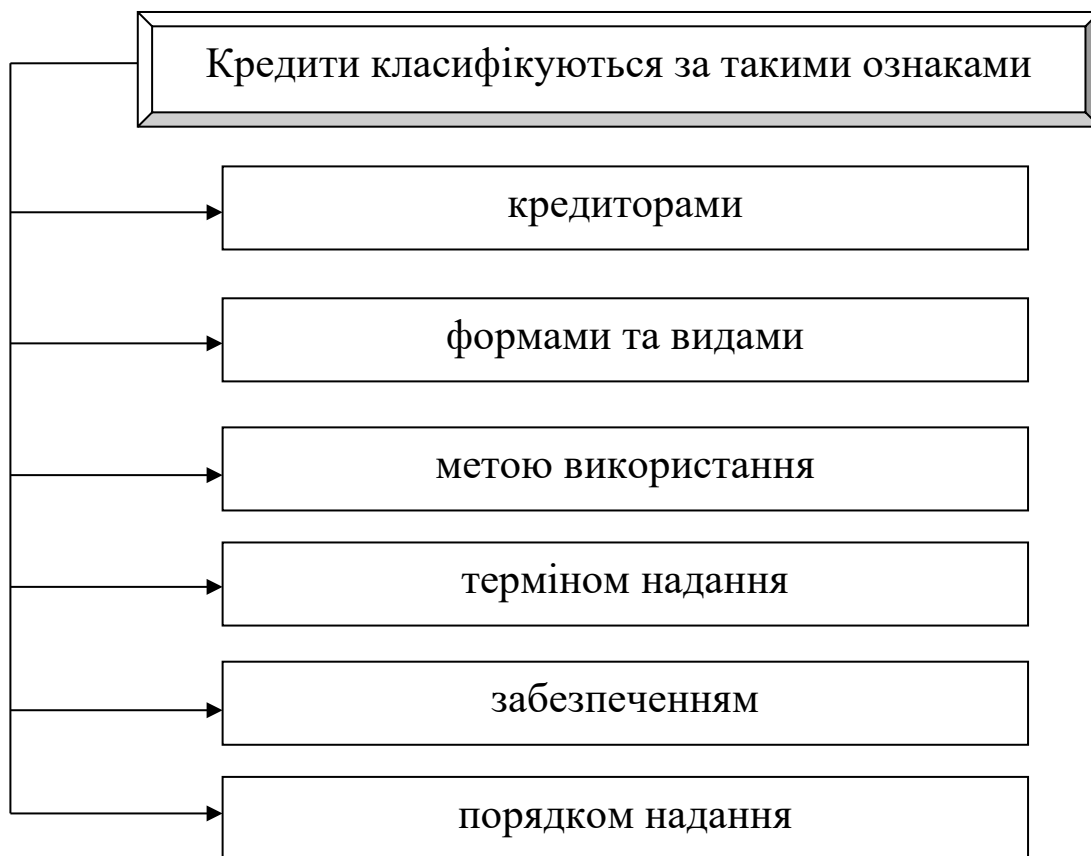

Рис. 8.3. Ознаки класифікації кредитів, що залучають підприємства

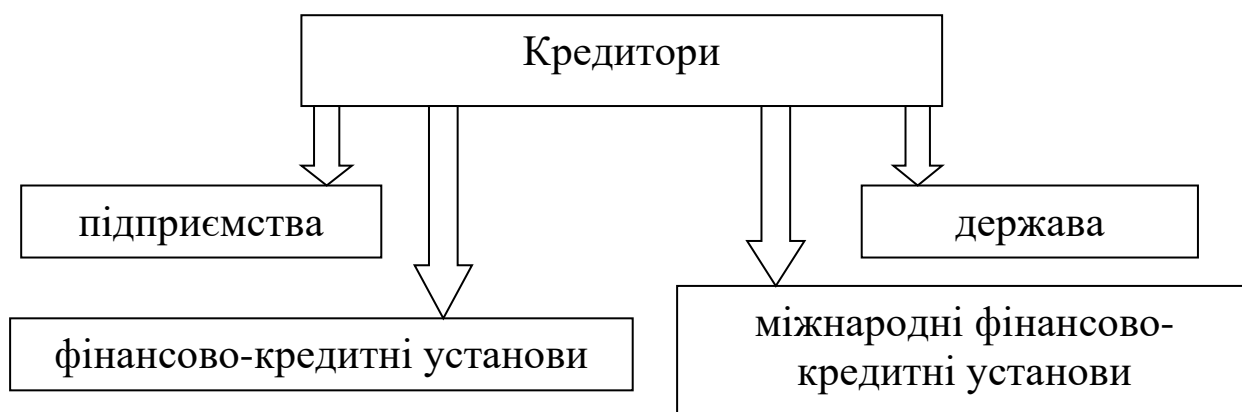

Рис. 8.4. Кредитори підприємств

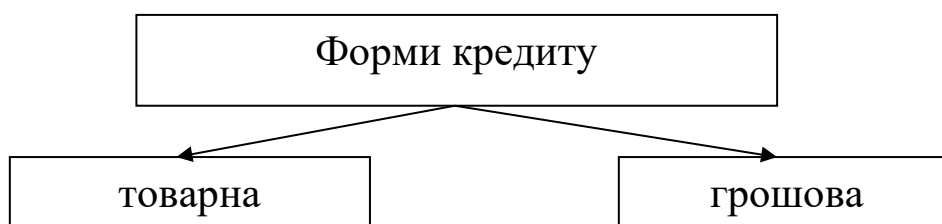

Рис. 8.5. Форми кредиту

Рис. 8.6. Види кредиту та кредитно-гарантійні послуги, які використовують підприємства

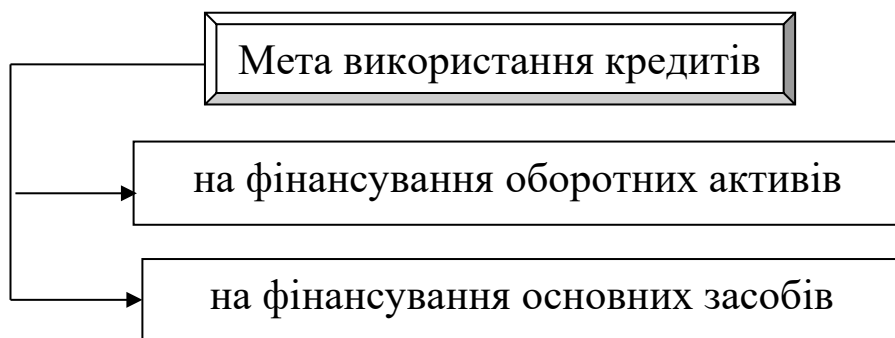

Рис. 8.7. Мета використання кредитів

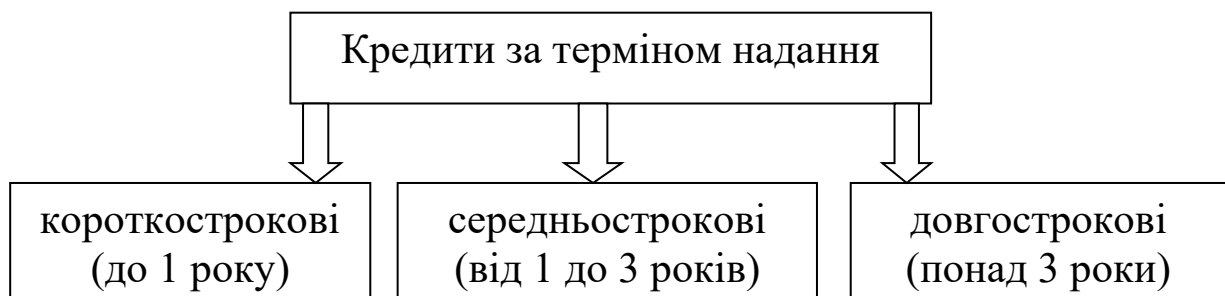

Рис. 8.8. Класифікація кредитів за терміном надання

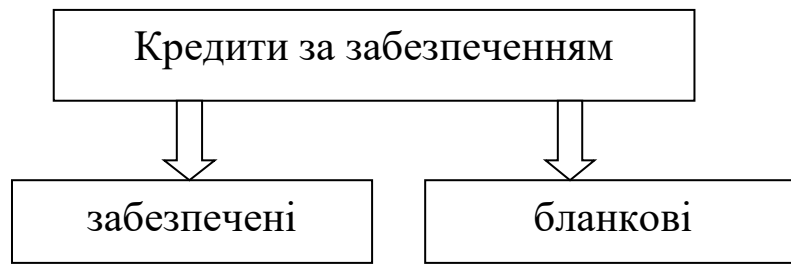

Рис. 8.9. Класифікація кредитів за забезпеченням

Рис. 8.10. Класифікація кредитів за порядком надання

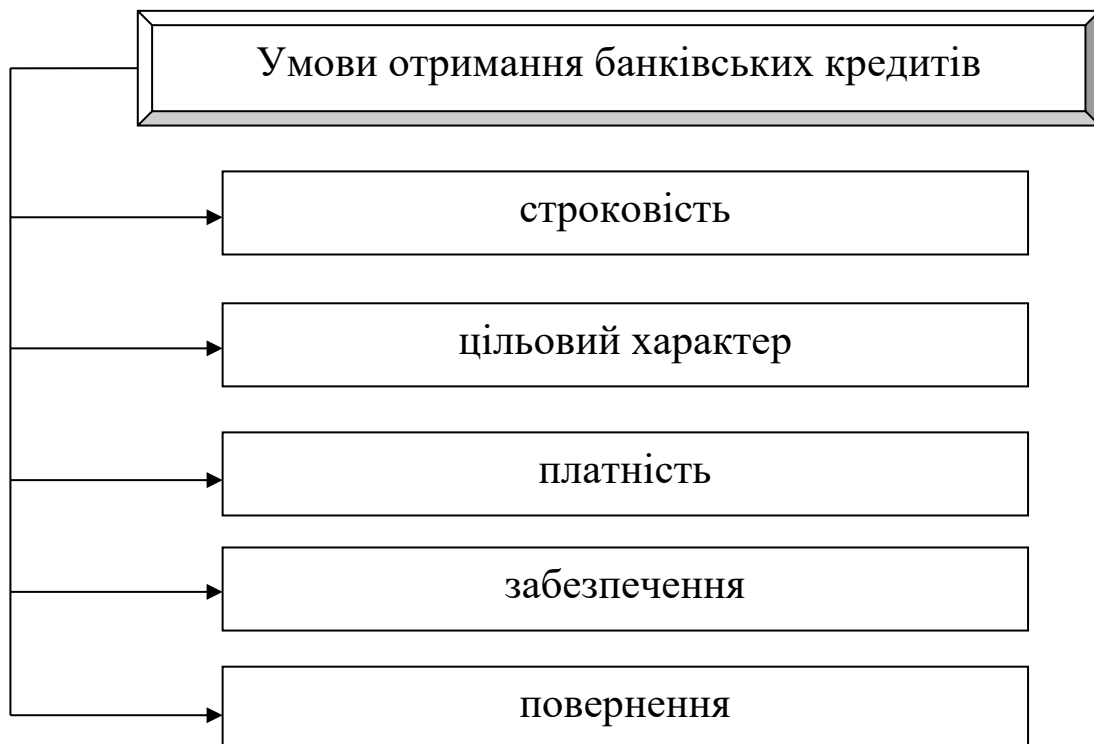

Рис. 8.11. Умови отримання банківських кредитів

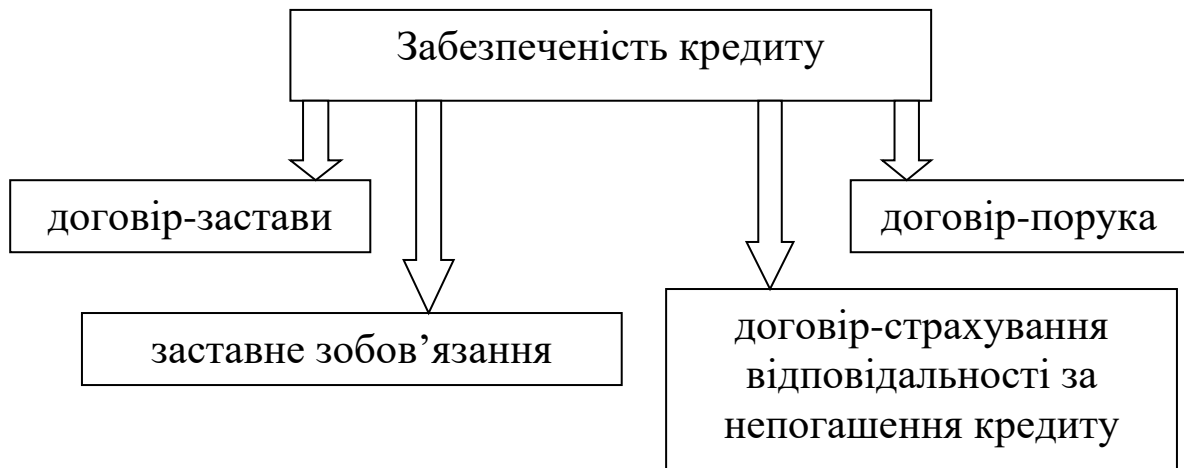

Рис. 8.12. Забезпеченість кредиту

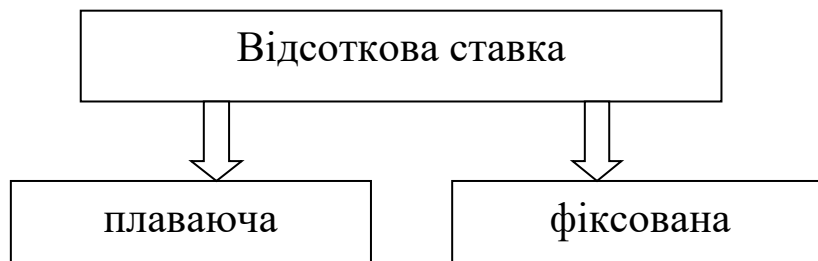

Рис. 8.13. Види відсоткових ставок за банківськими кредитами

Розрахунок суми врахування векселя:

$$CBв = MB \times \left(Oc \times \frac{T_{сп}}{T} \right) \quad (8.1)$$

де СВв – сума врахування векселя, грн.;

МВ – майбутня вартість заборгованості за векселем, грн.;

Ос – річна облікова ставка банку;

Т_{сп} – термін, на який скорочується погашення векселя, дні;

Т – термін, який приймається банком для обчислення звичайного процента (365 днів).

Розрахунок суми вексельного кредиту:

$$ТВ = MB \times \left(1 - \frac{Oc \times T_{сп}}{T} \right) \quad (8.2)$$

де ТВ – теперішня вартість заборгованості за векселем, грн.;
МВ – майбутня вартість заборгованості за векселем, грн.;
Ос – річна облікова ставка банку;
Тсп – термін, на який скорочується погашення векселя, дні;
Т – термін, який приймається банком для обчислення звичайного процента (365 днів).

Розрахунок суми відсотків, які підлягають щомісячній сплаті:

$$B = \frac{K \times C \times D}{100\% \times 365} \quad (8.3)$$

де К – сума кредиту, грн.;
В – сума відсотків за кредит, грн.;
С – установлена договором річна відсоткова ставка за користування кредитом, %;
Д – кількість календарних днів у місяці, дні.

Розрахунок строку окупності кредиту:

$$T_o = \frac{K + B}{ЧП} \quad (8.4)$$

де T_o – термін окупності;
К – сума кредиту, грн.;
В – ціна кредиту, грн.;
ЧП – чистий прибуток за відповідний період, грн.

Практичні завдання:

1. Визначте, яку суму було перераховано підприємством банку за весь період користування кредитними ресурсами, якщо:
 - підприємство отримало кредит 10.03.2021 р. на фінансування ремонту цеху у розмірі 200 тис. грн. під 25% річних;

- за умовами договору відсотки погашаються щомісячно а сума осново боргу має бути погашена одноразово 10.03.2023 р.;
 - у разі порушення строку погашення кредиту і відсотків кредитним договором передбачено нарахування пені у розмірі 0,03% за кожний день прострочення платежу;
 - підприємство допустило порушення умов договору, прострочивши черговий відсотковий платіж за період 10.01. – 10.02.2022 р. на 6 днів.
2. Визначте строк окупності наданого ТОВ «Биказ» кредиту на розширення виробництва у сумі 300 тис. грн., якщо:
- відсоткова ставка за користування кредитом – 22% річних;
 - підприємство щорічно отримує виручку від реалізації у розмірі 1050 тис. грн.;
 - собівартість виготовленої за рік продукції підприємства складає 670 тис. грн.
 - адміністративні витрати за рік становлять 100 тис. грн.;
 - підприємство є платником ПДВ і пільг із податку на прибуток не має.
3. ПАТ «Онiкс» пред'являє достроково вексель. виданий ПАТ «Фенікс» на суму 600 тис. грн., термін погашення якого передбачений 1 вересня 2023 р, у банк 21 липня 2023 р. Банк враховує вексель ПАТ «Фенікс» з дисконтом на умовах 305 річних (використання звичайного відсотка).
Необхідно визначте суму дисконту та суму, що виплачується ПАТ «Онiкс» після врахування векселя

Тести для самоперевірки:

1. На які цілі надається банківський кредит?
- а) фінансування оборотного капіталу;
 - б) покриття збитків від господарської діяльності;
 - в) викуп приватизованого підприємства;
 - г) для внесення платежів у бюджет.

2. Кредитоспроможність – це:

- а) такий рух грошових коштів підприємства, який забезпечує постійне перевищення надходжень коштів над їх витратами;
- б) наявність умов для отримання кредиту і здатність його своєчасно повернути;
- в) здатність підприємства своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання;
- г) здатність підприємства розрахуватись за своїми зобов'язаннями шляхом перетворення активів у гроші.

3. Кредитна лінія - це:

- а) згода, але не зобов'язання комерційного банку надати кредит позичальнику;
- б) угода, за якою банк зобов'язується надати позичальнику кредити на раніше узгоджену суму протягом певного періоду;
- в) межа, яка встановлює максимальні та мінімальні розміри й терміни видачі кредиту одному позичальнику;
- г) межа, яка встановлює максимальні та мінімальні ліміти видачі кредитів.

4. Види кредиту, що оформляються векселем:

- а) комерційний;
- б) банківський;
- в) державний;
- г) споживчий.

5. Комерційний кредит – це економічні відносини, які виникають між:

- а) підприємствами й установами;
- б) комерційними банками та підприємствами;
- в) комерційними банками;
- г) державою та підприємствами.

6. Як називається кредит, що видається під заставу нерухомого майна?

- а) комерційний кредит;
- б) лізинговий кредит;

- в) іпотечний кредит;
- г) бланковий кредит.

7. Лізинговий кредит – це:

- а) надання банком кредиту на умовах відстрочки платежу;
- б) передача підприємством матеріальних цінностей на умовах оренди;
- в) надання підприємствами взаємного кредиту у вигляді відстрочки платежу за продані товари і надані послуги;
- г) надання підприємствами взаємної відстрочки платежів за товарно-матеріальні цінності.

8. Консорціумний кредит – це кредит, що надається:

- а) одному підприємству іншому, що є членами того самого об'єднання;
- б) великим об'єднаннями підприємств для здійснення господарської діяльності;
- в) банком суб'єкту господарювання за умови, що вони обидва є членами того самого об'єднання (консорціуму);
- г) об'єднанням банків суб'єктам господарської діяльності.

9. На які цілі видаються довгострокові кредити банків?

- а) технічне переоснащення виробництва;
- б) виробничу діяльність;
- в) формування оборотного капіталу;
- г) фінансове оздоровлення підприємства.

10. На які цілі видаються короткострокові кредити банків?

- а) на технічне переоснащення виробництва;
- б) на покриття збитків;
- в) на формування оборотного капіталу;
- г) фінансове оздоровлення підприємства.

11. Принцип цільового характеру банківського кредитування означає:

- а) вкладення позичених коштів на конкретні цілі, обумовлені кредитною угодою;

- б) використання банком права на захист своїх інтересів у разі можливого порушення позичальником узятих на себе зобов'язань;
- в) економічність використання позики як з позиції банку, так і з позиції позичальника;
- г) що кредит повертається позичальником з відповідною платою за його користування у вигляді процента.

12. Принцип платності банківського кредитування означає:

- а) вкладення позичених коштів на конкретні цілі, обумовлені кредитною угодою;
- б) використання банком права на захист своїх інтересів у разі можливого порушення позичальником узятих на себе зобов'язань;
- в) економічність використання позики як з позиції банку так і з позиції позичальника;
- г) що кредит повертається позичальником з відповідною платою за його користування у вигляді процента.

13. Кредит, що надається одним підприємством іншому у вигляді відстрочки платежу за надані товари, є

- а) споживчим;
- б) іпотечним;
- в) товарним;
- г) банківським.

14. Овердрафт - це...

- а) придбання права вимоги боргу на безповоротній основі та прийняття ризику виконання вимог;
- б) короткостроковий кредит, що надається банком понад залишок коштів на рахунку;
- в) кредит, що надається у товарній формі;
- г) єдиний рахунок, на якому відображаються всі операції підприємства.

15. Факторинг - це...

- а) придбання права вимоги боргу на безповоротній основі та прийняття ризику виконання вимог;
- б) короткостроковий кредит, що надається банком понад залишок коштів на рахунку;

- в) кредит, що надається у товарній формі;
- г) єдиний рахунок, на якому відображаються всі операції підприємства.

16. Здатність позичальника у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми боровими зобов'язаннями свідчить про його:

- а) платоспроможність;
- б) ліквідність;
- в) кредитоспроможність;
- г) дієздатність.

17. Особливий вид економічних відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна – це:

- а) лізинговий кредит;
- б) вексельний кредит;
- в) комерційний кредит;
- г) іпотечний кредит.

18. Короткостроковий кредит, що його надає банк надійному підприємству понад залишок його коштів на поточному рахунку (в межах заздалегідь обумовленої суми) шляхом дебетування його поточного рахунка, – це:

- а) строковий кредит;
- б) обліковий кредит;
- в) овердрафт;
- г) кредитна лінія.

19. Згода банку-кредитора надати кредит у майбутньому в розмірах, які не перевищують заздалегідь обумовленої суми за певний період часу без проведення додаткових спеціальних переговорів, є:

- а) строковим кредитом;
- б) обліковим кредитом;
- в) овердрафтом;
- г) кредитною лінією.

20. Позика, коли банк бере на себе відповідальність за зобов'язаннями підприємства у формі поручительства або гарантії, є:

- а) авальним кредитом;
- б) акцептним кредитом;
- в) овердрафтом;
- г) факторингом.

21. Кредит, частини якого банки передають (перевідступають) кредиторам, є:

- а) консорціумним;
- б) прямим;
- в) позикою участі;
- г) бланковим.

22. Термін короткострокового кредиту не перевищує:

- а) 1 місяць;
- б) 1 рік;
- в) 3 роки;
- г) операційний цикл.

23. Кредит, що надають комерційні банки лише в межах наявних власних коштів без забезпечення (тільки під зобов'язання повернути кредит) із застосуванням підвищеної відсоткової ставки надійним позичальникам, які мають стабільні джерела погашення кредиту і перевірену кредитну історію, є:

- а) консорціумним;
- б) прямим;
- в) позикою участі;
- г) бланковим.

24. Об'єктами іпотечного кредиту є:

- а) виробничі будинки та споруди;
- б) житлові будинки та квартири;
- в) земельні ділянки;
- г) усі відповіді вірні.

25. Об'єктом комерційного кредиту є:

- а) реалізовані товари;
- б) надані послуги;

- в) виконані роботи;
- г) усі відповіді правильні.

26. За порядком надання виділяють такі види кредитів:

- а) забезпечені, бланкові;
- б) прями, консорціумні, позики участі;
- в) товарні, грошові;
- г) банківські, комерційні, державні.

27. За формою, у якій надаються виділяють такі види кредитів:

- а) забезпечені, бланкові;
- б) прями, консорціумні, позики участі;
- в) товарні, грошові;
- г) банківські, комерційні, державні.

28. Забезпечення кредитів може бути у формі:

- а) поручительства або страхування відповідальності;
- б) гарантії третій осіб;
- в) застави майна;
- г) усі відповіді правильні.

Питання для самостійної роботи:

1. Кредитно-гарантійні послуги комерційних банків.
2. Кредитний договір.
3. Оцінка ефективності використання позикових ресурсів на підприємстві.
4. Система показників підприємства, що характеризує його платоспроможність.
5. Надання кредиту на умовах договору факторингу
6. Визначення потреби підприємства у кредитних ресурсах.

Тема 9. Оцінка фінансового стану підприємства

Перелік питань:

1. Необхідність, значення та завдання оцінки фінансового стану підприємства.
2. Інформаційна база оцінки фінансового стану підприємства.
3. Показники фінансового стану підприємства.
4. Визначення фінансової стійкості підприємства.

Глосарій:

- фінансовий стан	- неформалізовані методи фінансового аналізу
- оцінка фінансового стану	- звіт про фінансові результати
- ліквідність активів	- звіт про рух грошових коштів
- ліквідність балансу	- звіт про власний капітал
- платоспроможність	- абсолютна фінансова стійкість
- фінансова стійкість	- нормальний стійкий фінансовий стан
- ділова активність	- нестійкий фінансовий стан
- фінансова результативність	- кризовий фінансовий стан
- горизонтальний аналіз	- абсолютоліквідні активи (А1)
- вертикальний аналіз	- середньо ліквідні активи (А2)
- трендовий аналіз	- низьколіквідні активи (А3)
- порівняльний аналіз	- неліквідні активи (А4)
- аналіз відносних показників	- найбільш строкові зобов'язання (П1)
- прийоми фінансового аналізу	- короткострокові зобов'язання (П2)
- факторний аналіз	- довгострокові зобов'язання (П3)
- формалізовані методи фінансового аналізу	- постійні пасиви (П4)
- баланс підприємства	- ліквідність підприємства
	- майновий стан підприємства

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Верхоглядова Н. І. Фінансовий аналіз суб'єктів господарської діяльності промислових підприємств: Монографія Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. 203 с.
2. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль:, ТНЕУ, 2016 304с.
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. №433

URL:http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=293536

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Фінансовий аналіз: навч. посібник / уклад.: Н.Л. Марусяк. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 170 с.
6. Фінансовий аналіз. Методичні рекомендації для проведення практичних занять та самостійної роботи студентів // Укл. Н.І. Синькевич., С.М. Співак Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2016. 136. с.
7. Фінансовий аналіз: навч. посіб/ За заг. ред. Школьник І. О. К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.
8. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник К.: Кондор, 2014 р. 196с.
9. Шиян Д.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К.: АСК., 2016 р. 276 с.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

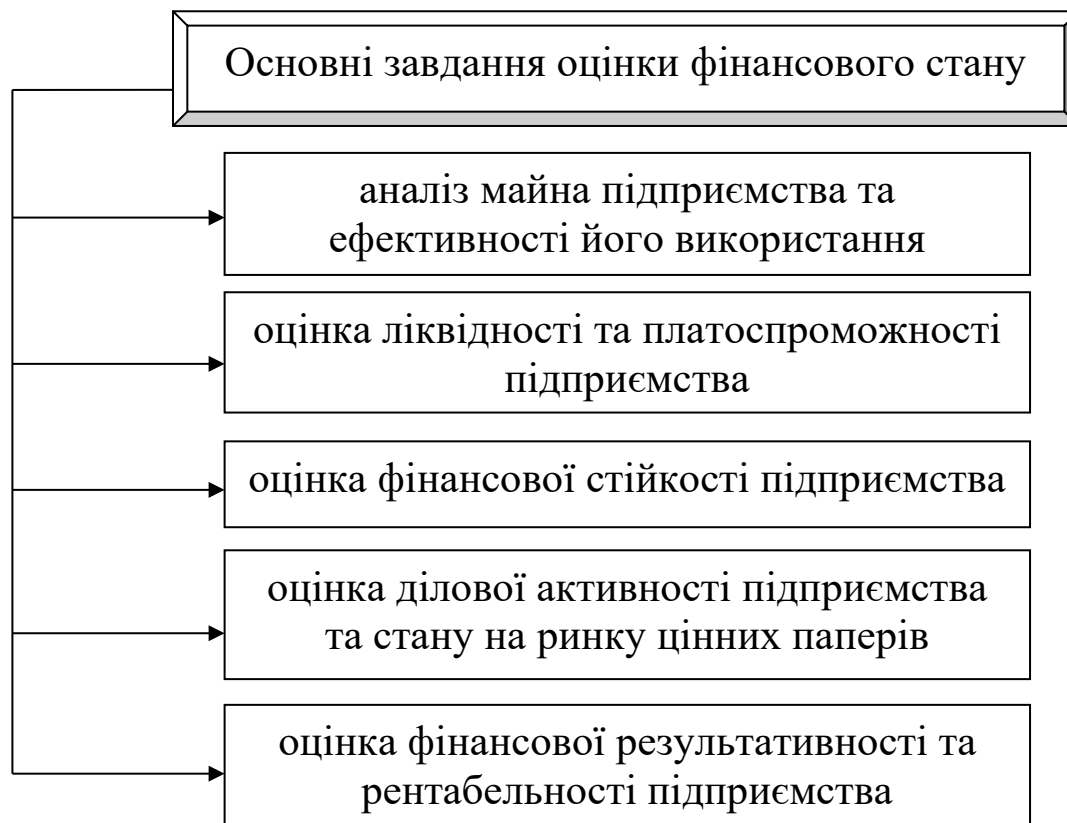

Рис. 9.1. Основні завдання фінансового стану підприємства

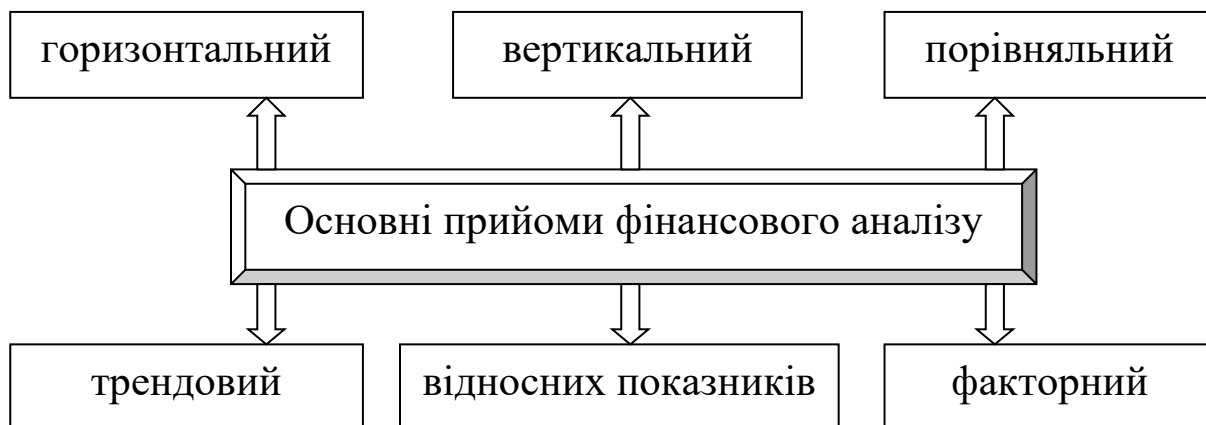

Рис. 9.2. Основні прийоми фінансового аналізу.

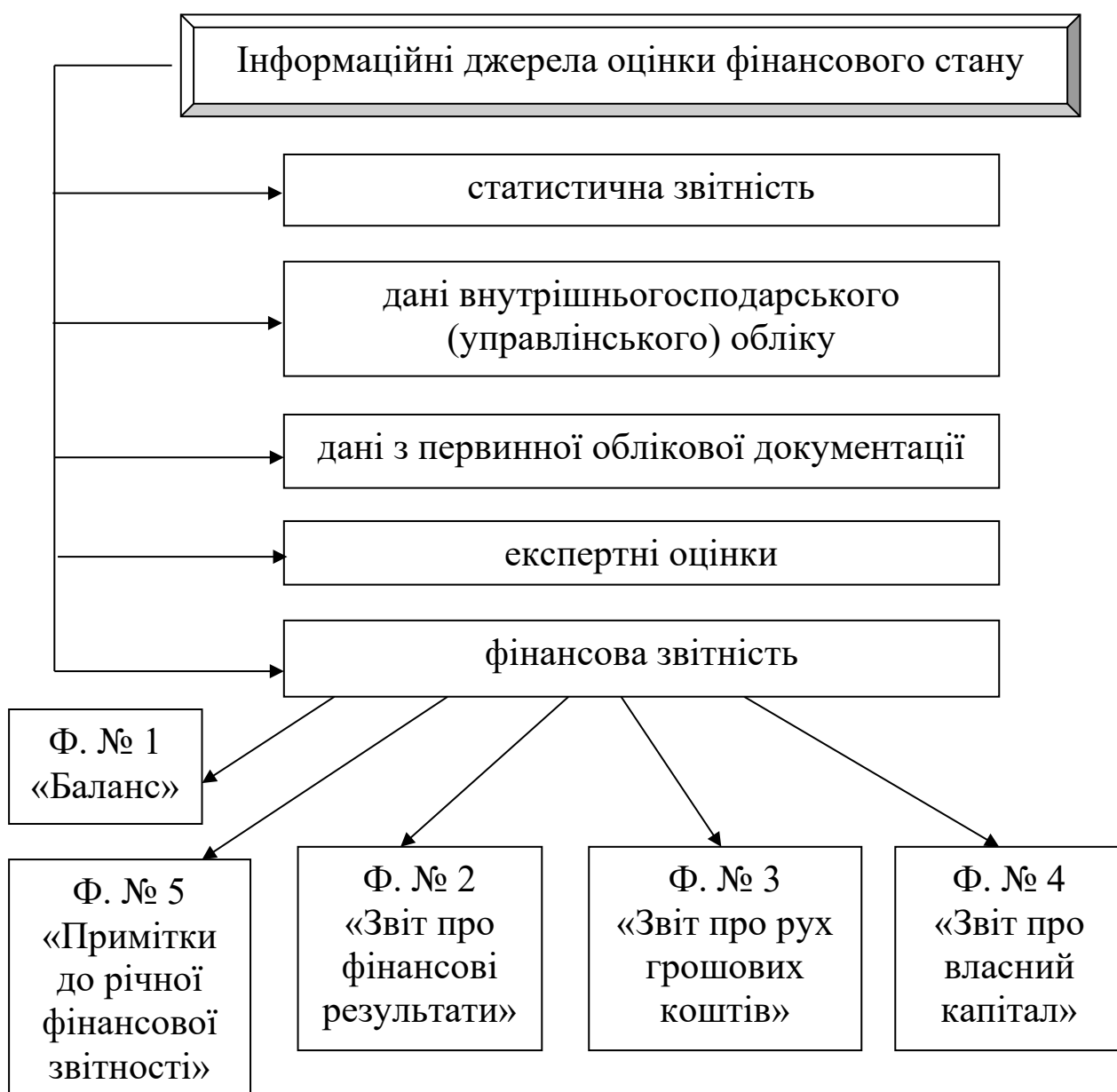

Рис. 9.3. Інформаційна база оцінки фінансового стану підприємства

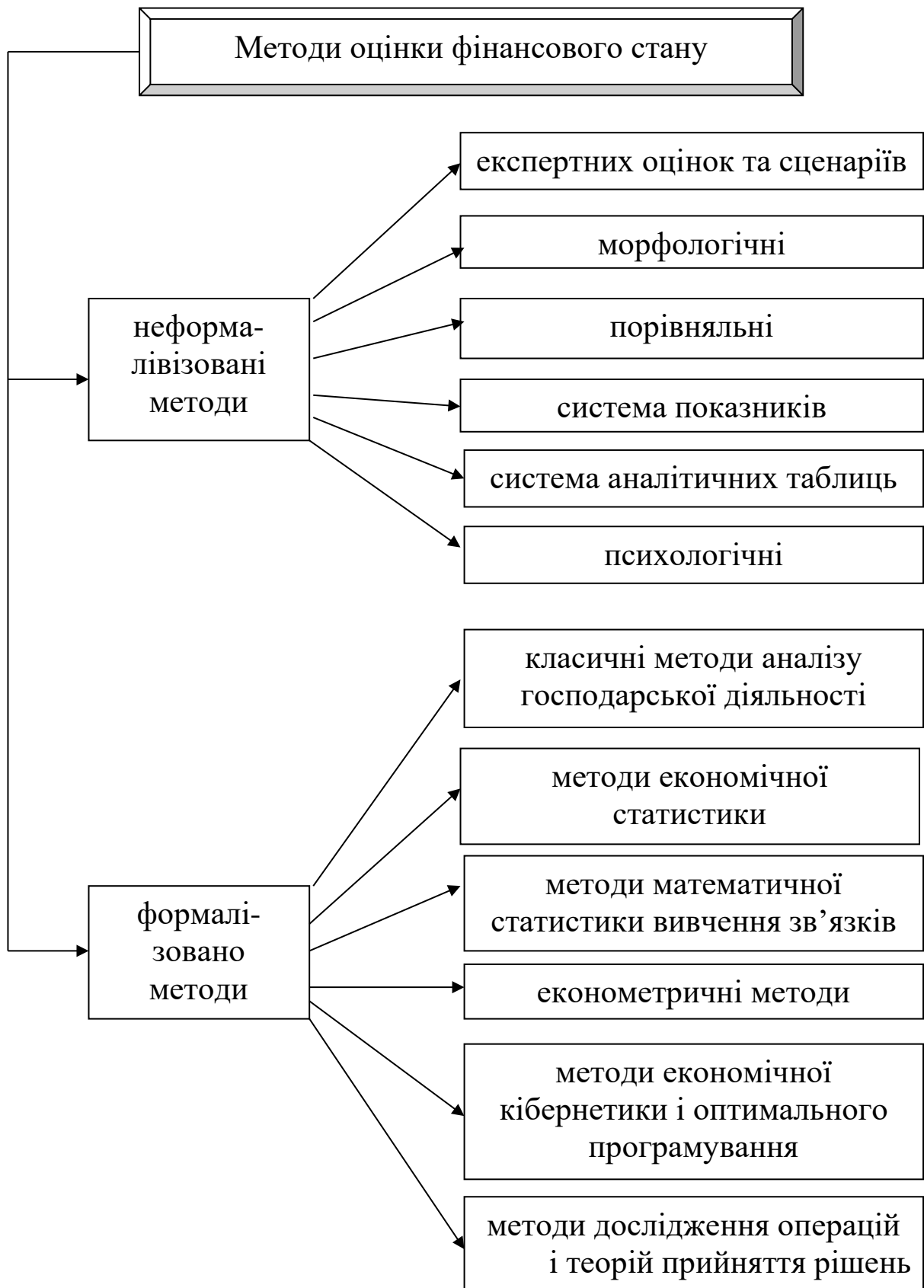

Рис. 9.4. Методи оцінки фінансового стану підприємства

Таблиця 9.1.

Показники оцінки фінансового стану підприємства

Показники	Формула розрахунку
Показники оцінки майнового стану	
1. Сума наявних у підприємства господарських засобів	Валюта (підсумок) балансу
2. Питома вага активної частини основних засобів	$\frac{\text{Вартість активної частини основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів}}$
3. Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{Сума зносу основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$
4. Коефіцієнт придатності основних засобів	$\frac{\text{Залишкова вартість основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$
5. Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\frac{\text{Вартість основних засобів, що надійшли за період}}{\text{Вартість основних засобів на кінець періоду}}$
6. Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Вартість основних засобів, що вибули за період}}{\text{Вартість основних засобів на початок періоду}}$
Показники ліквідності та платоспроможності	
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні пасиви}}$
2. Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти, їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції та дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні пасиви}}$
3. Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$
4. Чистий оборотний капітал	Оборотні активи – Поточні зобов'язання

Показники	Формула розрахунку
Показники фінансової стійкості	
1. Коефіцієнт автономії (незалежності)	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта (підсумок) балансу}}$
2. Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{Валюта (підсумок) балансу}}{\text{Власний капітал}}$
3. Коефіцієнт фінансової стабільності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позиковий капітал}}$
4. Коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}}$
5. Коефіцієнт мобільності	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Необоротні активи}}$
6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}}$
7. Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом запасів	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Запаси}}$
Показники ділової активності	
1. Коефіцієнт оборотності капіталу	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість активів}}$
2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість оборотних активів}}$
3. Коефіцієнт матеріальних оборотних активів	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість запасів}}$
4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість дебіторської заборгованості}}$
5. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середня вартість кредиторської заборгованості}}$

6. Капіталовіддача основних засобів	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість основних засобів}}$
-------------------------------------	---

Продов. таблиця 9.1.

Показники	Формула розрахунку
7. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість власного капіталу}}$
8. Тривалість обороту капіталу в днях	$\frac{\text{Кількість днів звітного періоду}}{\text{Коефіцієнт оборотності капіталу}}$
9. Продуктивність праці	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середньоспискова чисельність працівників}}$
Показники прибутковості підприємства	
1. Прибутковість активів (капіталу)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня вартість активів}}$
2. Прибутковість власного капіталу	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня вартість власного капіталу}}$
3. Прибутковість реалізації за прибутком від реалізації	$\frac{\text{Прибуток від реалізації продукції}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}$
4. Прибутковість реалізації за прибутком від операційної діяльності	$\frac{\text{Прибуток від операційної діяльності}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}$
5. Прибутковість реалізації за чистим прибутком	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}$
Показники ринкової активності	
1. Дохід на акцію	$\frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Дивіденди за привілейованими акціями}}{\text{Середньорічна кількість простих акцій}}$
2. Дивіденди на одну просту акцію	$\frac{\text{Сума оголошених дивідендів}}{\text{Кількість простих акцій}}$

3. Прибутковість акції	<u>Дивіденд на одну акцію</u> Ринкова ціна акції
4. Дивідендний дохід	<u>Дивіденд на одну акцію</u> Дохід на акцію

Таблиця 9.2.

Типи фінансової стійкості підприємства

Тип	Умова
Абсолютна фінансова стійкість	ВОК > 3
Нормальний стійкий фінансовий стан	ВОК + ДП > 3
Нестійкий фінансовий стан	ВОК + ДП + Кк > 3
Кризовий фінансовий стан	ВОК + ДП + Кк < 3

*де З - запаси;

ВОК – власний оборотний капітал;

ДП – довгострокові позикові джерела;

Кк – Короткострокові кредити і позики.

Практичні завдання:

1. Визначте відносні показники фінансової стійкості ПАТ «Бембі» на початок і на кінець року на основі даних табл. 9.3. Зробити висновки про динаміку фінансової стійкості.

Таблиця 9.3

Показники балансу ПАТ «Бембі» за звітний період, тис. грн.

№ п/п	Показник	На початок року	На кінець року
1	Необоротні активи	8000	8780
2	Оборотні активи	7950	8630
3	в т. ч. запаси	6200	4600
4	Власний капітал	9000	11200
5	Довгострокові зобов'язання	2950	2150
6	Поточні зобов'язання	4000	4060
7	в т. ч. короткострокові кредити	1400	1800
8	Валюта балансу	15950	17410

2. Визначте тип фінансової стійкості ПАТ «Бембі» за показниками балансу, що відображені у таблиці 9.3.
3. ПАТ «Бембі» за звітний рік отримало чистого доходу 20 000 тис. грн. Використовуючи дані таблиці 9.3, розрахуйте коефіцієнти оборотності капіталу, оборотних активів, власного капіталу та час упродовж якого капітал підприємства проходить один оборот.
4. ПАТ «Бембі» за звітний період отримало 20000 тис. грн. чистого доходу від реалізації продукції. Операційний прибуток за цей період дорівнював 2300 тис. грн., чистий прибуток - 1680 тис. грн. Використовуючи дані таблиці 9.3. визначте показники прибутковості підприємства та зробити висновки про ефективність його діяльності.
5. Визначте показники ліквідності ПАТ «Бембі» на початок і на кінець року на основі даних табл. 9.4. Зробити висновки про динаміку платоспроможності підприємства.

Таблиця 9.4

Показники балансу ПАТ «Бембі» за звітний період, тис. грн.

№ п/п	Показник	На початок року	На кінець року
1	Запаси	6200	4600
2	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	400	1700
3	Поточні фінансові інвестиції	500	2100
4	Грошові кошти та їх еквіваленти	800	180
5	Оборотні активи	7950	8630
6	Поточні зобов'язання	4000	4060

Тести для самоперевірки:

1. Як називається здатність підприємства швидко продавати активи й одержувати гроші для своїх зобов'язань?

- а) ліквідність;
- б) платоспроможність;
- в) кредитоспроможність;
- г) фінансова стійкість.

2. Основними завданнями оцінки фінансового стану підприємства є:

- а) дослідження господарської діяльності підприємства;
- б) аналіз бухгалтерської звітності;
- в) оцінка ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості та ефективності використання майна підприємства;
- г) планування фінансової діяльності підприємства.

3. Майновий стан підприємства характеризує такий показник:

- а) коефіцієнт зносу основних засобів;
- б) рентабельність реалізації продукції;
- в) коефіцієнт покриття;
- г) коефіцієнт концентрації залученого капіталу.

4. Ліквідність – це:

- а) здатність підприємства своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання;
- б) здатність підприємства розрахуватись за своїми зобов'язаннями шляхом швидкого перетворення активів у гроші;
- в) такий рух грошових коштів, який забезпечує постійне перевищення надходжень коштів над їх витрачанням;
- г) наявність умов для отримання кредиту і здатність його своєчасного повернення.

5. Платоспроможність підприємства – це:

- а) наявність умов для отримання кредиту і здатність його своєчасного повернення;
- б) здатність підприємства своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання;
- в) сума боргів на користь підприємства від юридичних або фізичних осіб, що виникають у результаті господарських операцій;
- г) зайві або непотрібні підприємству товарно-матеріальні цінності, що значаться на його балансі.

6. Основною ознакою платоспроможності підприємства є:

- а) відсутність простроченої дебіторської заборгованості;
- б) наявність прибутку;
- в) відсутність простроченої кредиторської заборгованості;
- г) відсутність залучених активів у складі авансованого капіталу.

7. Коефіцієнт абсолютної ліквідності:

- а) характеризує здатність підприємства розрахуватись по своїм зобов'язанням терміново;
- б) показує, яку частину основних засобів та інших поза оборотних активів профінансовано зовнішніми інвесторами;
- в) характеризує співвідношення активів і поточних зобов'язань
- г) характеризує частку довготермінових позик, залучення для фінансування активів підприємства поряд з власними засобами.

8. Яке нормативно достатнє значення застосовують для показника абсолютної ліквідності підприємства?

- а) 0,1;
- б) 0,2;
- в) 0,7-0,8;
- г) 1.

9. Основною ознакою ліквідності є:

- а) відповідність дебіторської заборгованості кредиторській;
- б) перевищення власного капіталу над залученим;
- в) перевищення оборотних активів над необоротними;
- г) перевищення оборотних активів над короткостроковими пасивами.

10. Звіт про рух грошових коштів – це звіт:

- а) про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства;
- б) який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;
- в) про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;

г) який відображає надходження і видатки грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.

11. Під фінансово стійким розуміють підприємством:

- а) з високим показником рентабельності;
- б) з високим показником капіталовіддачі ;
- в) яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси;
- г) що не має невиправданої дебіторської заборгованості.

12. Дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства є:

- а) метою оцінювання фінансового стану;
- б) метою фінансового аналізу;
- в) предметом фінансового аналізу;
- г) завданням аналізу фінансового стану.

13. Коефіцієнт маневреності власного капіталу належить до групи показників:

- а) ліквідності;
- б) ділової активності;
- в) фінансової стійкості;
- г) майнового стану.

14. Балансовий звіт – це звіт:

- а) про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства;
- б) який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;
- в) про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
- г) який відображає надходження і видатки грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.

14. Вивчення структури фінансових показників з виявленням позиції кожної звітності на результат у цілому - це:

- а) вертикальний аналіз;
- б) трендовий аналіз;

- в) горизонтальний аналіз;
- г) прийом групування.

15. Класифікація активів відповідно до ступеня їх ліквідності складає основу такого прийому фінансового аналізу:

- а) вертикальний аналіз;
- б) трендовий аналіз;
- в) горизонтальний аналіз;
- г) прийом групування.

16. Коефіцієнт фінансової стабільності розраховується як відношення:

- а) власного капіталу до позикового капіталу;
- б) позикового капіталу до власного капіталу;
- в) власного капіталу до валюти балансу;
- г) позикового капіталу до валюти балансу.

17. Коефіцієнт фінансової автономії розраховується як відношення:

- а) власного капіталу до позикового капіталу;
- б) позикового капіталу до власного капіталу;
- в) власного капіталу до валюти балансу;
- г) позикового капіталу до валюти балансу.

18. Коефіцієнт фінансової залежності розраховується як відношення:

- а) власного капіталу до позикового капіталу;
- б) позикового капіталу до власного капіталу;
- в) власного капіталу до валюти балансу;
- г) валюти балансу до власного капіталу.

19. Коефіцієнт фінансового ризику розраховується як відношення:

- а) власного капіталу до позикового капіталу;
- б) позикового капіталу до власного капіталу;
- в) власного капіталу до валюти балансу;
- г) позикового капіталу до валюти балансу.

20. Власний оборотний капітал розраховується як:

- а) сума власного капіталу та оборотних активів;

- б) різниця між власним капіталом та оборотними активами;
- в) різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями;
- г) сума виробничих запасів, запасів незавершеного виробництва та готової продукції.

21. Коефіцієнт мобільності розраховується як відношення:

- а) власного капіталу до позикового капіталу.
- б) власного оборотного капіталу до власного капіталу підприємства.
- в) оборотних активів до необоротних активів;
- г) власного оборотного капіталу до запасів.

22. Для нормально стійкого фінансового стану підприємства характерно, що:

- а) власний оборотний капітал забезпечує запаси;
- б) запаси забезпечуються сумою власного оборотного капіталу і довгостроковими позиковими коштами;
- в) запаси забезпечуються сумою власного оборотного капіталу, довгостроковими позиковими джерелами та короткостроковими кредитами та позиками;
- г) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

23. До типів фінансової стійкості підприємства відносять:

- а) абсолютну, кризову, нормальну;
- б) абсолютну, негативну, нормальну;
- в) напружену, нормальну, нестійку;
- г) кризову, середню, низьку.

24. Кризовий фінансовий стан підприємства – це якщо запаси:

- а) забезпечуються такими джерелами як власний оборотний капітал та довгострокові позикові кошти;
- б) не забезпечуються плановими джерелами їх формування;
- в) забезпечуються за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат.
- г) не забезпечуються сумою власного оборотного капіталу.

25. Фінансову стійкість підприємства характеризують такі відносні показники:

- а) рентабельність продажу;

- б) загальна оборотність капіталу;
- в) коефіцієнт зносу основних засобів;
- г) коефіцієнт автономії.

26. Нормально стійкий фінансовий стан підприємства – це якщо запаси:

- а) забезпечуються такими джерелами як власний оборотний капітал та довгострокові позикові кошти;
- б) не забезпечуються плановими джерелами їх формування;
- в) забезпечуються за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат.
- г) забезпечуються сумою власного оборотного капіталу.

27. Абсолютно стійкий фінансовий стан підприємства – це якщо запаси:

- а) забезпечуються сумою власного оборотного капіталу та довгостроковими позиковими джерелами;
- б) не забезпечуються плановими джерелами їх формування;
- в) забезпечуються за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат.
- г) забезпечуються сумою власного оборотного капіталу.

Питання для самосійної роботи:

1. Фінансова звітність як основа визначення фінансового стану підприємства.
2. Оцінка майнового стану підприємства.
3. Аналіз грошових потоків підприємства.
4. Методика визначення ліквідності підприємства.
5. Фінансова стійкість підприємства та методи її визначення.
6. Аналіз ділової активності підприємства.
7. Оцінка фінансової результативності підприємства.
8. Аналіз рентабельності підприємства.
9. Факторний аналіз рентабельності підприємства.

Тема 10. Фінансове планування на підприємствах

Перелік питань:

1. Зміст і завдання фінансового планування.
2. Принципи та методи фінансового планування.
3. Зміст поточного фінансового плану та порядок його складання.
4. Оперативне фінансове планування.
5. Бюджетування в системі оперативного фінансового планування.

Глосарій:

- фінансова стратегія
- фінансове планування
- перспективне фінансове планування
- поточне фінансове планування
- оперативне фінансове планування
- фінансовий план
- стратегічні плани
- тактичні плани
- оперативні плани
- нормативний метод
- розрахунково-аналітичний метод
- балансовий метод
- метод оптимізації
- метод моделювання
- баланс активів і пасивів
- баланс грошових потоків
- платіжний календар
- податковий календар
- касовий план
- бюджетування
- бюджет
- операційний бюджет
- фінансовий бюджет
- консолідований (зведений) бюджет
- бюджет продажу
- бюджет виробництва
- бюджет витрат
- бюджет грошових коштів
- бюджет капітальних інвестицій
- прогнозний бухгалтерський баланс
- центри відповідальності

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Л.: Компакт-ЛВ, 2005. 312 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підручник. Скарби, 2002. –336 с.
4. Основи бюджетуванняю навч. мет. посіб. для самос. вив. дисц. / за ред.. Л. П. Батенко. К.: КНЕУ, 2010. 202 с.

5. Романов А. Основы финансового планирования и бюджетирования на предприятии. Харьков: Центр “Консульт”, 2005. 108 с.
6. Податковий кодекс України Закон України від 02.12.10 р. № 275-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В. Фінансове планування і управління на підприємствах. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 432 с.
8. Хлевицька Т.Б. Фінансове планування та бюджетування: навчальний посібник. Київ. Державний університет телекомунікацій, 2021. 130 с.
9. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

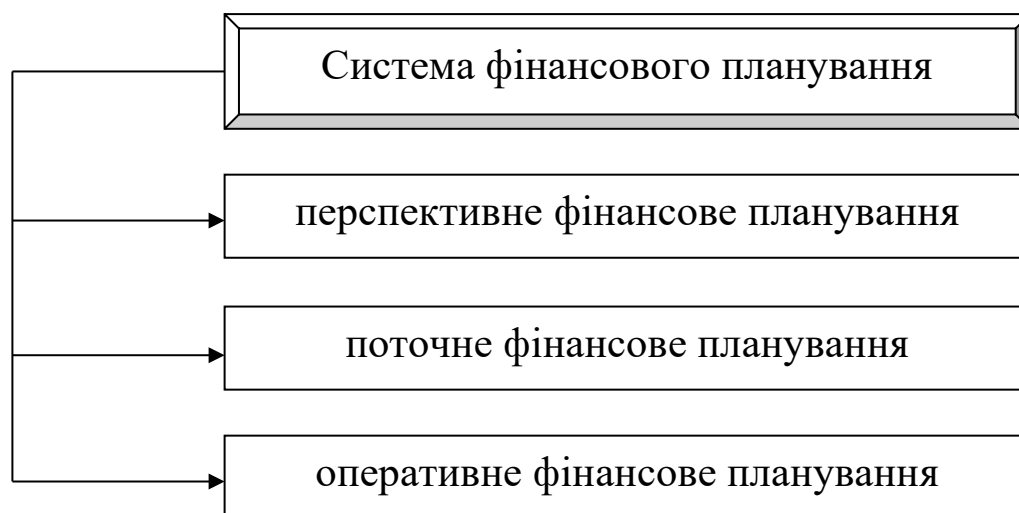

Рис. 10.1. Складові системи фінансового планування підприємства

Рис. 10.2. Принципи фінансового планування

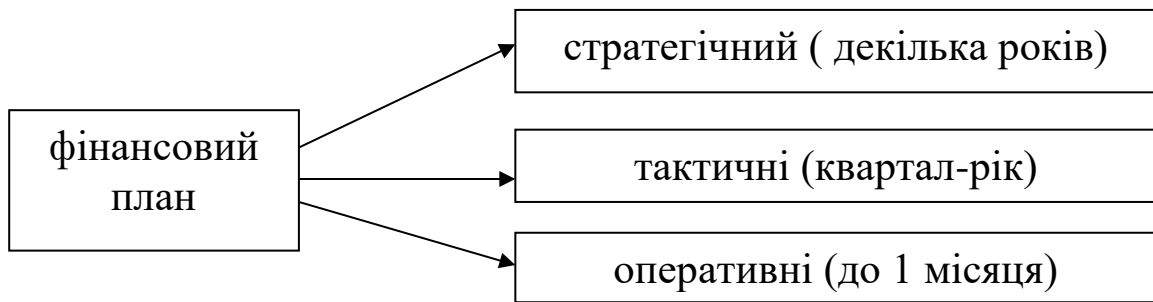

Рис. 10.3. Види фінансових планів, залежно від періоду.

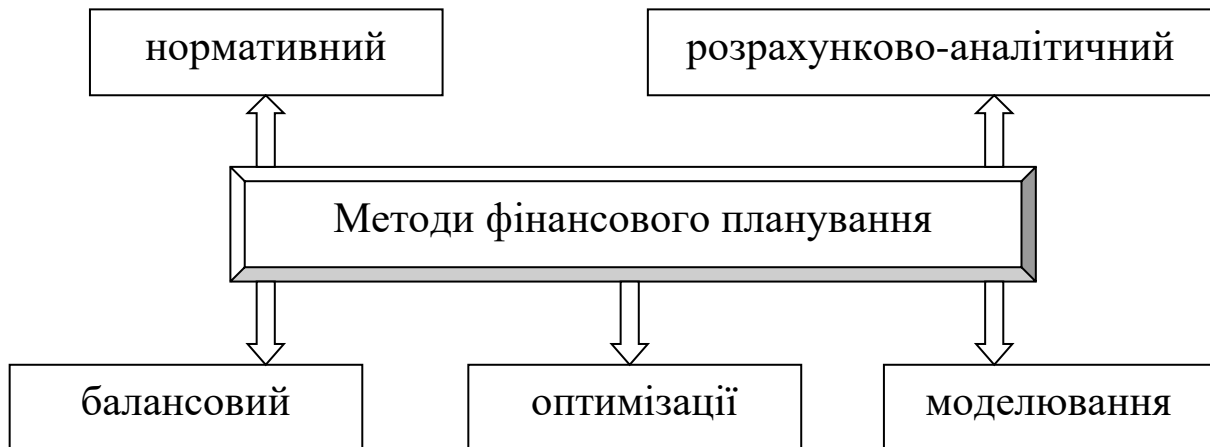

Рис. 10.4. Методи фінансового планування на підприємстві.

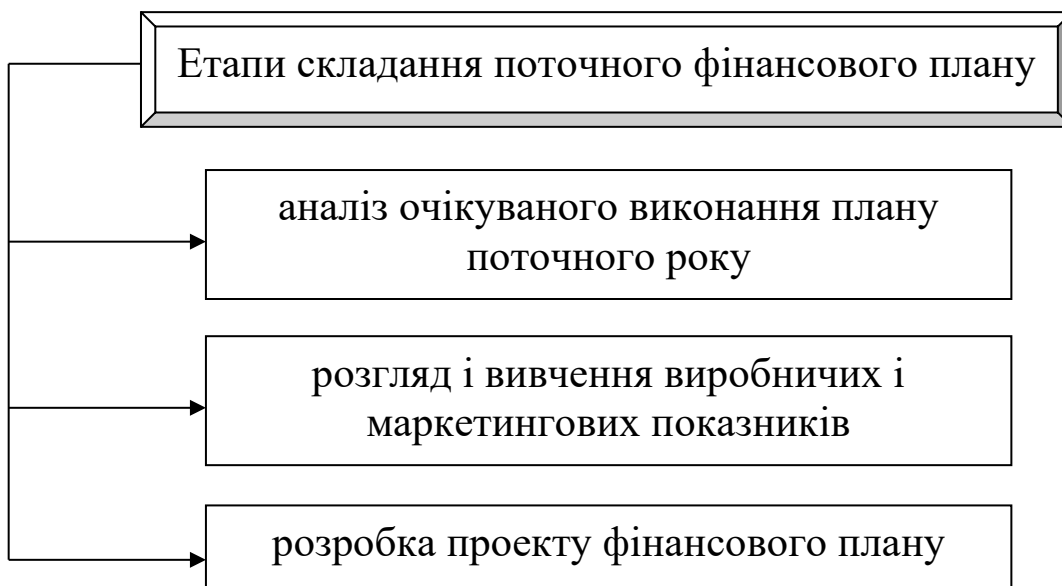

Рис. 10.5. Етапи складання поточного фінансово плану підприємства

Рис. 10.8. Склад консолідованого бюджету підприємства

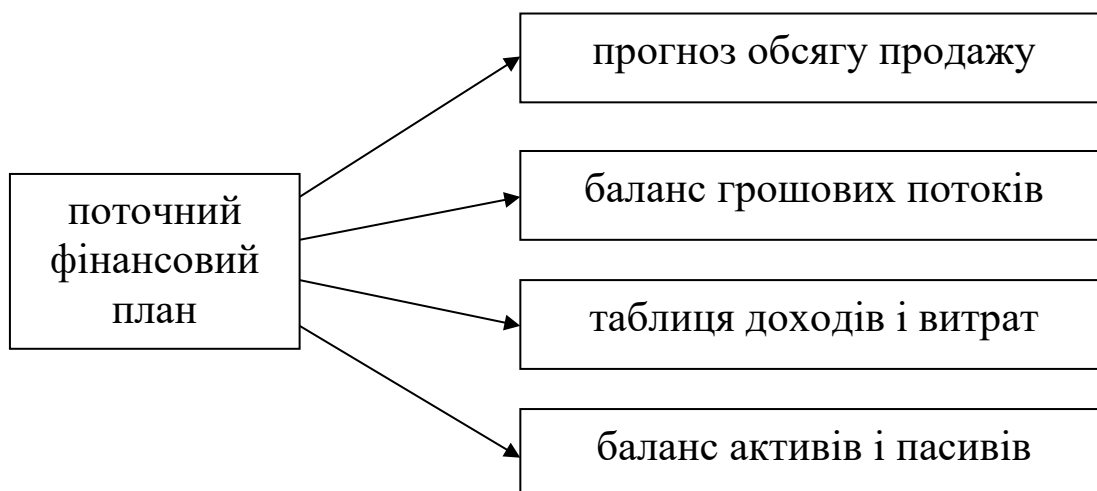

Рис. 10.6. Складові поточного фінансового плану підприємства

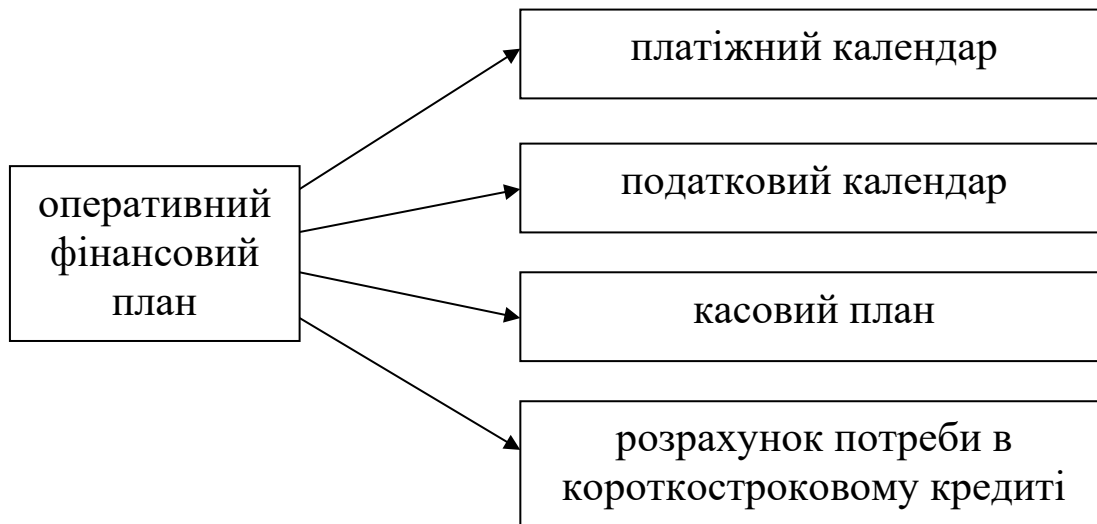

Рис. 10.7. Види поточних фінансових планів підприємства

Рис. 10.8. Критерії вибору у фінансовому плануванні підприємства методом оптимізації

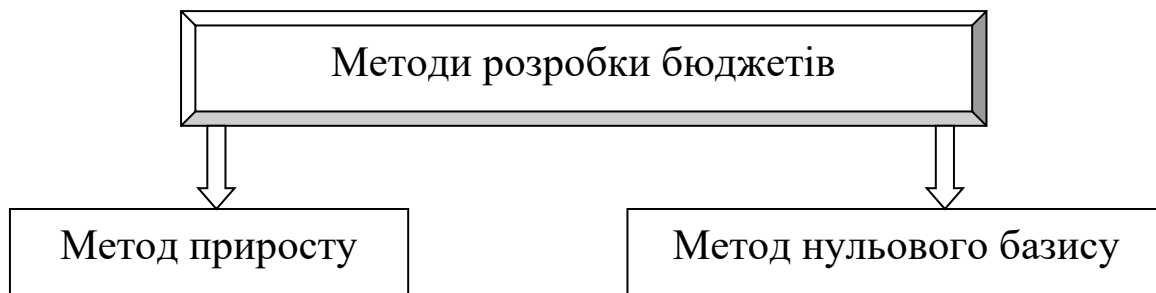

Рис. 10.9. Методи розробки бюджетів на підприємстві.

Практичні завдання:

1. Складіть прогноз руху грошових коштів ПАТ «САН Ін» на плановий рік, якщо підприємство планує:
 - отримати дохід від основної діяльності в сумі 540 тис. грн.;
 - провести емісію цінних паперів на 116 тис. грн.;
 - інші надходження у сумі 194 тис. грн.;
 - нарахувати заробітну плату на суму 184 тис. грн.;
 - здійснити капітальні вкладення на суму 336 тис. грн.;
 - спрямувати на збільшення товарно-матеріальних запасів – 220 тис. грн.;
 - отримати банківські кредити на суму 90 тис. грн.;
 - спрямувати на погашення позик і сплату процентів 64 тис. грн.;
 - сплатити податки та обов’язкові платежі – 56 тис. грн..

2. Розрахуйте суму доходів і витрат ПрАТ «ЛоФаст» на плановий рік, якщо підприємство планує:
 - чистий дохід від реалізації продукції – 930,23 тис. грн.;
 - собівартість реалізованої продукції – 650,10 тис. грн.;
 - інші операційні доходи – 11,25 тис. грн.;
 - адміністративні витрати – 120,7 тис. грн.
 - витрати на збут – 56,8 тис. грн.;
 - інші операційні витрати – 34 тис. грн.;
 - інші доходи – 23 тис. грн.;
 - фінансові витрати 24 тис. грн.;
 - інші втрати 7 тис. грн.

Тести для самоперевірки:

1. З яких основних розділів складається баланс доходів і видатків підприємства?
 - а) надходження готівки, витрати готівки;
 - б) кредитні взаємовідносини і взаємовідносини з бюджетом;
 - в) надходження коштів, види витрат;
 - г) запаси й витрати.

2. Яке призначення оперативного фінансового планування?
 - а) фінансове забезпечення загального розвитку підприємства;
 - б) фінансове забезпечення досягнення стратегічних цілей;
 - в) контроль за своєчасністю грошових надходжень;
 - г) фінансове забезпечення поточної діяльності.

3. Як називається баланс доходів і видатків підприємства?
 - а) касовий план;
 - б) фінансовий план;
 - в) бізнес-план;
 - г) державний бюджет.

3. Що не є об'єктом фінансового планування?
 - а) собівартість продукції;
 - б) грошові потоки;
 - в) доходи підприємства;
 - г) акціонерне товариство.

4. Розрахунково-аналітичний метод фінансового планування полягає в тому, що:
 - а) балансуються підсумкові показники доходів і витрат та для кожної статті витрат зазначаються конкретні джерела покриття;
 - б) на основі встановлених норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба підприємства у фінансових ресурсах і визначаються джерела цих ресурсів;
 - в) планові показники розраховуються на основі аналізу фактичних фінансових показників, які беруться за базу, та індексів їх зміни у плановому періоді;
 - г) з кількох варіантів планових розрахунків за певним критерієм вибору (максимум прибутку, мінімум поточних витрат, мінімум

фінансових витрат, мінімум вкладень капіталу за максимально ефективного результату) визначають найоптимальніший.

5. Нормативний метод фінансового планування полягає в тому, що:

а) балансуються підсумкові показники доходів і витрат та для кожної статті витрат зазначаються конкретні джерела покриття;

б) на основі встановлених норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба підприємства у фінансових ресурсах та визначаються джерела цих ресурсів;

в) планові показники розраховуються на основі аналізу фактичних фінансових показників, які беруться за базу, та індексів їх зміни у плановому періоді;

г) з кількох варіантів планових розрахунків за певним критерієм вибору (максимум прибутку, мінімум поточних витрат, мінімум фінансових витрат, мінімум вкладень капіталу за максимально ефективного результату) визначають найоптимальніший.

6. Балансовий метод фінансового планування полягає в тому, що:

а) балансуються підсумкові показники доходів і витрат та для кожної статті витрат зазначаються конкретні джерела покриття;

б) на основі встановлених норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба підприємства у фінансових ресурсах та визначаються джерела цих ресурсів;

в) планові показники розраховуються на основі аналізу фактичних фінансових показників, які беруться за базу, та індексів їх зміни у плановому періоді;

г) з кількох варіантів планових розрахунків за певним критерієм вибору (максимум прибутку, мінімум поточних витрат, мінімум фінансових витрат, мінімум вкладень капіталу за максимально ефективного результату) визначають найоптимальніший.

7. Метод оптимізації фінансового планування полягає в тому, що:

а) балансуються підсумкові показники доходів і витрат та для кожної статті витрат зазначаються конкретні джерела покриття;

б) на основі встановлених норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба підприємства у фінансових ресурсах та визначаються джерела цих ресурсів;

в) планові показники розраховуються на основі аналізу фактичних фінансових показників, які беруться за базу, та індексів їх зміни у плановому періоді;

г) з кількох варіантів планових розрахунків за певним критерієм вибору (максимум прибутку, мінімум поточних витрат, мінімум фінансових витрат, мінімум вкладень капіталу за максимально ефективного результату) визначають найоптимальніший.

8. Виберіть правильну послідовність етапів складання фінансового плану:

а) розгляд і вивчення виробничих і маркетингових показників, розрахунок планових фінансових показників, розробка проекту фінансового плану, аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного року;

б) аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного року, розробка проекту фінансового плану, розгляд і вивчення виробничих та маркетингових показників, розрахунок планових фінансових показників;

в) аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного року, розгляд та вивчення виробничих та маркетингових показників, розрахунок планових фінансових показників, розробка проекту фінансового плану;

г) розробка проекту фінансового плану, розгляд та вивчення виробничих і маркетингових показників, розрахунок планових фінансових показників, аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного року.

9. На підставі якого методу планова величина фінансового показника розраховується на підставі аналізу досягнутої величини цього показника, що приймається за базу, та індексів його зміни в плановому періоді?

а) балансового;

б) нормативного;

в) оптимізації;

г) розрахунково-аналітичного.

10. За допомогою якого методу можна спрогнозувати прибуток, враховуючи його залежність від рівня витрат і обсягу реалізації продукції?

- а) моделювання;
- б) нормативного;
- в) оптимізації;
- г) розрахунково-аналітичного.

11. Касовий план - це:

- а) план обігу готівки підприємства, необхідних для контролю за її надходженням і витрачанням;
- б) план, який відображає весь грошовий оборот підприємства, відповідно до надходження і витрачання грошових коштів;
- в) план, який складається для обґрунтування конкретних інвестиційних проектів;
- г) план, який складається для управління поточною та стратегічною фінансовою діяльністю.

12. Платіжний календар – це план:

- а) обігу готівки підприємства, необхідних для контролю за її надходженням і витрачанням;
- б) який відображає весь грошовий оборот підприємства, відповідно до надходження і витрачання грошових коштів;
- в) який складається для обґрунтування конкретних інвестиційних проектів;
- г) який складається для управління поточною та стратегічною фінансовою діяльністю.

13. Бюджет (кошторис) - це:

- а) поняття, яке означає докладну програму та кількісне представлення плану дій на майбутній період;
- б) поняття, яке охоплює впорядковану систему дій, спрямованих на досягнення деяких цілей;
- в) поняття, що сконцентроване на визначенні найбільш ймовірних подій та результатів;
- г) програма управління поточною та стратегічною фінансовою діяльністю.

14. Прогноз - це:

- а) поняття, яке означає докладну програму та кількісне представлення плану дій на майбутній період;
- б) поняття, яке охоплює в себе впорядковану систему дій, спрямованих на досягнення деяких цілей;
- в) поняття, сконцентроване на визначенні найбільш імовірних подій та результатів;
- г) програма управління поточною та стратегічною фінансовою діяльністю.

15. Тактичний фінансовий план складається на:

- а) кілька років;
- б) п'ять років;
- в) декаду – місяць;
- г) місяць – рік.

16. Оперативне фінансове планування передбачає розробку:

- а) платіжного календаря;
- б) податкового календаря;
- в) касового плану;
- г) балансу доходів та витрат.

17. Фінансовий бюджет передбачає розробку:

- а) бюджету грошових коштів;
- б) бюджету прибутків і збитків;
- в) бюджету продажу;
- г) бюджету витрат.

18. Оперативне фінансове планування передбачає розробку:

- а) балансу доходів і витрат;
- б) платіжного календаря;
- в) перевірної таблиці (шахматки);
- г) балансу грошових надходжень і відрахувань.

19. Фінансовий бюджет не охоплює розробку:

- а) бюджету грошових коштів;
- б) бюджету прибутків і збитків;

- в) бюджету капітальних інвестицій;
- г) прогнозного бухгалтерського балансу.

20. Операційний бюджет передбачає розробку:

- а) бюджету грошових коштів;
- б) бюджету капітальних інвестицій;
- в) прогнозного бухгалтерського балансу;
- г) бюджету виробництва.

21. Підсумковий контроль виконання плану доходів, витрат і прибутку здійснюють за даними:

- а) звіту про фінансові результати ;
- б) аналітичного обліку доходів і витрат;
- в) звіту про рух капіталу;
- г) бухгалтерського балансу.

22. План надходження та витрачання коштів на рік у розрізі видів діяльності – це:

- а) платіжний календар;
- б) план доходів та витрат;
- в) баланс грошових надходжень та відрахувань;
- г) баланс активів і пасивів.

23. Кошторис виробничої собівартості продукції є елементом бюджету:

- а) продажу;
- б) виробництва;
- в) витрат;
- г) прибутків і збитків.

24. Суть оперативного фінансового планування полягає в:

- а) розробленні фінансової стратегії та фінансової політики підприємства;
- б) складанні й виконанні платіжного календаря, касового плану а здійсненні розрахунку потреби у короткостроковому залученні коштів;

- в) опосередкуванні процесу впровадження стратегії, створенні умов для контролю за реалізацією заходів з досягнення стратегічних завдань;
- г) розробці балансу активів і пасивів підприємства.

25. До основних методів розробки бюджетів належать методи:

- а) приросту; нульового базису;
- б) балансу доходів і витрат; оптимізації планових рішень;
- в) розрахунково-аналітичний; оптимізації;
- г) прогнозу обсягів реалізації; прогнозованого балансу активів і пасивів підприємства.

26. Склад показників планового балансу доходів і витрат підприємства є певною системою, що дозволяє в межах кожного періоду планування визначати:

- а) джерела доходів, їх співвідношення;
- б) ступінь і напрями витрат;
- в) збалансованість доходів з витратами;
- г) всі відповіді правильні.

Питання для самостійної роботи:

1. Перспективне фінансове планування та розробка фінансової стратегії підприємства.
2. Контроль за виконанням поточного фінансового плану.
3. Необхідність фінансового планування для вітчизняних підприємств та його види.
4. Реалії фінансового планування та прогнозування на вітчизняних підприємствах.
5. Особливості фінансового планування для підприємств різних форм власності та організаційно-правової структури.
6. Особливості поточного фінансового планування.
7. Особливості оперативного фінансового планування на вітчизняних підприємствах.
8. Моделі фінансового планування на підприємстві.
9. Бюджетування як вид фінансового планування.

Тема 11. Фінансова санація підприємств

Перелік питань:

1. Фінансова криза на підприємстві та причини її виникнення.
2. Зміст і порядок проведення фінансової санації.
3. Фінансові джерела санації підприємства.
4. Санаційний аудит.

Глосарій:

- фінансова криза	- конкурсне виробництво
- неплатоспроможність	- ліквідаційна процедура
- банкрутство	- судова санація
- фінансова санація	- реструктуризація боргів боржника
- боржник	- автономна санація
- приховане банкрутство	- безнадійна заборгованість
- кредитор	- зовнішня санація
- навмисне банкрутство	- рефінансування дебіторської заборгованості
- фіктивне банкрутство	- санаційна спроможність
- альтернативна санація	- санаційна спроможність
- досудова санація	- санаційний аудит
- мирова угода	

Література для поглибленого вивчення матеріалу:

1. Білоконь Т. М. Несен Л. М. Санація підприємств: організаційно-економічний механізм: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 152 с.
2. Боронос В. Г., Плікус І. Й. Управління фінансовою санацією підприємств: підручник. Суми: Сумський державний університет. 2022. 459 с.
3. Зеліско І.М. Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посібник. 2016. 355 с.
4. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
5. Колісник М.К., Ільчук П.Г., Віблій П.І. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: навч. посіб К.: Кондор, 2007. 272 с.
6. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Наказ Мінекономіки України 19.01.2006 № 14 (у

редакції наказу Мінекономіки України 26.10.2010 № 1361 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>

7. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств: підруч. К. : КНЕУ, 2006. 552 с.
8. Управління фінансовою санацією підприємства: підручник. / за заг. ред. Т. А. Говорушко К.: Центр учбової літератури, 2013. 400 с.
9. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с.
10. Фінансова санація і банкрутство підприємств: навч. посіб. А.Б Кондрашихін., Т.В. Пепа., В.О.Федорова. .К: Центр учбової літератури, 2007. 208 с .

Структурно-логічні схеми, рисунки, формули:

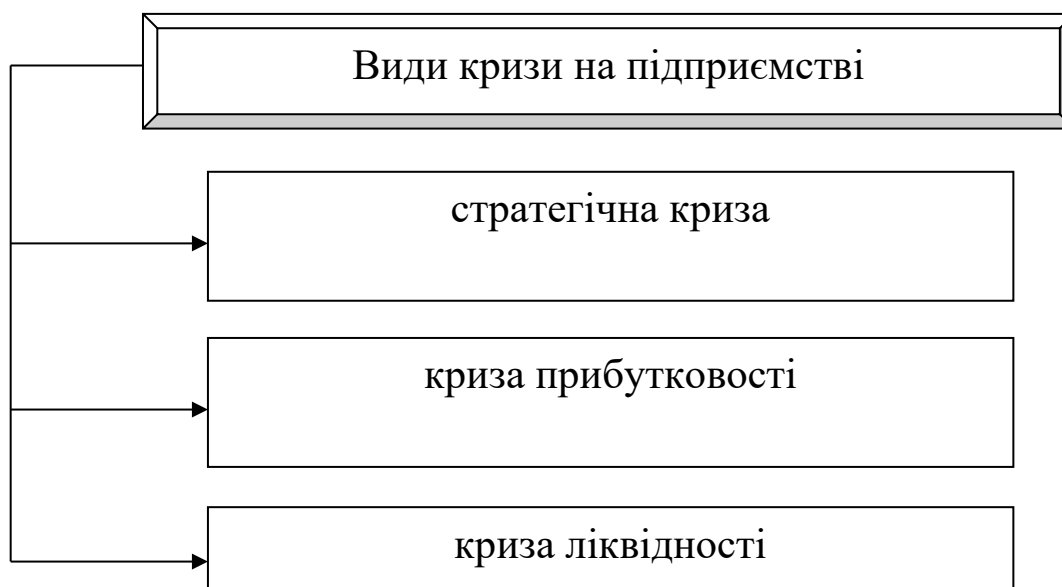

Рис. 11.1. Види криз на підприємстві

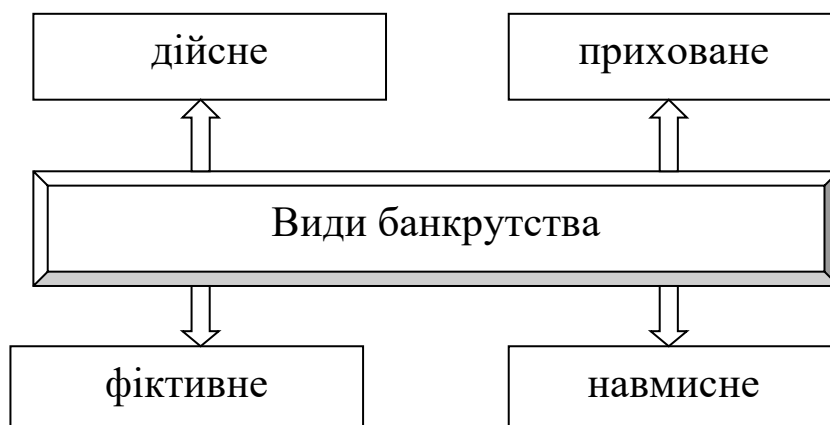

Рис. 11.2. Види банкрутства підприємства

Рис. 11.3. Процедури банкрутства

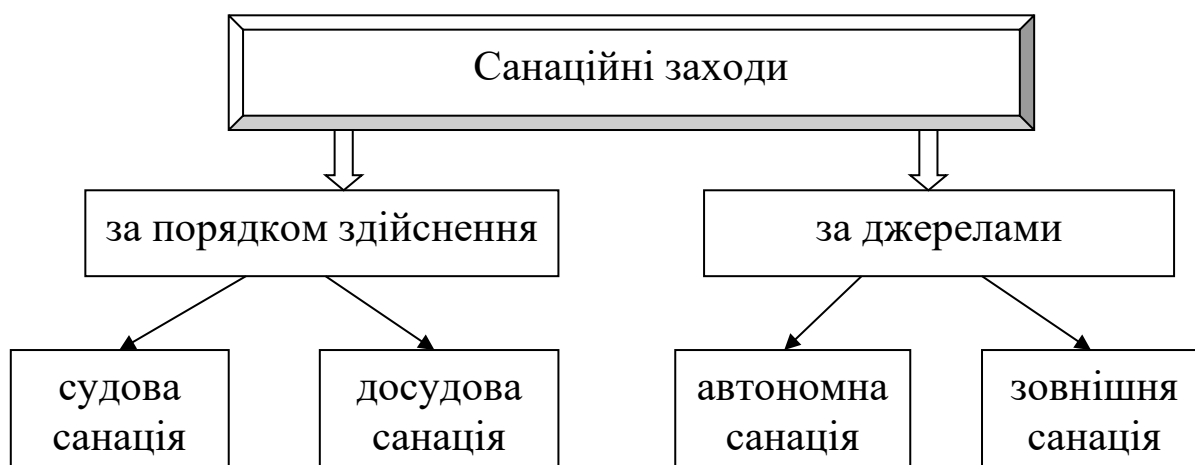

Рис. 11.4. Види санації підприємства

Рис. 11.5. Джерела фінансової санації підприємств

Переваги та недоліки досудової та судової санації

Характеристика	Досудова санація	Судова санація
Хто приймає рішення про санацію	Засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи	Господарський суд за клопотанням комітету кредиторів
Мета санації	Попередження банкрутства підприємства	Попередження визнання боржника банкрутом і його ліквідації
Хто здійснює санацію	Засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи	Арбітражний керуючий, що призначається господарським судом,
Спосіб досягнення мети	Відновлення платоспроможності та стійкості фінансового стану	Оздоровлення фінансово-господарського стану підприємства і задоволення в повному обсязі чи частково вимог кредиторів
Механізм реалізації	Організаційно-господарські, управлінські, інвестиційні, технічні, фінансово-економічні, правові заходи відповідно до законодавства	Кредитування, реструктуризація підприємства, його боргів, капіталу та (або) зміна організаційно-правової і виробничої структури боржника
Очікуваний результат від проведення санації	Повернення до нормального функціонування підприємства	Задоволення вимог кредиторів, продовження діяльності підприємства
Хто здійснює контроль за проведенням санації	Власник майна, орган, уповноважений управляти державним майном	Комітет кредиторів, перед яким щоквартально звітує керуючий санацією

Рис. 11.6. Форми фінансової санації

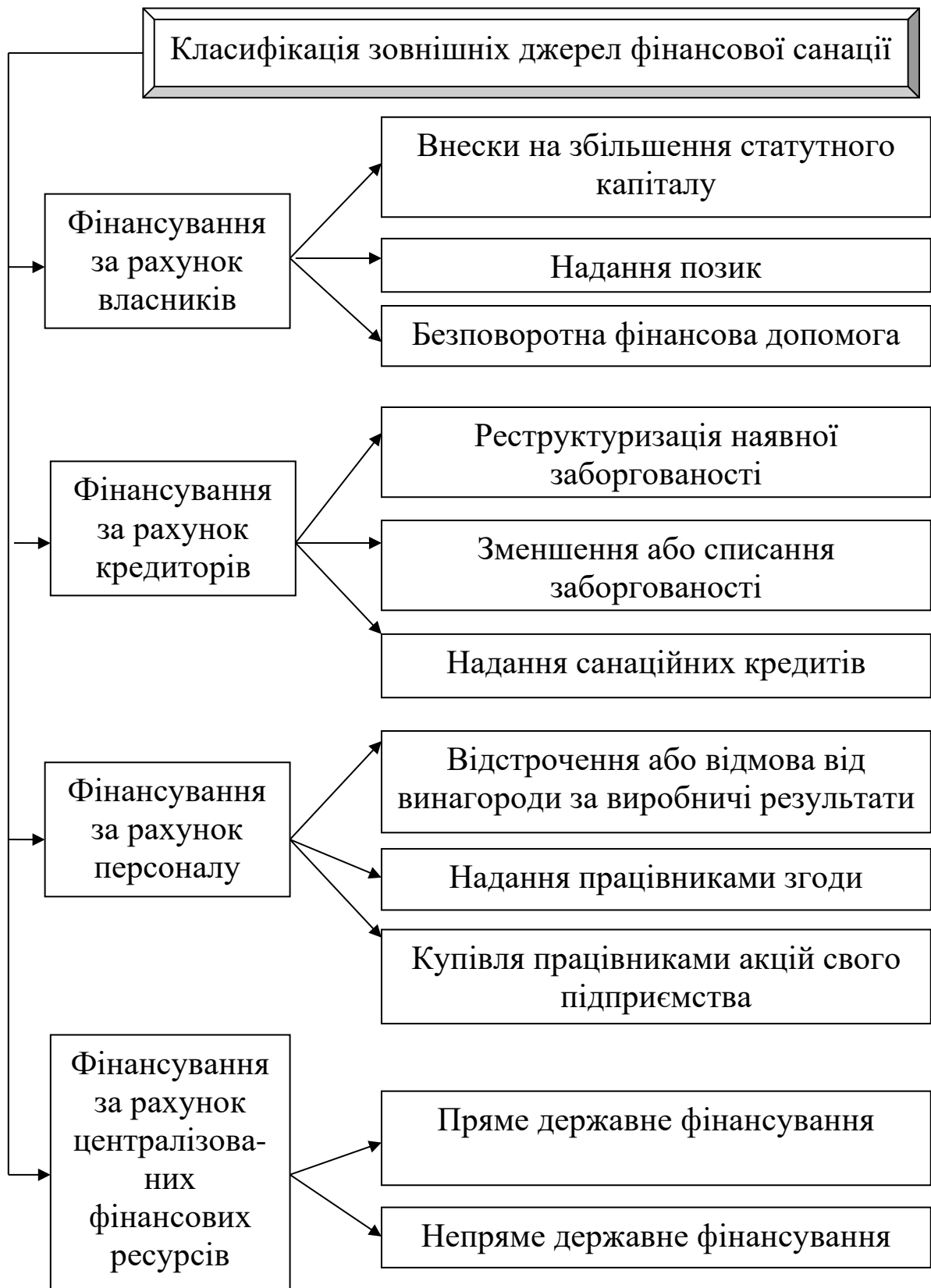

Рис. 11.7. Класифікація зовнішніх джерел фінансової санації

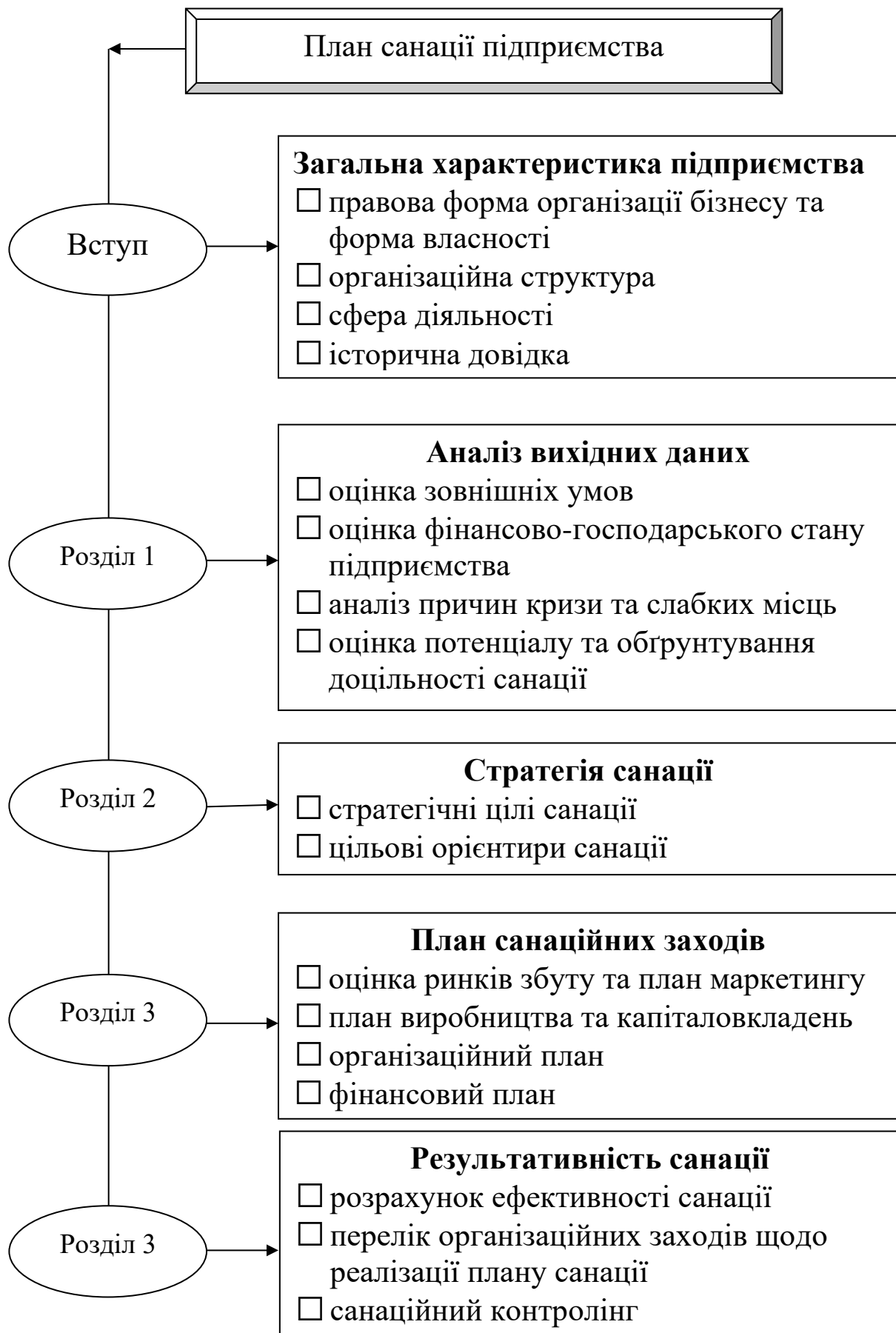

Рис. 11.8. План санації підприємства

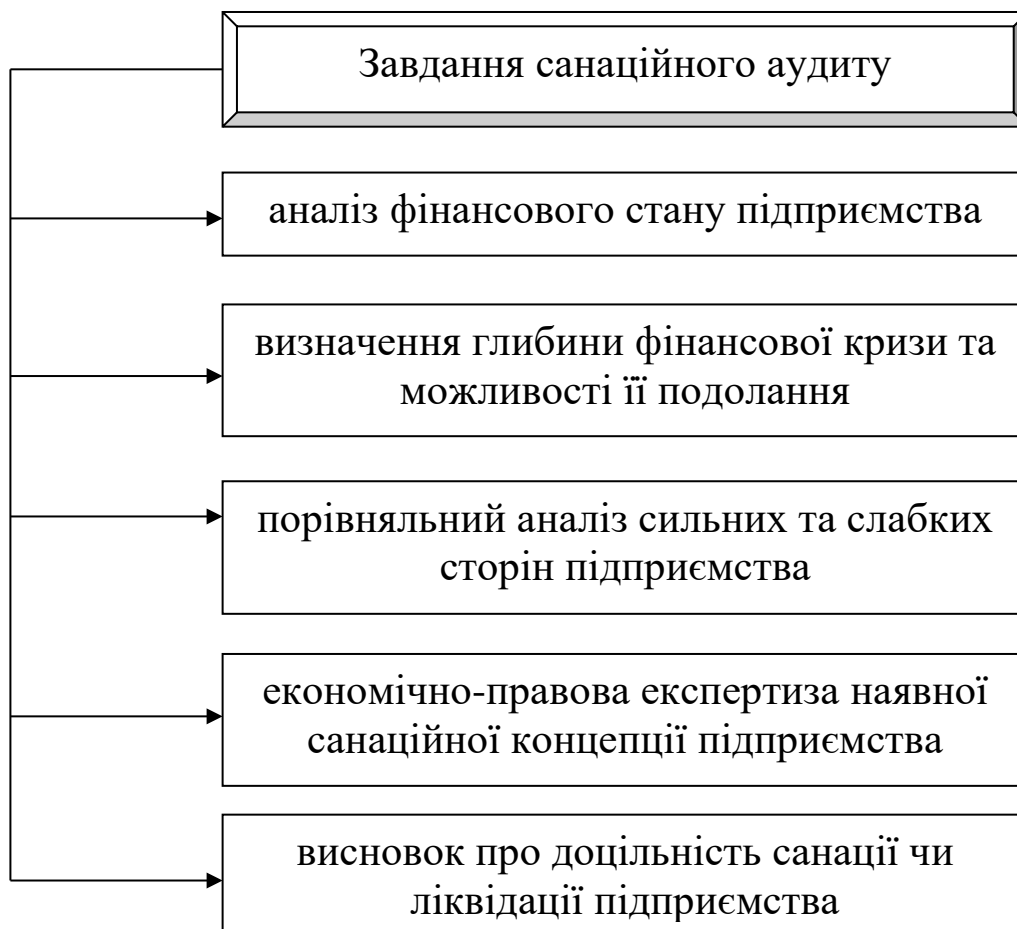

Рис. 11.9. Завдання санаційного аудиту

Практичні завдання:

1. Чи обов'язково ліквідується ТОВ «Спартак» після задоволення вимог кредиторів, якщо після реалізації його майна було отримано 10,6 млн. грн., а вимоги кредиторів становили: по оплаті праці – 200 тис. грн., по податках і зборах – 360 тис. грн., по витратах, пов'язаних з провадженням у справі про банкрутство – 120 тис. грн., по кредитах банків – 3,8 млн. грн., з іншої заборгованості – 4,6 млн. грн.
2. У рамках провадження справи про банкрутство Господарський суд прийняв рішення про ліквідацію ПАТ «Будсервіс». Статутний капітал підприємства 2 млн. грн. Чистий дохід від реалізації ліквідаційної маси склав 1600 тис. грн. Визначити, в якій черговості та в якому обсязі будуть задоволені такі вимоги кредиторів:

- витрати наведення справи про банкрутство склали 50 тис. грн. заборгованість перед державним бюджетом по ПДВ – 160 тис. грн.,
- заборгованість з оплати праці 150 тис. грн.,
- сума виплати вихідної допомоги працівникам 300 тис. грн.,
- заборгованість за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 125 тис. грн.,
- витрати на оплату послуг ліквідатора – 60 тис. грн.,
- заборгованість перед постачальниками – 300 тис. грн.
- заборгованість перед комерційним банком за кредити забезпечені заставою – 350 тис. грн.,
- заборгованість перед комерційним банком за кредити незабезпечені заставою – 250 тис. грн.

Тести для самоперевірки:

1. Які з наведених заходів здійснюються при фінансовій санації:

- а) призначення тимчасової адміністрації;
- б) рефінансування дебіторської заборгованості та реструктуризація заборгованості;
- в) складання ліквідаційного балансу;
- г) технічне переобладнання.

2. За банкрутства підприємства відшкодовуються передусім:

- а) вимоги щодо платежів до бюджету;
- б) вимоги власників корпоративних прав;
- в) вимоги кредиторів, не забезпечені заставою;
- г) зобов'язання перед працівниками підприємства банкрута.

3. Під фіктивним банкрутством розуміється:

- а) визнана господарським судом або оголошена самим боржником нездатність у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями і (або) сплатити обов'язкові платежі через недостатність у нього активів у ліквідаційній формі;
- б) навмисне приховування факту стійкості фінансової неспроможності через подання неправдивої інформації, яке призводить до матеріальних збитків кредиторів;
- в) банкрутство, що виникає з вини фундаторів (учасників) боржника й інших осіб, у тому числі керівника, які мають право давати

обов'язкові для боржника вказівки або мають можливість в інший спосіб визначати його дії;

г) банкрутство, коли у боржника при подачі заяви до господарського суду є можливість задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

4. Під навмисним банкрутством розуміється:

а) визнана господарським судом або оголошена самим боржником нездатність у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями і (або) сплатити обов'язкові платежі через недостатність у нього активів у ліквідаційній формі;

б) навмисне приховування факту стійкості фінансової неспроможності через подання неправдивої інформації, яке призводить до матеріальних збитків кредиторів;

в) банкрутство, що виникає з вини фундаторів (учасників) боржника й інших осіб, у тому числі керівника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки або мають можливість іншим чином визначати його дії;

г) банкрутство, коли у боржника при подачі заяви до господарського суду є можливість задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

5. Випадкове банкрутство виникає:

а) як результат неефективної роботи підприємства;

б) у результаті спеціального приховування власного майна з метою не сплачування боргів кредиторам;

в) унаслідок надзвичайних обставин (стихійні лиха, військові дії тощо);

г) унаслідок проведення ризикових операцій.

6. До внутрішніх причин банкрутства підприємств належить:

а) низький рівень техніки, зміна зовнішньоекономічної політики держави, відсутність портфеля замовлень, низький рівень організації виробництва, відсутність портфеля замовлень;

б) вибір поганої клієнтури підприємства, нестабільна політична ситуація, високий рівень податків, неплатоспроможність та банкрутство партнерів;

в) використання позик на не вигідних умовах, погана клієнтура підприємства, швидке та непланове розширення господарської діяльності, раптова неплатоспроможність та банкрутство партнерів;
г) зростання кредиторської заборгованості, відсутність портфеля замовлень, використання позик на не вигідних умовах, низький рівень техніки, технології.

7. Під прихованим банкрутством розуміється:

а) визнана господарським судом або оголошена самим боржником нездатність у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями і (або) сплатити обов'язкові платежі через недостатність у нього активів у ліквідаційній формі;

б) навмисне приховування факту стійкості фінансової неспроможності через подання неправдивої інформації, яке призводить до матеріальних збитків кредиторів;

в) банкрутство, що виникає з вини фундаторів (учасників) боржника й інших осіб, у тому числі керівника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки або мають можливість іншим чином визначати його дії;

г) банкрутство, коли у боржника при подачі заяви до господарського суду є можливість задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

8. До зовнішніх причин банкрутства підприємств належить:

а) вибір поганої клієнтури підприємства, нестабільна політична ситуація, високий рівень податків, неплатоспроможність і банкрутство партнерів;

б) нестабільна політична ситуація, недосконале законодавство, високий рівень податків, зміна чисельності та складу населення;

в) високий рівень податків, зміна чисельності та складу населення, зростання кредиторської заборгованості, стихійне лихо;

г) інфляція, зміна зовнішньоекономічної політики держави, рівень та структура споживання, низький рівень організації виробництва.

9. Банкрутство, коли у боржника при подачі заяви до господарського суду є можливість задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі, є:

а) навмисним;

- б) прихованим;
- в) дійсним;
- г) фіктивним.

10. Досудова санація - це:

- а) процедура досягнення домовленості між боржником і кредиторами щодо відстрочки і (або) розстрочки належних кредиторам платежів або знижки з боргів;
- б) заходи для відновлення платоспроможності боржника, вжиті власником, фундаторами, кредиторами й іншими особами з метою попередження банкрутства;
- в) процедура банкрутства, що застосовується до боржника, визнаного банкрутом, з метою співрозмірного задоволення вимог кредиторів;
- г) процедура банкрутства, що застосовується до боржника з метою відновлення його платоспроможності, з переданням повноважень з керування боржником зовнішньому (конкурсному) керуючому.

11. Судова санація - це:

- а) процедура досягнення домовленості між боржником і кредиторами щодо відстрочки і (або) розстрочки належних кредиторам платежів або знижки з боргів;
- б) заходи для відновлення платоспроможності боржника, прийняті власником, фундаторами, кредиторами та іншими особами з метою попередження банкрутства;
- в) процедура банкрутства, що застосовується до боржника, визнаного банкрутом, з метою співрозмірного задоволення вимог кредиторів;
- г) процедура банкрутства, що застосовується до боржника з метою відновлення його платоспроможності, з переданням повноважень з керування боржником зовнішньому (конкурсному) керуючому.

12. Мирова угода - це:

- а) процедура досягнення домовленості між боржником і кредиторами щодо відстрочки і (або) розстрочки належних кредиторам платежів або знижки з боргів;

- б) заходи для відновлення платоспроможності боржника, прийняті власником, фундаторами, кредиторами та іншими особами з метою попередження банкрутства;
- в) процедура банкрутства, що застосовується до боржника, визнаного банкрутом, з метою співрозмірного задоволення вимог кредиторів;
- г) процедура банкрутства, що застосовується до боржника з метою відновлення його платоспроможності, з переданням повноважень з керування боржником зовнішньому (конкурсному) керуючому.

13. Процедура банкрутства, що застосовується до боржника з метою відновлення його платоспроможності, з переданням повноважень з керування боржником зовнішньому (конкурсному) керуючому, - це:

- а) мирова угода;
- б) досудова санація;
- в) судова санація;
- г) реструктуризація.

14. Санація із залученням нового фінансового капіталу може здійснюватись у такій формі:

- а) зменшення номінального капіталу підприємства;
- б) конверсія власності в борг;
- в) пролонгація строків сплати заборгованості;
- г) емісія облігацій конверсійного займу.

15. Фінансування санації власниками підприємства може здійснюватися у такій формі:

- а) надання позик і внесків на збільшення статутного капіталу;
- б) реструктуризація заборгованості;
- в) зменшення або списання заборгованості;
- г) усі відповіді правильні.

16. Фінансування санації кредиторами підприємства може здійснюватися у такій формі:

- а) надання позик і внесків на збільшення статутного капіталу;
- б) реструктуризація заборгованості;

- в) цільові внески на безповоротній основі;
- г) відстрочення або відмова від винагороди за виробничі результати.

17. Санація без залученням додаткових фінансових ресурсів може здійснюватись у такій формі:

- а) зменшення номінального капіталу з наступним його збільшенням (двоступінчаста санація);
- б) безповоротна фінансова допомога власників;
- в) пролонгація строків сплати заборгованості;
- г) емісія облігацій конверсійної позики.

18. Криза прибутковості проявляється у:

- а) зниженні суми прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства;
- б) значному зростанні поточних зобов'язань;
- в) зростанні дивідендних виплат;
- г) усі відповіді правильні.

19. До зовнішніх факторів виникнення фінансової кризи відносять:

- а) нестабільне законодавство;
- б) низький рівень кваліфікації персоналу;
- в) низька якість менеджменту;
- г) дефіцити в організаційній структурі.

20. Криза ліквідності проявляється у:

- а) зниженні суми прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства;
- б) значному зростанні поточних зобов'язань;
- в) зростанні дивідендних виплат;
- г) усі відповіді правильні.

21. До внутрішніх факторів фінансової кризи відносять:

- а) посилення конкуренції в галузі;
- б) нестабільність господарського та податкового законодавства;
- в) дефіцит у фінансуванні;
- г) значний рівень інфляції.

22. Розрізняють такі види кризи:

- а) стратегічна криза;
- б) криза ліквідності;
- в) криза прибутковості;
- г) усі відповіді правильні.

23. Існують такі фази кризи:

- а) кризовий стан, який не сумісний з подальшим існуванням підприємства і призводить до його ліквідації;
- б) фаза кризи, яка безпосередньо не загрожує функціонуванню підприємства (за умови переведення його на режим антикризового управління);
- в) фаза, яка загрожує подальшому існуванню підприємства і потребує негайного проведення фінансової санації;
- г) усі відповіді правильні.

24. Для підприємства, у якого спостерігаються ознаки стратегічної кризи, характерне твердження:

- а) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;
- б) зруйнований виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху;
- в) перманентні збитки зменшують власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу;
- г) негативна динаміка показників ліквідності підприємства, від'ємне значення власного оборотного капіталу, затримки платежів.

25. Для підприємства, у якого спостерігаються ознаки кризи прибутковості, характерне твердження:

- а) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;
- б) зруйнований виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху;
- в) перманентні збитки зменшують власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу;
- г) негативна динаміка показників ліквідності підприємства, від'ємне значення власного оборотного капіталу, затримки платежів.

26. Система заходів для відновлення платоспроможності боржника, які здійснюються засновником, власником підприємства-боржника з метою запобігання банкрутству, є:

- а) судовою санацією;
- б) досудовою санацією;
- в) санаційним аудитом;
- г) мирова угода.

Питання для самосійної роботи:

1. Методи встановлення банкрутства підприємства.
2. Причини неплатоспроможності підприємств.
3. Оцінка санаційної спроможності підприємства.
4. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства.
5. Законодавчі основи проведення фінансового оздоровлення підприємств-банкрутів.
6. Санація балансу.
7. Внутрішні джерела фінансової санації.
8. Зовнішні джерела фінансової санації.
9. Санаційна реструктуризація підприємства.
10. Економіко-правові аспекти банкрутства і санації.
11. Зміст, форми та необхідність державної підтримки санації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аранчій В. І., Чумак В. Д., Бражнік Л. В. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге видання, розшир. і допов. 2018. Полтава: РВ ПДАА. 350 с.
2. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
3. Білик М.Д., Бабяк Н. Д., Соколова О.Б. Фінанси підприємств: практикум: навч. посібник К.:ЦУЛ,2008. 184 с.
4. Венгер В.В. Фінанси: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 432 с.
5. Гриньова В. М., Коюда В. О. Фінанси підприємств: навч. посіб. 3-тє вид., стереотип. К.: Знання-Прес, 2006. 423 с.
6. Кремень О.І., Кремень В.М. Фінанси: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 416 с.
7. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємств. Фінанси, банківська справа та страхування. Корпоративні фінанси та фінансове посередництво : підручник для бакалаврів / за ред. проф. П.О. Нікіфорова, доц. Н.А. Бак. Чернівці, 2019. С. 11-62.
8. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємства: навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 132с.
9. Непочатенко О.О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств: підручник. К.: ЦУЛ, 2019. 504 с.
10. Тарасенко І. О., Любенко Н. М. Фінанси підприємств: підручник. К. : КНУТД, 2015. 360 с.
11. Фінансова звітність підприємств: Навчально-методичний посібник / С. В. Приймак, М. Т. Костишина, Д. В. Долбнєва. Львів: Ліга-Прес, 2016. 268 с.
12. Фінанси підприємств: метод. вказ. Укл. Н. Л. Марусяк, М. Г. Марич. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 72с.
13. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
14. Фінанси підприємств: підручник / В. В. Сокурєнко, Д. В. Швець, С. М. Бортник, С. О. Ткаченко; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : ХНУВС, 2022. 292 с.
15. Ярошевич Н. Б. Фінанси підприємств. Практикум. навч. посіб. Львів: Вид-во львівської політехніки, 2009. 308 с.

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

Марусяк Наталія Леонідівна

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск – ***П.О. Нікіфоров***

Літературний редактор – ***О.В. Лукул***

Технічна редакторка та дизайнерка обкладинки – ***А.В. Цвіра***

Підписано до друку 00.02.2022. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 9,7.

Обл.-вид. арк. 10,4. Тираж 50. Зам. Н-000.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.

58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.